ନୂତନ ଶିକ୍ଷାର ପଦ୍ଧତି

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ସୁହୃଦ୍‌ଗୋଷ୍ଠୀ, ଓଡ଼ିଶା

ନୂତନ ଶିକ୍ଷାର ପଦ୍ଧତି

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ସୁହୃଦ୍‌ଗୋଷ୍ଠୀ, ଓଡ଼ିଶା

ନୂତନ ଶିକ୍ଷାର ପଦ୍ଧତି

ଲେଖକ—ଅଧ୍ୟାପକ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ପ୍ରକାଶକ—ସୁହୃଦ୍‌ଗୋଷ୍ଠୀ, ଓଡ଼ିଶା

ମୁଦ୍ରଣ : ବେଣୀମାଧବ ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶନ—୧୯୯୦, ଡିସେମ୍ବର

ପ୍ରଥମ ଆବୃତ୍ତି—୧, ୦୦୦

ମୂଲ୍ୟ—ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା ମାତ୍ର

NUTAN SIKSHAR PADDHATI

Author-Prof: CHITTARANJAN DAS

Publisher-**SUHRUDGOSTHI,** Orissa

Printed at : Benimadhava Printers

First Edition—1990, **December**

First Round—1,000

Price—Rs. 5/ Only

ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସମୟ । ପୂର୍ବ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ନୈତିକ ଯୁଗଶେଷ ହୋଇଯାଇଛି । ଅତିମାନସ ସତ୍ୟଯୁଗ ବିଶେଷ ରୂପେ କ୍ରିୟାଶୀଳ ହୋଇନାହିଁ । ଯୁଗ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଏହି ସନ୍ଧିକ୍ଷଣ ଯୋଗୁଁ ସଂସାରରେ ବହୁ ପ୍ରକାର ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଘଟୁଅଛି ।

ଶ୍ରୀମା ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଆଦର୍ଶ ଯେତେ ପ୍ରଚାରହେବ, ଯେତେ ଅଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି 'ମା' ଏହି ନାମ ଜପ କରିବେ , ସେହି ଅନୁପାତରେ ସଂସାରରୁ ଅନ୍ୟାୟ, ଅସତ୍ୟ, ମିଥ୍ୟାଚାର ଦୂର ହେବ, ଅତିମାନସ ସତ୍ୟଯୁଗ କ୍ରମଶଃ ପ୍ରକାଶ ହେବ ।

[illegible]

………ଭଗବାନଙ୍କ ଆଖିରେ କେହି ଖାଲି ସ୍ତ୍ରୀ ନୁହେଁ କି ଖାଲି ପୁରୁଷ ନୁହେଁ, ସମସ୍ତେ ସନ୍ତାନ । ଏ ଘର ଓ ଏ ସଂସାର ଭିତରେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଯାବତୀୟ ଉଦ୍ୟମରେ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଉଭୟଙ୍କର ଭୂମିକା ରହିଛି । ଆମେ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ସେହି ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିବା ଓ ଏକ ଚେତନାମୟ ସନ୍ତାନତ୍ୱ ମଧ୍ୟରେ ସକଳ ଦୂରତା ଓ ସକଳ ଫରକକୁ ଭୁଲି ଯାଉଥିବା । ଓଡ଼ିଶାରେ ମହିଳା ପାଠଚକ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନର ମାଧ୍ୟମରେ ଭଉଣୀମାନେ ମୂଳତଃ ତାହାହିଁ କରୁଛନ୍ତି, ସନ୍ତାନର ଧର୍ମରେ ତାହା କରୁଛନ୍ତି । ସେହି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଦେବା ମାତ୍ରକେ ଭଉଣୀ ଅଞ୍ଜଳି, ବିଜୟଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଶ୍ୟାମା, କନକଲତା, ବନଲତା ଏବଂ ଆହୁରି କେତେ ଭଉଣୀ ଦିଶି ଯାଉଛନ୍ତି ।

'ସୁହୃଦ୍ ଗୋଷ୍ଠୀ'ର ଏହି ପଞ୍ଚମ ପ୍ରକାଶନ 'ନୂତନ ଶିକ୍ଷାର ପଦ୍ଧତି'କୁ ଆମେ ସେହିମାନଙ୍କ ହାତରେ ଅର୍ପଣ କରୁଛୁ ।

....

ସୂଚୀପତ୍ର

୧ ।	ଏଥର କର୍ମଶିବିରର କାହାଣୀ	୧
୨ ।	ଭଗବାନ ଯେତେବେଳେ........	୭
୩ ।	ପ୍ରହ୍ଲାଦଃ ନାମ ଭକ୍ତଃ	୧୨
୪ ।	ଆମ ଅନୁରାଗ ତାଙ୍କର ଦାବୀ	୧୭
୫ ।	ଉତ୍ସାହ ଆଦୌ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ	୨୨
୬ ।	ଆନ୍ତରିକତାର ଅଡୁଆ	୨୭
୭ ।	ଅଗ୍ନିଶିଖା ସଦୃଶ	୩୨
୮ ।	ପୋଖରୀଖୋଲା ଭୁଲ	୩୬
୯ ।	ସଂସାରରେ ଆଉ ବି ବୈରାଗୀ ପଣ	୪୪
୧୦ ।	ସଂସ୍କାରର ଅପକରମତ	୪୯
୧୧ ।	ସାନ ସାନ ଅନୁରାଗ, ବଡ଼ ବଡ଼ ଅହଂ	୫୪
୧୨ ।	ଶାନ୍ତି, ସଙ୍ଗତି, ସମନ୍ତ୍ରସତା	୫୯
୧୩ ।	ରୁଷୋଙ୍କ କଥାରୁ ଶିଅଟିଏ	୬୪
୧୪ ।	ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳର ଅନେକ ଲକ୍ଷ୍ୟ	୬୮
୧୫ ।	ଆନନ୍ଦଂ ଦଦାତୀତି ନନ୍ଦନଃ	୭୨

'ସୁହୃଦ୍‌ଗୋଷ୍ଠୀ'ର ପୂର୍ବ ପ୍ରକାଶନ :

୧ । ନୂଆ ଶିକ୍ଷାର ଆହ୍ୱାନ ୨ । ଆସ ଗୀତ ଗାଇବା

୩ । ଦେବ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ୪ । ନୂତନ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସ୍ତୁତି

ଏଥର କର୍ମଶିବିରର କାହାଣୀ

ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ବ୍ରହ୍ମପୁର ଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଏଥର ଆମର ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳୀନ କର୍ମଶିବିର ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଏଇଟି ହେଉଛି ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଆମର ଷଷ୍ଠ ଶିବିର । ସର୍ବାପ୍ରଥମ ଶିବିରଟି ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲା ମାତୃପୁରମ୍ ଠାରେ ହୋଇଥିଲା । ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ନୂଆ ନୂଆ ହୋଇ ସେହି ଶିବିରରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲୁ, ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳେ ସାମୂହିକ କର୍ମ ଏବଂ ସମାଗମର ଏହି ଧାରାଟି ଭାରି ନୂଆ ନୂଆ ଲାଗୁଥିଲା । ଏକାଠି ବସି, ଏକାଠି କାମ କରି କ୍ରମେ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ବାଟ ଫିଟିଲା । ଗଣ୍ଠି ଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ଖୋଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଭଗବାନଙ୍କର କାମ କଲେ କୁଆଡ଼େ ଏକାବେଳେକେ ଅନାସକ୍ତ ଭାବରେ ସବୁକିଛି କରିବାକୁ ହୁଏ ବୋଲି ପ୍ରାୟ ଆବହମାନ କାଳରୁ ଏକ ଅପବାଦ ରହିଛି । ଭଗବାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କଲେ ଯେ କୌଣସି ସାମୂହିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯେ ଏକ ଅପୂର୍ବ ଆତ୍ମୀୟତା-ଭାବ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ ଓ ତାହାରି ବଳରେ ଯେ ଭିତରେ ଆପଣାର ଏକୁଟିଆ ଗଣ୍ଡିଆଟି ଭିତରୁ ସତେଅବା ଆଦୌ କୌଣସି ଆୟାସ ନକରି ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଆସିବା ପରି ମନେ ହୁଏ, ଆମର ଛଅଟି ଯାକ କର୍ମଶିବିର ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନତଃ ସେହିଭଳି ଗୋଟିଏ ଅନୁଭୂତି ଆଣିଦେଇଛି । ଯାହା ପାଇଁ ଏହି କାମ ଓ ଏହି ସମାଗମ, ତାଙ୍କରି ସହିତ ଅଧିକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଯୁକ୍ତ କରାଇ ଆଣିବା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଏହି ଶିବିରଗୁଡ଼ିକ ଆମକୁ ପରସ୍ପର ସହିତ ମଧ୍ୟ ଯୁକ୍ତ କରି ଆଣିଛି, ଶ୍ରଦ୍ଧା ବଢ଼ାଇଛି ଓ ଆତ୍ମୀୟତାର କାରଣ ହୋଇଛି, ଭିତର ଆଡ଼କୁ ଅନେକ ବାଟ ଫିଟାଇ ପାରିଛି ।

ଆମର ପ୍ରଥମ ଶିବିରଟି ୧୯୮୪ ମସିହା ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛୁଟିରେ ହୋଇଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରୀଷ୍ମଛୁଟିରେ ଆମେ ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱରର ଖରଦତକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଯାଇ ଏକତ୍ର ହୋଇଥିଲୁ । ତା'ପର ବର୍ଷ ସେହି ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର ବା ଭୋଗରାଇର ଗୋପୀନାଥପୁର ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ । ତିନୋଟିଯାକ ଶିବିରରେ ଆମେ ପୋଖରୀଖୋଳା କାମ କରିଥିଲୁ । ଏହି ଶିବିରଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ବାଦ ବାବାଙ୍କ ମହାରାଜାଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲା । ସିଏ କେଡ଼େ ଖୁସିହୋଇ ଲେଖିଲେ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ, ଏପରିକି ଓଡ଼ିଶାର ପୁରାତନ ପାଠଚକ୍ରମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ଏହିଭଳି କର୍ମଶିବିରର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ରହିବା ଉଚିତ । କେବଳ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳୀନ ନୁହେଁ, ଶୀତକାଳୀନ ବାର୍ଷିକ ଶିବିରମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଆୟୋଜନ ହୋଇପାରିବା ଉଚିତ । ଏକଥା ଶୁଣି ଆମର ଉତ୍ସାହ ଦ୍ୱିଗୁଣିତ ହୋଇଗଲା । ଶୀତକାଳୀନ କର୍ମ ଶିବିର ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ୧୯୮୫ ଶୀତକାଳରେ ଆମେ ଢେଙ୍କାନାଳ ଜିଲ୍ଲାର ଢେଙ୍ଗୁ

ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଦଶଦିନ ଲାଗି ଶିବିର କଲୁ । ଏବଂ, ୧୯୮୬ ଶୀତକାଳରେ କେନ୍ଦୁଝର ଜିଲ୍ଲାର ବନଦା ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ । ବନଦାରେ ମଧ୍ୟ ପୋଖରୀଟିଏ ଖୋଳା ହେଲା । ସେଠାରେ ସେତେବେଳେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶୀତ, ସକାଳେ ଝରୀ ଟିକିଏ ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରକେ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ପାଇବା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା ! ରାତିରେ ଘର ଭିତରେ ନିଆଁ ଜାଳି ଶୋଇବାକୁ ହେଉଥିଲା । ତଥାପି ଆନନ୍ଦ ଓ ଆତ୍ମୀୟତା ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସେହି ଆତ୍ମୀୟତା ଭିତର ଓ ବାହାର ଉଭୟ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ରହିଥିଲା । ପାହାଡ଼ ଓ ଘଞ୍ଚ ଅରଣ୍ୟ ଆମକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଖ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ । ଏହାପରେ ଏ ବର୍ଷର ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳୀନ ଶିବିର ଏବେ ଉଦ୍‌ଯାପିତ ହେଲା । ଆଗକୁ ଆମେ କେଉଁ କେଉଁ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରକୁ ଯିବୁ, ସେଥିଲାଗି ବନ୍ଧୁମାନେ ମୁକାମ ନେବାକୁ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲେଣି । ଆମେ ଶୀତଦିନେ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାର ଶ୍ରୀମା ଶିକ୍ଷାସଦନଠାରେ ଏବଂ ଆଗାମୀ ବର୍ଷ ଗ୍ରୀଷ୍ମ କାଳରେ କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର କୋରାପୁଟ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଠାରେ ଶିବିରରେ ମିଳିତ ହେବୁ ବୋଲି ସ୍ଥିର ହୋଇ ଗଲାଣି । ତା' ପଛକୁ ଅନ୍ୟ ବନ୍ଧୁମାନେ ମଧ୍ୟ ଗୁଆ ଓ ମହାପ୍ରସାଦ ଧରି ଆସୁଥିବାର ସୂଚନା ମିଳି ସାରିଲାଣି ।

ଏଥର ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ପୋଖରୀ ଖୋଳିବାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଥିଲା । ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ପାଇଁ ଆଗାମୀ ଶିକ୍ଷାବର୍ଷକୁ ନୂତନ ଶ୍ରେଣୀ-ଗୃହ ଆବଶ୍ୟକ; ତେଣୁ ଆମେ ଗୋଟିଏ ପାଖରୁ ମାଟି ନେଇ ଆଉଗୋଟିଏ ପାଖରେ ମୂଳଦୁଆଟିଏ ପକାଇ-ଥାନ୍ତୁ । ମାତ୍ର ଆଗରୁ କେତେଦିନ ଲଗାତର ମେଘ ବରଷିବା ଫଳରେ ମାଟି ଖୋଳା ହେବାକୁ ରହିଥିବା ଜାଗାରେ ପାଣି ଜମି ରହିଥିଲା । ତେଣୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବଦଳାଇବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ବ୍ରହ୍ମପୁରର ବନ୍ଧୁମାନେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ପବିତ୍ର ଦେହାବଶେଷର ଆପନା କରିବାକୁ ମନସ୍ଥ କରିଛନ୍ତି, ଆମ ଶ୍ରମଶିବିରଟି ଏଥର ସେହିଠାକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସ୍ଥାନଟି ସହରର ବାହାରେ, ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଠାରୁ ୫/୬ କିଲୋମିଟର ରାସ୍ତା । ସେଠାରେ ପ୍ରଧାନ ଅଟ୍ଟାଳିକାଟିର ନିଅଁ ଖୋଳି ଗୋଡ଼ି ଓ ସିମେଣ୍ଟରେ ଚଟାଣଟିଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କଳ୍ପିତ ଅଟ୍ଟାଳିକାର ପ୍ରଧାନ ଖୁଣ୍ଟଗୁଡ଼ିକ ସେହି ନିଅଁ ଗାତ ଭିତରୁ ଗଢ଼ାହୋଇ ଆସିବ । ପାଚେରୀର ବି ନିଅଁ ଖୋଳାହେବ ଏବଂ ପଥର ଓ ମୋରମ ପଡ଼ି ଦୋରସ୍ତ କରାଯିବ । ଦଶଦିନ ପାଇଁ ଆମେ ସେହି କାମ କରିବୁ ବୋଲି ସ୍ଥାନୀୟ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକତ୍ର ବସି ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୋଇଗଲା । ରାତିରୁ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ସରକି ସାଇକେଲ ଭଡ଼ା ହୋଇ ଆସିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା । ପ୍ରତ୍ୟହ ସକାଳ ସାଢ଼େ ଚାରିଟା ସମୟରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ସାଇକେଲ ଚଢ଼ି କର୍ମସ୍ଥାନକୁ ଯାଉ । ବାହାରର ସେହି ସ୍ନିଗ୍ଧ ବ୍ରାହ୍ମବେଳାଟି ଆମ ଭିତରଟାକୁ

ମଧ୍ୟ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଓ ସ୍ୱଚ୍ଛ କରିଦେଇ ଯାଏ । ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ଶୁଭସମ୍ଭାବନାମୟ ଭାବରେ ମଣିଷର ଦିନଟି ଆଉ କିପରି ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ପାରୁଥା'ନ୍ତା ! ସାଢ଼େ ଆଠଟା ବେଳକୁ କାମ ସାରି ଆମେ ପୁଣି ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରକୁ ଫେରି ଆସୁ । ଶିବିରର ଦିନମାନର ଅବଶିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସେହି ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ହିଁ ଚାଲେ ।

ଶ୍ରମ ସହିତ ଅଧ୍ୟୟନ ଏବଂ ଆଲୋଚନା ଯୋଡ଼ା ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଉଭୟ ମଧ୍ୟରେ ଅନୁପାତଟି ଠିକ୍ ପୂର୍ବର ଶିବିରଗୁଡ଼ିକ ଭଳି । ଅର୍ଥାତ୍, ଦୈନିକ ଚାରିଘଣ୍ଟା ଶାରୀରିକ ଶ୍ରମ ଏବଂ ପ୍ରାୟ ଚାରି ପାଞ୍ଚଘଣ୍ଟା ଅଧ୍ୟୟନ ଏବଂ ଆଲୋଚନା । ବ୍ରହ୍ମପୁର ଶିବିରରେ ଆମେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଲିଖିତ 'ମାନବ-ଯୁଗଚକ୍ର' ଗ୍ରନ୍ଥର ଶେଷ ଚାରୋଟି ଅଧ୍ୟାୟ ସମେତ ମୋଟ ପାଞ୍ଚଗୋଟି ଅଧ୍ୟାୟର ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲୁ ଏବଂ ସେଥିରେ ଥିବା ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ବିଶଦ ଆଲୋଚନାମାନ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି କ୍ରମରେ ପଛକୁ ଅନାଇଲେ ମନେ ପଡ଼ୁଛି, ପ୍ରଥମ ଦୁଇଟି ଶିବିରରେ ଆମେ ମା'ଆଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ଉତ୍ତର ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକର ବିଭିନ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟାୟରୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଛୁ । ଢ଼େଙ୍କିଆ ଓ ଗୋପୀନାଥ-ପୁର ଶିବିରରେ 'ଯୋଗ-ସମନ୍ୱୟ' ଗ୍ରନ୍ଥର ମୂଳରେ ଥିବା ପ୍ରାୟ ଆଠ ଦଶ ଗୋଟି ଅଧ୍ୟାୟ ଏକାଠି ପାଠ କରି ଆଲୋଚନା କରିଛୁ ଏବଂ ବିନିଦାଠାରେ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଈଶାବାସ୍ୟୋପନିଷଦର ଅଧ୍ୟୟନ କରିଛୁ । ଏଥର ବ୍ରହ୍ମପୁର ଶିବିରର ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଆମ ସହିତ ପାଞ୍ଚଜଣ ତରୁଣ ଡାକ୍ତର ବନ୍ଧୁ ରହିଥିଲେ, କେତେଜଣ ଇଂଜିନିୟର ଏବଂ ଅଧ୍ୟାପକ ରହିଥିଲେ । ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର କେତେଜଣ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଏବଂ ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ଦକ୍ଷିଣର କୋରାପୁଟ, ପଶ୍ଚିମର ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଉତ୍ତରର ଖେଗରାଇ ସମେତ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରୁ ଯାଇ ଜୁଟି ହୋଇଥିଲୁ । ରାତିର ଅଧ୍ୟୟନ ଏବଂ ଆଲୋଚନା ସମୟକୁ ସ୍ଥାନୀୟ ବହୁ ବନ୍ଧୁ ତଥା ଜିଜ୍ଞାସୁ ଆମର ସାନ ମେଳଟିକୁ ଏକ ବୃହତ୍ତର ସାକାରତା ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ । ଉପର ବେଳାର ଆଲୋଚନା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଥିଲା । ଯେଉଁ ଭଳି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଆଲୋଚନା ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟକ୍ତି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସଂକୋଚହୀନ ଏବଂ ଶ୍ରଦ୍ଧାଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ସ୍ୱନିର୍ବାଚନ ଗୋଷ୍ଠୀଟିର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଆସେ ଏବଂ ସଂସ୍କାରଗତ ବହୁ ବ୍ୟବଧାନକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଯାଏ, ଏଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି ସେହିଭଳି ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆଲୋଚନା । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଯେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଆହ୍ୱାନର ଆକର୍ଷଣରେ ପରସ୍ପରକୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ପରସ୍ପର ନିକଟରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛୁ, ଏକ ନୂତନ ପରିବାରକୁ ଠାବ କରି ଏକ ଦ୍ୱିଜତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିଛୁ, ସେତେବେଳେ ଆମ ଭିତରେ ଆଉ କୌଣସି ମିଛ ଦୂରତା ଏବଂ ଶଙ୍କା କାହିଁକି ରହିବ ? — ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଆତ୍ମୀୟତାର ଭିତ୍ତି ଉପରେ ଆମର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆଲୋଚନା ପର୍ଯ୍ୟବସିତ

ହୋଇ ରହିଥାଏ । ତାହାର ସଂସାରର ବହୁ କୁଣ୍ଠା ଓ କୃତ୍ରିମତା ଏହାରି ଫଳରେ ଭାଙ୍ଗେ । ଭିତରକୁ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ପଶି ପାରୁଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟକୁ ବାଟ କାଟି ହୋଇଯାଏ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା ସେହି ପରମ ସର୍ବୋତ୍ତମଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିବା ଯେ କେଡ଼େ ସହଜ,ସେହି କଥାଟିର ସୁରାଖ ମଧ୍ୟ ମିଳିଯାଏ ।

ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ଆମ କେତେଜଣ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଭିତରେ ବିଗତ ବେଶ୍ କେତେ ମାସ ହେଲା ଆମକୁ ଆଲୋଡ଼ିତ କରି ରଖିଥିଲା, ଏଥର ଶ୍ରମଶିବିରର ବ୍ୟକ୍ତି-ଗତ ଆଲୋଚନା ସମୟରେ ସେଇଟି ମଧ୍ୟ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକାର ଧାରଣ କଲା । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏବେ ପ୍ରାୟ ଷାଠିଏଟି ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ସାରିଲାଣି, ପଛକୁ ପଛକୁ ଆଉ କେତେକ ମଧ୍ୟ ଆସୁଛନ୍ତି । ଏହି ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରାୟ ତିନି ବା ଚାରିଶହ ଭାଇ ଓ ଭଉଣୀ ଶିକ୍ଷକ ରୂପେ ଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି ଏବଂ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ଏକ ନୂତନ ପ୍ରୟୋଗକୁ ଏକ କର୍ମ-ପ୍ରସ୍ତୁତିର ବାଟରେ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ନେଉଛନ୍ତି । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରହିଥିବା ଯାବତୀୟ ସ୍ୱଳ୍ପତା ଏବଂ ସୀମିତତା ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସଙ୍କଳ୍ପ ରହିଛି; ସେମାନେ ଯେ ନିଜ ପାଇଁ ସତେଅବା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପଥଟିଏ ନିର୍ବାଚନ କରିବାର କ୍ରମରେ ଏଯାଏ ଆସି ପହଞ୍ଚି ପାରିଛନ୍ତି,ସେଇ କଥାଟି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଯିବାରେ ଲାଗିଛି । ଏ ଯୁଗରେ ଆମ ଚାରିପାଖରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସଫଳତା ଓ ସ୍ୱାର୍ଥପରତାର ଜୀବାଣୁଗୁଡ଼ାକ ସତେଅବା ସବୁଯାକ ପବନକୁ ଫଣଫଣ କରି ରଖିଥିବା ବେଳେ ଆମେ ଯେ ଏତେଗୁଡ଼ିକ ଭାଇ-ଭଉଣୀଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ପାଇପାରିଛୁ, ତାହାହିଁ ଆମ ଜୀବନରେ ଓ ଏହି ଉଦ୍ୟମଟିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଦୌ କମ୍ କରୁଣାର କଥା ନୁହେଁ । ଏହି ଭାଇ-ଭଉଣୀମାନେ ସବୁଠାରେ ଅଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି, ଏବଂ ସେହି କାମ ଲାଗି ଯାହା ଆମଠାରୁ ପାଉଛନ୍ତି, ତାହା ହୁଏତ ଗୋଡ଼କୁ ପାଇଲେ ମୁଣ୍ଡକୁ ପାଉ ନାହିଁ ଏବଂ ମୁଣ୍ଡକୁ ପାଇଲେ ଗୋଡ଼କୁ ପାଉ ନାହିଁ । ଏବଂ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସତକଥା ହେଉଛି ଯେ, ଏହି ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଓ ସେଥିରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଭାଇଭଉଣୀମାନେ ବିକାଶ ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଦୌ ପରସ୍ପର ସହିତ ସମସୋପାନରେ ନାହାନ୍ତି । କିଏ କେତେ ଆଗରେ ଯାଇ ହେଲାଣି ତ ଆଉ କିଏ କେତେ ପଛରେ ଯାଇ ରହିଛି । ତଥାପି ଅଟକି ଯାଇନାହିଁ,ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପାଦ ପକାଇ ତଥାପି ଆଗକୁ ଆସୁଛି ।

ଆମ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ କେତୋଟିକୁ ସରକାର କିଞ୍ଚିତ୍ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଉଛନ୍ତି । କେତେକ ସ୍ଥାନରେ କେତେକ ବଦାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଆମ ଲାଗି କେତେ ଠୋକ ପରି କାମ ଦେଉଛି । ମାତ୍ର, ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକର

ଅସଲ ବଳ ଓ ଦମ୍ଭ ବଢ଼ିବ ସେହି ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକର ପାରସ୍ପରିକ ନିର୍ଭରଶୀଳତା ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା ଦ୍ୱାରା । ଏହି ପାରସ୍ପରିକତା ହିଁ ବିଶ୍ୱାସଗୁଡ଼ିକୁ ମଜବୁତ୍ କରି ରଖିବ । ଆହୁରି ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କହିଲେ, ଆମ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କରେ ମୀମାଂସକ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗଣ୍ଠି ହୋଇ ସୂତାଗୁଡ଼ିକୁ ନାନା ଖିଅରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ବଳ, ବିଶ୍ୱାସ ଏବଂ ପାରସ୍ପରିକତା ବଢ଼ିଲେ ଯାଇ ସମଗ୍ର ଉଦ୍ୟମଟିର ବଳ ବଢ଼ିବ । ତା'ପରେ ଆମର କଷ୍ଟକର ପ୍ରୟାସଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଆମ ଲାଗି ସହଜ ପରି ଲାଗିବ । ଆମର ଟିପଗୁଡ଼ିକ ଟାଣ ହେବ । ଆମେ କେତେଜଣ ବନ୍ଧୁ ବହୁଦିନରୁ ସେହିଦିଗରେ ଚିନ୍ତା କରି ଆସୁଥିଲୁ । ଏହି ବ୍ରହ୍ମପୁର ଶିବିରରେ ତାହାର ଏକ ସାକାର ମୂଳଦୁଆ ପଡ଼ି ପାରିଲା । ଆମେ ସମସ୍ତେ ମିଶି ଏପରି ଗୋଟିଏ ସୁହୃଦ୍-ଗୋଷ୍ଠୀ ତିଆରି କରିବୁ, ଯେଉଁମାନେ କି ଓଡ଼ିଶାର ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଆପଣାକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସାକାର ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ ଓ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ କରି ରଖିବେ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଅନୌପଚାରିକ ଭାବରେ ସେହି ସଂଶ୍ଳେଷଣ ଆପଣାକୁ କ୍ରିୟାଶୀଳ କରି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ । ଏହି ବନ୍ଧୁମାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଥରକୁ ଥର ଯିବେ, ସେଗୁଡ଼ିକରେ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ପରିଚାଳକ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପର୍କ ରଖିବେ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଦୁଃଖସୁଖରେ ମଧ୍ୟ ଭାଗୀ ହେବେ । କେବଳ ତଥାକଥିତ କୌଣସି ସମସ୍ୟା ଉପୁଜିଲେ ହିଁ ବାହାରୁ ସେଗୁଡ଼ିକର ସମାଧାନ କରିବା ଲାଗି ସେମାନେ ସେଠାକୁ ଯିବେ ନାହିଁ । ଏସବୁ ଲାଗି ଅନ୍ୟମାନେ ତ ସର୍ବଦା ରହିଥିବେ । ମାତ୍ର, ସେମାନଙ୍କୁ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଧିକ ଉତ୍ସାହ ଏବଂ ବଳ ଯୋଗାଇ ଦେବାକୁ ଏମାନେ ସେଠାକୁ ଯାଉଥିବେ । ସଂଶୟ ବେଳେ ଆଗକୁ ବାଟ ଫିଟାଇ ଦେବେ । ଖିଅଗୁଡ଼ାକ ହାତ-ଛଡ଼ା ହୋଇ ଯାଉଥିବା ପରି ବୋଧ ହେଉଥିବା ସମୟରେ ସେମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପୁନର୍ବାର ପାଇ ପାରିବାରେ ଆବଶ୍ୟକ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିବେ ।

ଏବଂ, ଏହି ସୁହୃଦ୍‌ଗୋଷ୍ଠୀ ହାତରେ ଗୋଟିଏ ପାଣ୍ଠି ରହିବ । ସେହି ପାଣ୍ଠିର ପରିମାଣାତ୍ମକ ମହତ୍ତ୍ୱ ଯାହା ହେଉ ବା ନହେଉ ପଛକେ, ଏକ ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ମୂଲ୍ୟ ତା'ଠାରୁ ଅନେକ ଅଧିକ ହୋଇ ରହିବ । ଏହି ପାଣ୍ଠି ମୁଖ୍ୟତଃ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରକୁ ଚଳାଉଥିବା ଶିକ୍ଷକ/ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀମାନଙ୍କର ସ୍ୱେଚ୍ଛାପ୍ରବୃତ୍ତ ଅର୍ଥଦାନ ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ହେବ । ସେମାନେ ଯେତେବେଳେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରିବେ, ସେତେବେଳେ ତାହା ଦେଇ ଏହାକୁ ପରିପୁଷ୍ଟ କରୁଥିବେ । ଅନ୍ୟ ବନ୍ଧୁ ଓ ଶୁଭେଚ୍ଛୁମାନ ମଧ୍ୟ କିଛି କିଛି ଦେବେ । ପରିମାଣ ନିର୍ବିଶେଷରେ ଗଭୀର କୃତଜ୍ଞତା ସହିତ ସେହି ଦାନ ଓ ସାହାଯ୍ୟକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ । ଏହି ପାଣ୍ଠିରୁ ଅର୍ଥ ନେଇ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇ ପାରିବାକୁ ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ସାନ କମିଟି ରହିବ । କମିଟିର ସଦସ୍ୟମାନେ ବିଭିନ୍ନ

ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଯୋଗସୂତ୍ର ରଖିଥିବେ । ପ୍ରଧାନତଃ ସେହି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସମ୍ପର୍କକୁ ଭିତ୍ତି କରି ସେମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଅଥବା ଶିକ୍ଷକ ଭାଇଭଉଣୀମାନଙ୍କର ତାତ୍କାଳିକ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକତା ଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ବାଦ ନେବେ ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଅନୁସାରେ ସେମାନଙ୍କୁ କିଛି ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବେ । ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ ତାହାକୁ ଧାରସୂତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଦିଆଯାଇ ପାରୁଥିବ । ପାଣ୍ଠି ଲାଗି ଅର୍ଥ-ସଂଗ୍ରହର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଉପାୟ ହିସାବରେ ଇତିମଧ୍ୟରେ ଆମେ ଆଉ ଏକ କଥା ମଧ୍ୟ ଚିନ୍ତା କରିଛୁ ଏବଂ ଏହି ଦିଗରେ କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଇଛି । ଆମେ ମଝିରେ ମଝିରେ କିଛି ବହି ବାହାର କରିବୁ ଓ ତାହାର ବିକ୍ରୀଲବ୍ଧ ଲଭକୁ ଉକ୍ତ ପାଣ୍ଠିରେ ଆଣି ମିଶାଇବୁ । ଆମେ କେତେଜଣ ବହିଟିଏ ବାହାର କରିବା ଲାଗି ଚିନ୍ତା କରୁଥିବା ସମୟରେ ବ୍ରହ୍ମପୁରର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଗତ ଏପ୍ରିଲ ମାସରେ ସେହି ବହିର ମୁଦ୍ରଣ ବ୍ୟୟ ସ୍ୱୟଂ ବହନ କରିବେ ବୋଲି ଆପଣା ଆଡ଼ୁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରି ପତ୍ର ଲେଖିଲେ ଏବଂ ବହିଟିଏ ଛାପିବା ଲାଗି ପ୍ରେସ୍‌ଟିଏ ମଧ୍ୟ ଯୋଗାଡ଼ କରିନେଲେ । ପ୍ରାୟ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କର ଉତ୍ସାହ ଓ ଉଦ୍ୟମ ଫଳରେ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଶ୍ରମଶିବିରର ଶେଷ ଦିନକୁ ଆମର ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶନ "ମାତୃଭୁବନ-ପତ୍ର" ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଆମ ପାଖକୁ ଆସିଲା । ଶିବିରରେ ଉପସ୍ଥିତ ବନ୍ଧୁମାନେ ସେହି ବହିଟିର ବିକ୍ରୟ ଲାଗି ଆଗକୁ ବାହାରି ଆସିଲେ । ଆହୁରି ଅନେକ ବନ୍ଧୁ ଏହିପରି ଆଗେ ଆଗେଇ ଆସିବେ ବୋଲି ଆମେ ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛୁ । ଆମେ ଏହି ପୁସ୍ତିକାଟିକୁ ନିଜେ କିଣିବା ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବିକ୍ରୀ କରିବା । ମୁଦ୍ରଣଖର୍ଚ୍ଚ ଫେରାଇ ଦିଆଗଲା ପରେ ଆମ ପାଖରେ ଯେଉଁ ପଇସା ରହିବ, ତାହା ଉକ୍ତ ପାଣ୍ଠିରେ ମିଶିବ । ଏଇଟି ପରେ ଆଉ କେତୋଟି ପୁସ୍ତିକା ମଧ୍ୟ ବାହାରିବାର ଯୋଜନା ରହିଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ଆଗାମୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ନିମିତ୍ତ ବା କେନ୍ଦ୍ର ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି, ମୂଳତଃ ସେହିମାନଙ୍କ ଉପରେ ଭରସା ରଖି ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶନର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟିକୁ ହାତକୁ ନିଆଯାଇଛି । ସେମାନେ ଆମ ସହିତ ଅବଶ୍ୟ ଅଛନ୍ତି ।

ଏହି ନୂତନ ଶିକ୍ଷାର ଆନ୍ଦୋଳନଟି ଆମ ରାଜ୍ୟରେ ଗତ ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ହେଲା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ଆନ୍ଦୋଳନଟିର ଅଗ୍ରଗତି ହେଉଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଭିବୃଦ୍ଧି-ଜନିତ ନାନା ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ୁଛି ଓ ସେହି ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ଉପରେ ହିଁ ଆନ୍ଦୋଳନର ଅସଲ ସଫଳତା-ଗୁଡ଼ିକ ବହୁ ପରିମାଣରେ ନିର୍ଭର କରୁଛି । ଆମେ ଏଣିକି ପରସ୍ପରର ଆହୁରି ପାଖେ ପାଖେ ରହିବା, ଆହୁରି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ପରସ୍ପରର ଅନୁଭବ ଏବଂ ଅଭିଜ୍ଞତା-

ଗୁଡ଼ିକରେ ଅଂଶୀଦାର ହୋଇ ରହିବା,—ହୁଏତ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହାହିଁ ଆମ ଆଗରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଆବଶ୍ୟକତା ରୂପେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଛି । ଜ୍ୟେଷ୍ଠମାନେ କନିଷ୍ଠମାନଙ୍କ ହାତ ଧରି ଆଗକୁ ବାଟ କଢ଼ାଇ ନେବାକୁ ସମ୍ମତ ହେଲେ ଯାଇ ଆମ ଭିତରେ ଅସଲ ଆସ୍ପୃହାଗୁଡ଼ିକ କ୍ରିୟାଶୀଳ ହୋଇ ରହିପାରିବ । ମନୁଷ୍ୟ-ସମାଜରେ ଏକ ଅନ୍ୟ ଆତ୍ମୀୟତାର ସ୍ଥାପନା ହେଉ ବୋଲି ମନାସି ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ସତେଅବା କାହାର ଡାକ ଶୁଣିଥିବା ପରି ନୂଆ ବାଟଟିରେ ବାହାରି ଆସିଛୁ ଓ ସେହି ବାଟ ଉପରେହିଁ ପରସ୍ପରକୁ ଆସି ଭେଟିଛୁ, ଆମର ପାରସ୍ପରିକ ସମ୍ବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେହି ଆତ୍ମୀୟତାହିଁ ଆମର ସଦାବତ ସମ୍ବଳ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ । ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ଲୋଡ଼ିବା,—ତାହାହିଁ ଆମର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ବଳ ହୋଇ ଆମକୁ ସୋପାନରୁ ସୋପାନକୁ ଆଗେଇ ନେଇଯିବ । ସାନ ସାନ ଉଦ୍ୟମ ଓ ଆନ୍ତରିକତାଗୁଡ଼ିକ ମିଶି ଏକ ଅପ୍ରତିରୋଧ୍ୟ ବୃହତ୍ ଶକ୍ତିକୁ ସମ୍ଭବ କରି ଆଣିବ ।

ସେପ୍ଟେମ୍ବର, ୧୯୮୭

ଭଗବାନ ଯେତେବେଳେ......

ଯେତେବେଳେ ଭଗବାନ୍ ପୃଥିବୀକୁ ଆସନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସିଏ କ'ଣ ମଠାଲୁଗା ପିନ୍ଧି ଉଇଲଡାଇଲ ହୋଇ ଆସନ୍ତି, କୁଣିଆ ହୋଇ ଆମ ଘରକୁ ଆସନ୍ତି, ଆମ ଘରେ ପୀଢ଼ା ଉପରେ ବସି ଭୋଗ ଖାଇବାକୁ ଆସନ୍ତି ? ସିଏ କ'ଣ ଆମ ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କରେ ପୂଜା ପାଇବା ସକାଶେ ଆସନ୍ତି ? ଆମେ ପୃଥିବୀର ମଣିଷମାନେ କେତେ ନା କେତେ ପ୍ରକାରରେ ତାଙ୍କୁ ଏକଣା ଘରଟିଏ ଦେଖି ଠାକୁର କରି ବସାଇ ଦେଉ, ବିଶେଷ ବେଳମାନ ଦେଖି ତାଙ୍କର ଉପାସନା କରିବାକୁ ଯାଉ,—ତାଙ୍କ ପାଇଁ ବିଶେଷ ବିଶେଷ ଚର୍ଚ୍ଚା ଓ ଉପଚାରମାନ ଖଞ୍ଜି ଦେଇଥାଉ ଓ ଏହିପରି ଭାବରେ ଏଇଟା ଏବଂ ସେଇଟା ଖଞ୍ଜି ଦେଇଛୁ ବୋଲି ମନେମନେ କେତେ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରୁଥାଉ, ନିଜକୁ କେଡ଼େ ଉଚ୍ଚ ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥାଉ । ଆମେ ସେତେବେଳେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ସତେଅବା ନିଜ ଘରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଥାଉ ।

ପୃଥିବୀର ପଙ୍କୋଦ୍ଧାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭଗବାନ୍ ଏହି ପୃଥିବୀକୁ ଆସନ୍ତି । ଆମର ନିଦ ଭଙ୍ଗାଇବାକୁ ଆସନ୍ତି ; ଆମେ ଯେଉଁକ ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥାଉ, ସିଏ ସେଗୁଡ଼ାକର ବାଡ ଭାଙ୍ଗି ଦେବାକୁ ଆସନ୍ତି, ଆମକୁ ଗଡ଼ିଆ ଭିତରୁ

ବାହାର କରି ନେଇ ମହାସାଗରର ସ୍ପର୍ଶ ଦେବାକୁ ଆସନ୍ତି । ସିଏ ଭୟବିମୋଚନ ହୋଇ ଆସନ୍ତି, ଅନେକ ସମୟରେ ବଡ଼ ନୃଶଂସ ହୋଇ ଆସନ୍ତି । ଆମ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଅନେକ ଜଡ଼ତା ଏବଂ ଶିଥିଳତାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେବାଲାଗି ଆସନ୍ତି, ଆମର ଆଖି ଭିତରୁ ନାନାବିଧ ମୋହର କାଳିମା ଓ ମିଛବିଶ୍ୱାସର ମଳିକୁ ପୋଛିଦେବାକୁ ଆସନ୍ତି । ସିଏ ଆମକୁ ନିର୍ମଳ କରିଦିଅନ୍ତି,ଆମର ଦୁଆରଗୁଡ଼ିକୁ ସମଗ୍ରଟି ଆଡ଼କୁ ଉନ୍ମୋଚିତ କରିଦେବାକୁ ଆସନ୍ତି । ଆମେ ନିଜର ଅତି ସାନ ଘରଟି ଭିତରେ କଳା ହୋଇ ରହି ନିରାପତ୍ତା ଖୋଜୁଥାଉ, ଆପଣାକୁ ଅନେକ ଆକାଶ ଓ ଅନେକ ଆଲୋକରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖିଥାଉ । ସିଏ ଝରକାଗୁଡ଼ାକୁ ଖୋଲି ଦିଅନ୍ତି, ଆମକୁ ଏହି ସମଗ୍ରଟି ସହିତ ଯୋଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି, — ଆମର ବିମୋଚନ ଘଟାନ୍ତି । ସେହି ବିମୋଚନହିଁ ଆମକୁ ଅସଲ ନିରାପତ୍ତା ଆଣିଦିଏ ; ଏତେବେଳଯାଏ ଆମେ ହୁଏତ କେବଳ ନିଜର ହୋଇ ରହିଥିଲୁ, ଏଣିକି ସତକୁ ସତ ତାଙ୍କର ହୋଇଯାଉ । ତାଙ୍କର ହୋଇଗଲେ ଯେ ନିଜର ସଞ୍ଚିତ ଦରବଗୁଡ଼ିକୁ ହରାଇବାକୁ ପଡ଼େ, ସେକଥା ମୋଟେ ନୁହେଁ । ତାଙ୍କର ହୋଇଯାଇ ପାରିଲେ ସେଗୁଡ଼ିକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଭ କରନ୍ତି, ମହିମାନ୍ୱିତ ହୁଅନ୍ତି ।

ଭଗବାନ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରକୃତରେ ଅନୁଗ୍ରହ କରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଆମକୁ ସିଏ ନିମିତ୍ତରୂପେ ବାଛି ନିଅନ୍ତି । ତାଙ୍କର ନିମିତ୍ତ ହୋଇପାରିବାକୁ ଅଧ୍ୟାତ୍ମଶାସ୍ତ୍ରରେ ମହାଭାଗ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ସଂସାରରେ ତାଙ୍କର କାମରେ ତାଙ୍କର ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ହେବା, — ତାହାହିଁ ଆମର ସର୍ବବିଧ କଳୁଷକୁ ହରଣ କରି ନେଇଥାଏ । ଆମ ଭିତରେ ଏପରି ଅନେକ ମଣିଷ ଥାଆନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ସବାଆଗ ସୁଖ ଲୋଡ଼ୁଥାଆନ୍ତି, ନିଜ ପାଇଁ ଶାନ୍ତି ଓ ସମୃଦ୍ଧି ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଆନ୍ତି । ନିଜର ଅହଂକାର ଏବଂ ଉଚ୍ଚ ଆକାଂକ୍ଷାଗୁଡ଼ିକୁ ସତେଅବା ସୁନା ରୂପାର ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧାଇ ସଂସାରରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ହୋଇ ଦିଶିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥା'ନ୍ତି । ସେହିମାନେହିଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ପାଖରେ ବାନ୍ଧିରଖିବେ ବୋଲି ତାଙ୍କ ଲାଗି ଚକଚକ ପଥରରେ ମନ୍ଦିର ଗଢ଼ାଇ ଦିଅନ୍ତି, ତାଙ୍କର ନାନାବିଧ ପ୍ରତିମା ବା ପ୍ରତୀକମାନ ଗଢ଼ି ସେଥିରେ ସୁନା, ରୂପା ଓ ମଖମଲଗୁଡ଼ାକୁ ନେଇ ଖର୍ଚ୍ଚି ଦିଅନ୍ତି,—ଭଗବାନ ସେଇଠି ତାହାରି ଭିତରେ କଳାହୋଇ ରହିଲେ ବୋଲି କେଡ଼େ ପ୍ରଲୁବ୍ଧ ଭାବରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥାଆନ୍ତି । ସେମାନେ ସତେଅବା ମୂଳତଃ ଆପଣାର ଦର୍ପଣଗୁଡ଼ାକ ଉପରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଦେଖନ୍ତି । ଭଗବାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସୁନାରୂପା ଓ ବିଧିବିଧାନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଲୁବ୍ଧ କରିଯାଇ ପାରିବ ବୋଲି ଭାବୁଥାଆନ୍ତି । ସେମାନେ ନିମିତ୍ତ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେମାନେ ତାଙ୍କ କାମରେ ମୋଟେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନେକ ସମୟରେ ନିଜର ତଥାକଥିତ ନାନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାଙ୍କୁ ବ୍ୟବହାର

କରିବାର ଫନ୍ଦି କରୁଥା'ନ୍ତି । ସେମାନେ ବହୁତଙ୍କୁ ଅଳପ ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବାକୁ ମନ କରୁଥା'ନ୍ତି, ଧର୍ମ ନାମରେ ଭ୍ରମରେ ବାଇ ହୋଇ ରହିଥା'ନ୍ତି ।

ଯେତେବେଳେ ଆମେ ନାନାବିଧ କାରଣରୁ ଆମ ଜୀବନ ଭିତରୁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ବହିଷ୍କୃତ କରି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଉ, ସମ୍ଭବତଃ ସେତିକିବେଳେହିଁ ତାଙ୍କୁ ଆମର ଚକଚକ ମନ୍ଦିରଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ କଳକରି ରଖିବା ଲାଗି ଭାରି ମନ କରୁ । ତାଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁ ବୋଲି, ପରମବିଧାନ ବୋଲି ଡାକୁଥାଉ ସତ, ମାତ୍ର ସତେଅବା ଖାଲି ଦୂରରେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ରହିଥାଉ । ଯଦି କୌଣସି ଏକ ଅଭାବନୀୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆମେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ଆମର ବନ୍ଧୁରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିନେଇ ପାରନ୍ତୁ, ତେବେ ଆମର ଏହି ପରିଧିଗୁଡ଼ିକରେ ଏକ ଉନ୍ମୋଳନ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରନ୍ତା, — ସେତେବେଳେ ଆମେ ତାଙ୍କୁ ଆମ ଭିତରେ ଠାବ କରି ବାହାରେ ପାଇପାରନ୍ତୁ ଏବଂ ବାହାରେ ଠାବ କରି ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ପାଇପାରନ୍ତୁ । ସେତେବେଳେ ଏହି କାନ୍ଥ-ଗୁଡ଼ାକର ଆଉ ଆଦୌ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ରହନ୍ତା ନାହିଁ, ଅନାଇ ଦେଲା ମାତ୍ରକେ ଅନୁଭବ କରିହୁଅନ୍ତା; ଆମେ କେତେ ଯତ୍ନରେ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ସୃଷ୍ଟି କରି ରହିଥିବା ଦୂରତାଗୁଡ଼ିକର ମଧ୍ୟ ମୋଟେ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ରହନ୍ତା ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଆମେ ଏହି ସବୁକିଛିକୁ ଗୋଟିଏ ଆତ୍ମୀୟତାରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ଏକ ସୂତ୍ରରୂପେ ଅନୁଭବ କରିପାରନ୍ତୁ । ତାଙ୍କୁ ସୂତ୍ରରୂପେ ଅନୁଭବ କଲେ ଆମର ପରସ୍ପର ଭିତରେ ରହିଥିବା ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ଏକାବେଳେକେ ବଦଳିଯାଆନ୍ତା । ଜୀବନରେ ସତକୁସତ ଅଭ୍ୟନ୍ତର ଅନୁଭବ ହୁଅନ୍ତା । ଅଭ୍ୟନ୍ତର ଅନୁଭବ ହେବା ଦ୍ୱାରା ଅଭିନୟଗୁଡ଼ାକର ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ବି ରହନ୍ତା ନାହିଁ । ତା'ପରେ ଆମେ ତାଙ୍କ ଦର୍ପଣ ଉପରେ ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ଅନୁଭବ କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇପାରନ୍ତେ ।

ଭଗବାନ ଯେତେବେଳେ ଆମ ପ୍ରତି ସଦୟ ହୁଅନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଆମକୁ ଆଦୌ ନିରୁଜ ଓ ନିରାପଦ କରି ରଖିବା ସକାଶେ ମନ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେତେ-ବେଳେ ସିଏ ଆମକୁ ଆମେ ଆଗରୁ କଳ୍ପନା କରିପାରି ନଥିବା ବହୁତ କାମରେ ନେଇ ଲଗାନ୍ତି, ଆମର ଯାବତୀୟ ଗ୍ଲାନିକୁ ଅପହରଣ କରି ନିଅନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଦୟାର ସ୍ପନ୍ଦନ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଆମେ ଆପଣାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅନ୍ଦାଜଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ କେତେ ହନ୍ତସନ୍ତ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଉ, କେତେ କେତେ ମଣିଷଙ୍କୁ ତଳକୁ ଚାପିଦେଇ ପାରିଲେ ଯାଇ ଆମେ ଉଚ୍ଚ ହୋଇ ବଢ଼ିବୁ ବା କେତେଜଣ ମଣିଷଙ୍କୁ ଗିଳି ପକାଇଲେ ଯାଇ ଅଧିକ ସ୍ଫୀତ ହୋଇ ବଢ଼ିବୁ ବୋଲି ଭାରି ଆଶା କରିବାରେ ଲାଗିଥାଉ । ଭଗବାନ ଦୟାକଲେ ଏହିସବୁ ଯାବତୀୟ ଆଶା ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଏ । ଆମର ଯାବତୀୟ ଅହଂକାରକୁ ସିଏ ହରଣ କରି ନେଇଯା'ନ୍ତି, ଅହଂକାର ହରଣ କରି ନେଇ ଆମକୁ

ତାଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟ କରାନ୍ତି । ଅହଂକାର ଗଲେ ଯାଇ ଜୀବନରେ ଯଥାର୍ଥ ନମ୍ରନମ୍ରତା ଆସେ, ଯଥାର୍ଥ ନମ୍ରନମ୍ରତା ଆମକୁ ଅଧିକ ଗ୍ରହଣଶୀଳ କରାଏ ଏବଂ ଯଥାର୍ଥ ଅଭୀପ୍ସା-ଧନରେ ଧନୀ କରାଏ । ଭଗବାନଙ୍କର ଦୟା ହେଲେ ଏସବୁ ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ଆମ ଭିତରେ ପୁରାତନର ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ, ଗଣ୍ଠିଗୁଡ଼ାକ ଏକାବେଳେକେ ଫିଟିଫିଟି ଯାଉଥାଏ । ଗଣ୍ଠିଗୁଡ଼ାକର ଏହିପରି ଭାବରେ ଫିଟିଫିଟି ଯିବାକୁହିଁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମ-ପରମ୍ପରାରେ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଲାଭ କରିବା ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ତାଙ୍କର ଦୟାହିଁ ଆମକୁ ସେହି ପୁନର୍ଜନ୍ମର ଅଧିକାରୀ କରାଏ ।

ଭଗବାନ୍ କ'ଣ ଆଦୌ କେତେବେଳେ ପୃଥିବୀ ଛାଡ଼ି ରହିଥା'ନ୍ତି ଯେ ବେଳେବେଳେ ଏହି ପୃଥିବୀକୁ ଆସନ୍ତି ? ସିଏ ସତକୁ ସତ ଏହିଠାରେହିଁ ଥାଆନ୍ତି । ଆମ ଚେତନାର ଦୁଆରଗୁଡ଼ିକ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇଯାଇ ପାରିଲେ ସିଏ ଆମଲାଗି ଏହିଠାରେହିଁ ଦୃଶ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି । ଦୁଆରଗୁଡ଼ିକ ବନ୍ଦହୋଇ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ତାଙ୍କୁ ଆମ ନିଜ ବାଗରେ କେତେ ପ୍ରକାରେ ଖୋଜିବାରେ ଲାଗି-ଥାଉ—ଆମର ସ୍ତବ ଓ ସ୍ତୁତିଗୁଡ଼ାକରେ ତାଙ୍କୁ କେତେ ଝୁରି ହେଉଥାଉ, ଆମର ଯାବତୀୟ ଶକ୍ତି ଏବଂ ଭକ୍ତିକୁ ସତେଅବା ଏକ ଆର୍ତ୍ତିର ଭିତରେ ସମର୍ପିତ କରି ରଖିଥାଉ । ମିଳନ ଖୋଜୁଥାଉ ସତ, ତଥାପି ବିଚ୍ଛେଦ ଭିତରେ ଘାରିହୋଇ ରହିଥାଉ । ତାଙ୍କୁ ଆଣି ଏକାବେଳେକେ ଆମ ହୃଦୟର ରତ୍ନ-ସିଂହାସନରେ ବସାଇବୁ ବୋଲି କେତେକେତେ ସଣ୍ଟରେ କହିବାରେ ଲାଗିଥାଉ, ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ଲାଗି ସିଂହାସନଟିଏ ତିଆରି କରିବାକୁ ପଡ଼େ ବୋଲି ସତେଅବା ଜାଣିଶୁଣି ପାସୋରି ରହିଥାଉ । ସିଂହାସନଟିଏ ବୋଲି ଆମ ଜୀବନରେ ଯାହା ରହିଥାଏ, ତା' ଉପରେ ଆମେ ନିଜେହିଁ ବସି ରହିଥାଉ । ସେଠାରେ ଯେମିତି ଆଉ କାହାରି ଲାଗି ଏତେ ଟିକିଏ ଜାଗା ନରହିବ, ସେଥିଲାଗି ବ୍ୟାକୁଳ ଓ ଭୀତ ଭାବରେ କେତେ କ'ଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଉ । ଭିତରକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ିଲେ ଯାଇ ଭଗବାନ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରନ୍ତି, ଭିତରେ ଆସ୍ଥାନଟିଏ ତିଆରି ହୋଇ ପାରିଲେ ଯାଇ ଭଗବାନଙ୍କୁ ବସିବା ଲାଗି ଜାଗାଟିଏ ମିଳିବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ସେତେବେଳେ ଯାଇ ଆମର ଯାବତୀୟ ଚେତନା ସତକୁ ସତ ଏକ ସମଗ୍ର ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ସେତେବେଳେ ଯାଇ ଅସଲ ଲୋଚନଗୁଡ଼ିକ ଖୋଲି ଯାଆନ୍ତି । ଆଗରୁ ସିଏ ଆମଠାରୁ ଅପହଞ୍ଚ ଯୋଜନ ଯୋଜନ ଦୂରରେ ରହିଥିଲେ ବୋଲି ଅନୁଭବ ହେଉଥିଲା, ସିଏ ଏକାବେଳେକେ ଆମର ଅତି ପାଖରେ ଆସି ଧରା ଦିଅନ୍ତି । ସିଏ ସର୍ବଦାହିଁ ଆମ ପାଖରେ ରହିଥିଲେ ଓ ଆମ ସାଥିରେ ବାଟ ଚାଲୁଥିଲେ ବୋଲି ଅନୁଭବ ହୁଏ । ଆଖି ଖୋଲିଲେ ତାଙ୍କର ସ୍ପର୍ଶ ପାଇହୁଏ, ଆଗକୁ ଗୋଡ଼ ପକାଇବା ମାତ୍ରକେ ପୃଥିବୀସାରାକର ସୁଖକୁ ଅନୁଭବ କରିହୁଏ । ତାଙ୍କର ଦର୍ଶନ ମିଳେ, ତାହାହିଁ ଆତ୍ମଦର୍ଶନର ପୁଣ୍ୟ ଆଣିଦିଏ ।

ଆଜି ପୃଥିବୀରେ ଦୁଆରଗୁଡ଼ିକ ଭାରି ନିର୍ମମ ଭାବରେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହିଛି । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଦେହ ଘଷାଘଷି ହୋଇ ଏଠାରେ ଆପଣା ଆପଣାର କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପରସ୍ପରଠାରୁ ସତେଅବା କେତେଦୂର ହୋଇ ରହିଛୁ । ପରସ୍ପରକୁ ଈର୍ଷ୍ୟା କରୁଛୁ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପଛରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆଗ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବୁ ଓ ସବୁଯାକ ସୁବର୍ଣ୍ଣର ଅଧିକାରୀ ହେବୁ ବୋଲି କେତେ ବାଉଳା ହୋଇ ଧାଉଁଛୁ । ଆମର ସାମୂହିକ ଅହଂଗୁଡ଼ିକ ଠାକୁର ପରି ହୋଇ ଆମ ଚେତନାର ଦ୍ୱାରଗୁଡ଼ିକୁ କେଉଁଠି ପରାକ୍ରମ ସହିତ ଅଧିକାର କରି ରହିଛନ୍ତି । ଏଥିଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ସକାଶେ କୋଉ ଭଗବାନ କିପରି ବାଟ ପାଇବେ ? ଆମର ସମ୍ମତି ପାଇଲେ ଯାଇ ଦ୍ୱାରଗୁଡ଼ିକ ଖୋଲିଯିବ, ଆମ ଭିତରର ଚେତନା ସେତେବେଳେ ଯାଇ ଆମକୁ ସମଗ୍ର ଆକାଶଟିର ପରିଚୟ ଆଣିଦେବ ଓ ସେତେବେଳେ ଯାଇ ଏହି ପୃଥିବୀର ଜୀବନ ଭିତରେ ସିଏ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇ ପାରିବେ ଓ ଆମକୁ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ବାଟ କଢ଼ାଇ ନେଇଯିବେ । ସେତେବେଳେ ଯାଇ ଆମେ ସବୁ ମଣିଷ ପରସ୍ପର ଭିତରେ ଭଗବାନଙ୍କର ସ୍ପର୍ଶକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରିବା ଓ ସେତେବେଳେ ଯାଇ ଆମର ଅଲକ୍ଷଣାପଣଗୁଡ଼ାକ ଆମକୁ ଛାଡ଼ି ପଳାଇ ଯିବେ । ଜଣେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ନିଜ ନିଜର ଗାତ ଭିତରେ ପଶି ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ ସକାଶେ ଏହି ପୃଥିବୀରେ କଦାପି ଭଗବାନଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ହେବନାହିଁ । ଭଗବାନ୍ ମଣି ଆମେ କେବଳ ପିତୁଳା ଗୁଡ଼ାକୁହିଁ ପୂଜିବାରେ ଲାଗିଥିବା ଓ ଆମର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଆମର ସମ୍ମତିକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବା ଭଗବାନ୍ ଆମ ଲାଗି ଅଗୋଚର ଓ ଅନନୁଭୂତ ହୋଇ ରହିଥିବେ ।

ଯେତେବେଳେ ଆମର ସମ୍ମତି ମିଳିବ, ସେତେବେଳେ ଯାଇ ଭଗବାନ୍ ପୃଥିବୀକୁ ଆସିବେ । ପୃଥିବୀର ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷ ଯେତେବେଳେ ସମ୍ମତି ଦେବେ, ସେତେ-ବେଳେ ଯାଇ ପୃଥିବୀରେ ଭଗବାନଙ୍କର ରାଜ୍ୟଟିଏ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ପାରିବ । ସେତେବେଳେ ଯାଇ ବିବର୍ତ୍ତନର ପରବର୍ତ୍ତୀ ପାହାଚଟି ଖୋଲିଯାଇ ପାରିବ । ଏବଂ ଜଣେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ, ଆମେ ସମ୍ମତି ଦେଲେ ଆମ ଲାଗି ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ପାହାଚଟିକୁ ବାଟ ଦିଶିଯିବ । ଆହୁରି ଅଧିକ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ କହିଲେ, ସେଇ ଆମ ଆଖି ଭିତରେ ଆଇ ଆମକୁ ବାଟ ଦେଖାଇ ଆଗକୁ ପରିଚାଳିତ କରି-ନେବେ । ସେତେବେଳେ ଯାଇ ଏହି ଭ୍ରମଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟରୁ ନିସ୍ତାର ମିଳିବ, ଆମକୁ ନିମିତ୍ତ କରି ଆମ ଜୀବନରେ ଭୂମାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ପାରିବ । ଭୂମା ଏକ ମୂର୍ତ୍ତି ଆଦୌ ନୁହେଁ, ଏକ ମିଛ ଭାବପ୍ରବଣତା ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ ; ଭୂମା ହେଉଛି ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ-ସଚେତନତା, ଏକ ସଚେତନ ସକଳାନୁଭୂତି । ଯୁଗେ ଯୁଗେ ପୃଥିବୀର ଧର୍ମ ଓ ଧର୍ମଗୁରୁମାନେ ଆମକୁ ସେହି ଅନୁଭୂତିର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇ

ଆସିଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ଅଳପ ଭିତରେ ଏତେ ବଡ ହୋଇ ବଢିବାକୁ ମନ କରୁଥିବା ଆମେ ଅନୁଭୂତିକୁ ଗ୍ରନ୍ଥି, ଆତ୍ମୀୟତାକୁ ଭୟ କରି ଚୁଚ୍ଛା ପିତୁଳାଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିଛୁ । ଭଗବାନ ଯେପରି ଆମକୁ ଓ ପୃଥିବୀକୁ ମୋଟେ ଛୁଇଁ ନପାରିବେ, ସେଥିଲାଗି ସେଇ ପିତୁଳାଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟ କରିଛୁ । ଯେତେ-ବେଳେ ଆମର ଚେତନା ସେହି ଭ୍ରମକୁ ପାର ହୋଇଯିବ, ସେତେବେଳେ ଯାଇ ଭଗବାନଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ହେବ, ସିଏ ଏଇଠି ଜଳ ଜଳ ହୋଇ ଦିଶିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବେ ।

ଅକ୍ଟୋବର, ୧୯୮୭

ପ୍ରହ୍ଲାଦଃ ନାମ ଭକ୍ତଃ

ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଭକ୍ତ ପ୍ରହ୍ଲାଦ ବିଷୟରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ କେତେ କେତେ କଥା ଶୁଣିଛୁ । ପ୍ରହ୍ଲାଦ ବିଷୟରେ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ କେତେ କେତେ କାହାଣୀ ଲେଖା ହୋଇ ରହିଛି । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଲେଖା ହେଉଛି । ଭାଗବତ-କାବ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରହ୍ଲାଦର ଉପାଖ୍ୟାନ ଲେଖାଯାଇଛି । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପୁରାତନ କାଳର କାହାଣୀମାନ କହିଲେ ପିଲାମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଓ ଚରିତ୍ର ମୂଳରୁହିଁ ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଆମଭିତରୁ ଯେଉଁମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି, ସେମାନେ କେତେ ଉତ୍ସାହରେ ପିଲାଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରହ୍ଲାଦକୁ ଏକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରୂପେ ନେଇ ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରନ୍ତି । ପ୍ରହ୍ଲାଦ ରାକ୍ଷସର ସନ୍ତାନ ଥିଲା । ସିଏ ରାକ୍ଷସକୁଳରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ଅର୍ଥାତ୍, କୌଳିକ ପରିଚୟରେ ପ୍ରହ୍ଲାଦ ମଧ୍ୟ ରାକ୍ଷସ ଥିଲା । ପ୍ରହ୍ଲାଦର ପିତା ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ କେବଳ କୌଳିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ଅନୁସାରେ ରାକ୍ଷସ ନଥିଲା, ସିଏ ସ୍ୱଭାବରେ ମଧ୍ୟ ରାକ୍ଷସ ଥିଲା । ପ୍ରହ୍ଲାଦ ରାକ୍ଷସକୁଳରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା ସତ, ମାତ୍ର ସିଏ ସ୍ୱଭାବରେ ରାକ୍ଷସ ନଥିଲା, ଭକ୍ତ ଥିଲା । ସେହି କାରଣରୁହିଁ ପୁଅ ବାପାର ପ୍ରତିକୂଳ ହେଲା । ପୁଅ ଯେ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ଆପଣାର ସର୍ବସ୍ୱ ସମର୍ପଣ କରି ଦେଇଛି, ସେହି କଥାଟିର ଏକାଧିକ ପ୍ରମାଣ ପାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ହିରଣ୍ୟକଶିପୁର ରାକ୍ଷସସ୍ୱଭାବ ଚେତି ପାରିଲା ନାହିଁ ସ୍ୱଭାବରେ ରାକ୍ଷସମାନେ ଠିକ୍ ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ପରି କ୍ରୂର ହୁଅନ୍ତି, ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । କେବଳ ସେହି ଯୁଗରେ ଯେ ହେଉଥିଲେ, ସେକଥା ମୋଟେ ନୁହେଁ; ଆମର ଏ ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି । ରାକ୍ଷସ, ଅର୍ଥାତ୍ ସିଏ ପ୍ରମାଣ ପାଇକରି ମଧ୍ୟ ଚେତିବାକୁ ମନ କରେ ନାହିଁ, ଭିତରକୁ କବାଟଟିଏ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି କବାଟଟିକୁ ଖୋଲେ ନାହିଁ । ସିଏ ପୁଅ ମାନେ ନାହିଁ, ଅସଲ ସଙ୍କେତଗୁଡ଼ିକୁ

ମୋଟେ ବୁଝିପାରେ ନାହିଁ; ସିଂହରୂପୀ ଭଗବାନ ଖୁମ୍ବକୁ ଫୁଟାଇ ବାହାରିବାର ବେଳ ଯେତିକି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ, ସିଏ ସେତିକି ଅଧିକ କ୍ରୁର ଓ ଅନମନୀୟ ହେବାରେ ଲଗିଥାଏ । ଆଦୌ ବାଟ ଛାଡ଼େ ନାହିଁ । ତା' ନିଜ ଗାତହିଁ ତାକୁ ଶେଷରେ ଗିଳିପକାଏ ।

ପ୍ରହ୍ଲାଦ ଭିତରେ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା । ଭକ୍ତି, ଜ୍ଞାନ ଓ କର୍ମ,—ଏଗୁଡ଼ିକର ମୂଳରେ ବିଶ୍ୱାସ, ପରିମାଣରେ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ । ବିଶ୍ୱାସ ହେଉଛି ଜ୍ଞାନ, କର୍ମ ଓ ଭକ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟେକଟିର ଜନନୀ; ଏବଂ, ଜ୍ଞାନ, କର୍ମ ଓ ଭକ୍ତି,—ଏହି ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଆମ ଭିତରେ ସେହି ବିଶ୍ୱାସକୁହିଁ ବୃଦ୍ଧି କରିଥାଆନ୍ତି । ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହେଲେ ଆମ ଜୀବନରେ ଅସାଧ୍ୟ ବି ସାଧ୍ୟ ହୁଏ । ପ୍ରହ୍ଲାଦର ବିଶ୍ୱାସ ବଳରେ ଭଗବାନ ସ୍ତମ୍ଭ ଭିତରୁ ମଧ୍ୟ ବାହାରିଲେ । ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ଯାହାକୁ ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲା, ତାହାହିଁ ସମ୍ଭବ ହେଲା । ଅବିଶ୍ୱାସକୁ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ କରିବା ଲାଗି ବିଶ୍ୱାସ ସିଂହରୂପରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲା । ନୃସିଂହ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବାର ଦେଖି ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ବଡ଼ ତ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା, ମାତ୍ର ପ୍ରହ୍ଲାଦ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଭୀତ ହେଲା ନାହିଁ । ଅବିଶ୍ୱାସର ସମ୍ମୁଖରେ ବିଶ୍ୱାସ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ ସିଂହର ଭୀମରୂପ ଧାରଣ କରି ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ । ଅବିଶ୍ୱାସକୁ ତ୍ରସ୍ତ କରିଦିଏ । ପ୍ରହ୍ଲାଦ ଏତେଟିକିଏ ପିଲା, ତାକୁ ଭଗବାନଙ୍କର ଏହି ସିଂହରୂପ ଦେଖି କୌଣସି ଭୟ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ରୁଦ୍ର-ରୂପ ଭିତରେ ସିଏ ସତେଅବା ଭଗବାନଙ୍କର ସେହି କାନ୍ତରୂପର ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା ଏବଂ ତେଣୁ ଭଗବାନଙ୍କର ସ୍ତବଗାନ କଲା । ଭଗବାନଙ୍କର ବିଜୟ ହେଲା, ଭକ୍ତର ବିଜୟ ହେଲା, ବିଶ୍ୱାସର ବିଜୟ ହେଲା । ଭକ୍ତ ପ୍ରହ୍ଲାଦ ସେହିସବୁ ବିଜୟକୁହିଁ ଆପଣାର ପରମ ବିଜୟରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଲା । ନିଜ ପାଇଁ ସେ ଆଦୌ କିଛି ମାଗିଲା ନାହିଁ । ଅସଲ ବିଶ୍ୱାସ ଦ୍ୱାରା ଧନ୍ୟହୋଇ ସାରିଥିବା ମଣିଷ ନିଜପାଇଁ ମୋଟେ କିଛିହେଲେ ମାଗେ ନାହିଁ । ସିଏ ଭଗବାନଙ୍କର ବିଜୟ ଲାଗିହିଁ କାମନା କରୁଥାଏ । ସେହିଟିକୁହିଁ କେବଳ ନିଜ ଲାଗି ନୁହେଁ, ସମସ୍ତ ଜଗତ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ପରମ ଲାଭ ବୋଲି ସମଝେ । ପ୍ରହ୍ଲାଦ ଆର୍ତ୍ତ ଭକ୍ତ ନଥିଲା । ଆର୍ତ୍ତ ଭକ୍ତ ସବୁଆଗ ନିଜ ପାଇଁ ମାଗେ,—ସତେଅବା ନିଜ ଭକ୍ତିର ପ୍ରତିଦାନ ସ୍ୱରୂପ ଭଗବାନଙ୍କଠାରୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମାଗି ନିଜ ଘରକୁ ବୋହିନେବ ବୋଲି ଛନଛନ ହେଉଥାଏ ।

ପ୍ରହ୍ଲାଦ ଯଦି ମନ କରିଥାନ୍ତା ତେବେ ଭଗବାନଙ୍କୁ କେତେ କ'ଣ ମାଗି ପାରିଥାନ୍ତା । ଏପରି ଗୋଟିଏ ଅନୁକୂଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ସିଏ ନିଜ ପାଇଁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଲାଭ ଉଠାଇ ପାରିଥାନ୍ତା । ଆର୍ତ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମକାମୀ ଭକ୍ତଟିଏ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରହ୍ଲାଦ ସେହିକଥା ଅବଶ୍ୟ କରିଥାନ୍ତା । ତେବେ, ପୁରାଣ ଓ ଉପାଖ୍ୟାନମାନଙ୍କର

ଅନ୍ୟ ଆତ୍ମକାମୀ ଆର୍ତ୍ତମାନଙ୍କର ତାଲିକାରେ ପ୍ରହ୍ଲାଦର ବି ନାମ ରହି ଯାଇଥାନ୍ତା । ପ୍ରହ୍ଲାଦ ନୃସିଂହରୂପୀ ଭଗବାନଙ୍କଠାରୁ ତା' ବାପାଙ୍କର ଜୀବନଭିକ୍ଷା ମଧ୍ୟ କରି ପାରିଥାନ୍ତା । ତା'ର ଅଚଳା ଭକ୍ତିରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଭଗବାନ ତା'ର ମନସ୍କାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାର ସକଳ ସମ୍ଭାବନା ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପ୍ରହ୍ଲାଦ ନିଜ ବାପାଙ୍କର ଜୀବନରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ମୋଟେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ନଥିଲା । ଏକ ଅବତାର ପୃଥିବୀପୃଷ୍ଠରେ ଅବତରଣ କରି ତାଙ୍କର ଅଭିପ୍ରାୟ ପୂରଣ କଲେ, ଅବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସର ବିଜୟ ହେଲା ଏବଂ ସିଏ ନିଜେ ସେହି ଘଟଣାଟି ସମ୍ପନ୍ନ ହେବାରେ ନିମିତ୍ତରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରିଲା, — ପ୍ରହ୍ଲାଦ ପାଇଁ ଏତିକି ଯଥେଷ୍ଟ ଥିଲା । ଅସଲ ଭକ୍ତ ନିମନ୍ତେ ସର୍ବଦା ଏତିକିହିଁ ଯଥେଷ୍ଟ ବୋଲି ଅନୁଭୂତ ହୋଇଥାଏ । ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ଆର୍ତ୍ତ ହୋଇଥିବାରୁହିଁ ଭକ୍ତ ହୋଇଥାଉ, ଅର୍ଥାତ୍, ଭିତରେ ବହୁବିଧ ଦୀନତା ଓ କ୍ଳିଷ୍ଟତାର ତାଡ଼ନାରେ ଭଗବାନଙ୍କର ପିଣ୍ଡି ଧରିଥାଉ, ସେମାନେ କେବଳ ନିଜ ପାଇଁହିଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଲୋଡ଼ୁଥାଉ । ଭଗବାନଙ୍କୁ ଏଇଟା ସେଇଟା ତଥା ଯଥାସମ୍ଭବ ସବୁକିଛି ମାଗି ଆପଣା ଭିତରେ ଆମେ ଭାରି ମ୍ଳାନ ଏବଂ ଗ୍ଳାନିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଉ । ଆମେ ଭଗବାନଙ୍କର ଆଖି ଆଗରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମ ଆଖିରେ ଥିବା ଚମଡ଼ାଗୁଡ଼ିକ ମୋଟେ ଖସିଯାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରହ୍ଲାଦ ନିଜ ପାଇଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଲୋଡୁ ନଥିଲା । ସେଥି-ଲାଗି ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ନିଜ ବାପାଙ୍କର ଜୀବନଭିକ୍ଷା ମଧ୍ୟ କଲା ନାହିଁ । ଭଗବାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛାପୂରଣକୁହିଁ ଜଣେ ଭକ୍ତର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅଭୀଷ୍ଟସିଦ୍ଧି ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିନେଲା । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍ ଜୀବନଶାସ୍ତ୍ର ବାଇବେଲ୍‌ରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁତ୍ର ନିଜ ନିଜ ବାପାମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ ଘୋଷଣା କରିବେ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ଏ ପୁରୁଷ ସେ ପୁରୁଷଟି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଖଡ଼୍ଗ ଉତ୍ତୋଳନ କରିବେ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ଭଗବାନଙ୍କର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସିବ, ସେତେବେଳେ ଏହିପରି ଘଟିବ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଯାଇଛି । ଏ ପୁରୁଷ, ଅର୍ଥାତ୍ ସିଏ ସେହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର ଆପଣାରେ ନାନା ପ୍ରକାରେ ଅନ୍ତରାୟ ସୃଷ୍ଟି କରି ଅସଲ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟିକୁ ଗଡ଼ାଇ ଗଡ଼ାଇ ଦେଉଛି । ଏଇଟି ପୁରାତନର ପ୍ରତୀକ । ଅବିଶ୍ୱାସର ପ୍ରତୀକ । ପ୍ରତିବନ୍ଧକଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତୀକ ।

ବାପାଠାରୁ ଭଗବାନ ଅନେକ ଅଧିକ ବଡ଼ । ଯେଉଁ ଭବିଷ୍ୟଟି ଆସୁଛି, ବର୍ତ୍ତମାନଠାରୁ ସେଇଟି ଅନେକ ବଡ଼ । ନିଜର ଏକାନ୍ତ ସ୍ୱାର୍ଥଗୁଡ଼ିକଠାରୁ ସଂସାରର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅନେକ ଅଧିକ । ବିବର୍ତ୍ତନର ସେହି ପରବର୍ତ୍ତୀ ପାହାଚଟି ଲାଗି ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେବାରେହିଁ ଆମ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାହାଚଟିର ସାର୍ଥକତା ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି । ସେହି ଆଗାମୀ ଭବିଷ୍ୟ ବା ପରବର୍ତ୍ତୀ ବିବର୍ତ୍ତନ ନିମନ୍ତେ ଭଗବାନଙ୍କ ସହିତ

ସହଯୋଗ କରିବାକୁ ହେଲେ, ଆମର ବିଶ୍ୱାସରୂପୀ ବୃକ୍ଷଟି ପ୍ରକୃତରେ ଅନେକ ବୃହତ୍ ହୋଇଥିବା ଉଚିତ । ଆମେ ବର୍ତ୍ତମାନର ଦ୍ୱାହି ଦେଇ ନିଜ ଭିତରେ ଏବଂ ବାହାରେ ଯେଉଁ ପଙ୍କନାଳୀଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଛୁ ଓ ତାହାକୁହିଁ ସତେଅବା କେଡ଼େ ପୁଲକରେ ଆମର ଅସଲ ଆଶ୍ରା ବୋଲି କହୁଛୁ, ଆମର ତାହା ମଧ୍ୟରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବାହାରି ଆସିପାରିବା ଉଚିତ । ସେଗୁଡ଼ାକରୁ ବାହାରି ଆସିପାରିବା ନିମନ୍ତେ ଆମ ଭିତରେ ଉପଯୁକ୍ତ ସାହସ ଏବଂ ବଳ ରହିଥିବା ମଧ୍ୟ ଉଚିତ । ଏବଂ ମୂଳତଃ ସେହି ବଳ ଲାଗିହିଁ ଆମର ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିପାରିବା ଉଚିତ । ଅସଲ ଭକ୍ତି ଓ ଅସଲ ବିଶ୍ୱାସ ଭିତରେ ସତକୁସତ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରିଲେ ଏକଥାଟି ଆମକୁ ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଓ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖାଯାଇ ପାରନ୍ତା । ତା'ପରେ ଆମେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଆଉ କଦାପି ନିଜ କାମରେ ଆଣି ଲଗାଇବାର ପାପିଷ୍ଠତା କରନ୍ତେ ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ତାହା କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ପାମର ବୋଲି କହି ସେମାନଙ୍କର ସାଙ୍ଗ ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ମଳ ହୋଇ ବାହାରି ଆସି ପାରନ୍ତେ ।

ଆମର ଭିତରେ ଗୋଟିଏ କଣରେ ପ୍ରହ୍ଲାଦଟିଏ ରହିଛି, ଆଉ ଗୋଟିଏ କଣରେ ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ବେଳେବେଳେ ମନେହୁଏ, ସେମାନେ ସତେଅବା ବାପପୁଅ ହୋଇ ଆମ ଭିତରେ ରହିଛନ୍ତି । ଆମେ ସଂସାରରେ ରହିଥିଲା ବେଳେ ଓ ସାଂସାରିକ ସଫଳତାର ରଥ ଚଳାଇ ବିଜୟ ପରେ ବିଜୟ ହାସଲ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଆମ ଭିତରର ହିରଣ୍ୟକଶିପୁହିଁ ଆମ ଜୀବନର ରାଜା ହୋଇ ବସିଛି, ଆମେ କେତେ ପ୍ରତ୍ୟୟର ସହିତ ତାହାରି ହାତରେହିଁ ସବୁଯାକ ରଜ୍ଜୁକୁ ଧରାଇଦେଇ କେଡ଼େ ନିଦକ ଭାବରେ ଅଚେତା ହୋଇ ରହିଛୁ । ଆମ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଏକାନ୍ତ ଉପଦ୍ରବୀଟାର ଅନୁଗତ ପ୍ରଜାଟିଏ ହୋଇ ରହିଛୁ । ସେହି ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ଆମ ସକାଶେ ଦ୍ରବ୍ୟ ଆଣି ଦେଉଛି, ଆମେ କାମନା କରୁଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଆଣି ପାଖରେ ଜମା କରିଦେଉଛି ; ସିଏ ଆମକୁ ଅନ୍ୟ ଶହେଜଣଙ୍କ-ଠାରୁ ଅଧିକ ବଡ଼ ଓ ଅଧିକ ଉଚ୍ଚ କରି ରଖିଛି, ଆମକୁ ମଧୁର ଲାଗୁଥିବା ନାନାବିଧ କ୍ଷମତା ଭିତରେ କେଡ଼େ ମୋଟା କରି ରଖିଛି । ଏହି ସଂସାରଟା ମୋ' ଲାଗି ଯଦି ସବୁକାଳ ପାଇଁ ଏହିପରି ରହିଯାଆନ୍ତା, ତେବେ ମୁଁ କଦାପି ଭଗବାନଙ୍କୁ ମନ କରନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ ଏଇଠି ମୋ'ର ଏହି ସ୍ୱର୍ଗଟି ଭିତରେ ବାସ କରନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ କେଡ଼େ ସରାଗରେ ଚିନ୍ତା ମଧ୍ୟ କରୁଛି । ଆମ ହିରଣ୍ୟକଶିପୁଟା କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ ହୁଏତ ଆମେ ପ୍ରହ୍ଲାଦଟିକୁ ମନେ ପକାଉଛୁ । ତା'ପାଖରେ ସେହି ଅଣଓସାରିଆ କଣଟି ଭିତରେ ଘଡ଼ିଏ ବସି ଆସିବାକୁ ମନ କରୁଛୁ । ଆମର ଅଦୁଷ୍ଟ ବୁଦ୍ଧି ଗୁଡ଼ାକ ଆମକୁ କହିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ଯେ, ଏହି କୁନି ପ୍ରହ୍ଲାଦଟିକୁ ଜୀବନରେ

ଅସଲ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନେଲେ ଆମେ ସଂସାରରେ ଭାରି ଅପଦସ୍ଥ ହୋଇ ପଡ଼ିବା । ହୁଏତ ଏହିପରି ଏକ ମନ୍ତ୍ରଣା ଦେଇ ଆମେ ନିଜକୁ ଶହେରେ ଅନେଶତ ଭାଗ ସେହି ହିରଣ୍ୟକଶିପୁଟା ପାଖରେ ଯାଇ ଅଧିଆ ପକାଇବାକୁହିଁ ସଂସାରସାର ବ୍ୟାକରଣ ବୋଲି ଧରି ନେଉଛୁ । ଆମ ଭିତରର ପ୍ରହ୍ଲାଦ ଘଡ଼ିଏ ଭଗବାନଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରି ପାରିବ ବୋଲି ଆମ ଭିତରର ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ସତେଅବା କେତେ ଉଦାରତା ଦେଖାଇ ଓ କେତେ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ଭବ୍ୟ ମନ୍ଦିରମାନ ଗଢ଼ି ଥୋଇ ଦେଉଛି, ଆମ ଭଗବତ୍‌ଲାଳସୀ ମନର ପ୍ରୀତ୍ୟର୍ଥେ ବାରମାସକୁ ତେର ପର୍ବର ସର୍ଜନା କରିଦେଇଛି । ଆମ କଳ୍ପନାର ବଡ଼ଦାଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ଭିଡ଼ାଭିଡ଼ି ଦେବତାଙ୍କ ବୁଲୁଛି । ଆମକୁ କେତେ ପୁଲକରେ ଜଡ଼ାଇ ରଖିଛି । ଆମ ଭିତରର ପ୍ରହ୍ଲାଦ ଆମ ଭିତରର ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ପାଖରେ କେତେ ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ପୋଷା ମାନି ରହିଯାଇଛି ।

ଆମ ଜୀବନରେ ଏହିପରି ଏକ ଅସୁନ୍ଦର ସହାବସ୍ଥାନକୁ ବାସ୍ତବ ବୋଲି ମାନି ନେଇଥିବାରୁହିଁ ସମ୍ଭବତଃ ଆମେ ଯେତେ ରଡ଼ି କିମ୍ବା ଅଳି କଲେ ମଧ୍ୟ ସ୍ତମ୍ଭ ଭିତରୁ ଭଗବାନଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇ ପାରୁ ନାହିଁ । ଆମର ବର୍ତ୍ତମାନଗୁଡ଼ିକ ଆମର ଅଭିଳଷିତ ଭବିଷ୍ୟତଟି ନିମନ୍ତେ ବାଟ ଖୋଲିଦେଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି । ଆମର ତଥାକଥିତ ଆଦର୍ଶମାନେ ଆମର ବାସ୍ତବ ମଧ୍ୟକୁ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ପୃଥିବୀ ବଦଳି ପାରୁ ନାହିଁ । ଆମେ କେତେ ସରାଗରେ ଗଢ଼ିଥିବା ନୂଆ ଆସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ ଫଳ ନବୁଡ଼ୁଣୁ ପୁରୁଣା ହୋଇଯାଉଛନ୍ତି । ମନେ ହେଉଛି, ଆମ ଜୀବନରେ ଅସଲ ନିଷ୍ପତ୍ତିଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଅର୍ଥାତ୍ ଅସଲ ଇଚ୍ଛାପୂରଣଟି ଲାଗି ସମ୍ମତି ଦେବା ଯେପରି ବହୁଦୂର ବାକି ରହିଛି । ଦେଉଳଗୁଡ଼ାକ କେତେ ଉଚ୍ଚ ହୋଇ ତିଆରି ହେଉଛନ୍ତି ; ତଥାପି, ସେଠି ସବାଆଗ ଯାହାଙ୍କ ଲାଗି ଆସ୍ଥାନଟିଏ ରହିବା କଥା, ସିଏ ଯେପରି ଭିତରକୁ ଆସିବା ଲାଗି ମୋଟେ ବାଟ ପାଉନାହାନ୍ତି । ଆମ ଭିତରର ପ୍ରହ୍ଲାଦଟି ହିରଣ୍ୟକଶିପୁର ଅନୁଗ୍ରହୀତ ଭାବରେ ଦିନ କାଟୁଛି, 'ବପ୍‌ପଭଣ୍ଡାରକ—ପାଦଭକ୍ତ' ହୋଇ ରହିଛି । ତେଣୁ ଅସଲ ଭକ୍ତର ଭଜନ ହୋଇ ପାରୁ ନାହିଁ, ଅସଲ ଭକ୍ତିକୁ ସାହସ କରି ପାରୁ ନାହିଁ । ଅସଲ ବଳରେ ବଳୀୟାର ହୋଇ ପାରୁ ନାହିଁ । ଏବଂ କହିବା କେମିତି, ଆମେ ପ୍ରହ୍ଲାଦଟିକୁ ଆଣି ସତେଅବା ବହୁ ଅଙ୍କବିଶ୍ୱାସର ଅସ୍ପଷ୍ଟତା ଭିତରେ ଭଗବାନଙ୍କର ସମ୍ମୁଖରେ ଠିଆ କରାଇ ପାରୁଥିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ କେବଳ ନିଜ ପାଇଁହିଁ ଏଇଟା ଅଥବା ସେଇଟା ମାଗିବାରେ ଲାଗିଛୁ । ଆମ ଦରିଦ୍ରତା ଓ ବିବୋଧ ମଉଡ଼ାଗୁଡ଼ାକର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଇ ଆମେ ବଡ଼ ଲାଜରା ହୋଇ ରହୁଛୁ । ଏବଂ କ୍ରମଶଃ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛୁ ।

ଆମର ବିଶ୍ୱାସମାନେ ପୃଥିବୀରେ ମଣ୍ଡ ହୋଇ ଚୁଲୁଥିବା ଅବିଶ୍ୱାସଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖରେ ପରାଜୟ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି । ତେଣୁ, ଆମ ଜୀବନରେ ସେହି ନୃସିଂହ ଅବତାର ଆଉ କେବେ ସମ୍ଭବ ହେବ ? ଆମେ ମନ କଲେ ଯାଇ ହେବ ।

ନଭେମ୍ବର, ୧୯୮୬

ଆମ ଅନୁରାଗ ତାଙ୍କର ଦାବି

ଆମେ ଯେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରୟୋଗଟିଏ ଆରମ୍ଭ କଲୁ, ସେତେବେଳେ ସରକାର ଆମ ସାଥିରେ ନଥିଲେ । ହଁ, ସରକାରୀ ମହଲରେ ଉଚ୍ଚ ଗାଦୀରେ ଅଥବା ଉଚ୍ଚ ପିଣ୍ଡି ଉପରେ ବସିଥିବା କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷ ଆମ ସହିତ ରହିଥିବା ପରି ବେଳେବେଳେ ଅବଶ୍ୟ ମନେ ହେଉଥିଲା । ସେମାନେ ଆମକୁ ସହାନୁଭୂତି ଦେଖାଉଥିଲେ । ମଝିରେ ମଝିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ସରକାରଙ୍କର ଘରଘରୁ ବେଳେବେଳେ ଆମ ପାଇଁ ଏଇଟାକୁ ବା ସେଇଟାକୁ ମଞ୍ଜୁର ମଧ୍ୟ କରି ଆଣୁଥିଲେ । ଆମେ ଅନେକ ସମୟରେ ସେସବୁ ଲାଗି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗଦ୍‌ଗଦ ହୋଇ ଯାଉଥିଲୁ । ଏବଂ ସ୍ୱୟଂ ସରକାର ଆମ ପକ୍ଷରେ ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି । ନିଜକୁ ନାନା ପ୍ରତ୍ୟୟ ମଧ୍ୟ ଦେଇଥିଲୁ । ହୁଏତ, ଆମ ପକ୍ଷରେ ଭଗବାନ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ଯେତେ ଅନୁଭବ ହେଉ ନଥିଲା, ସରକାର ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି କେତେ ପ୍ରମାଣ ମଧ୍ୟ ମିଳି ଯାଉଥିଲା । ସରକାର ଭିତରେ ରହିଥିବା କେତେ ମଣିଷଙ୍କୁ ଆମେ ପୁଲକରେ ଆମ ନିଜ ଲୋକ ବୋଲି କହି ପକାଉଥିଲୁ । ସଭାରେ ଏହିପରି କଥାମାନ କହି ବିଶେଷ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲୁ ।

ସେହି ବିଶେଷ ଲୋକମାନେ ନମ୍ରତା ହେତୁ ହେଉ ଅଥବା ସିଆଣିଆପଣରୁ ହେଉ, ସେତେବେଳେ ଆମକୁ ଅସଲ ଓ ପ୍ରକୃତ କଥାଟି ମୋଟେ କହୁ ନଥିଲେ । ବହୁ ସ୍ଥଳରେ ହୁଏତ ଅନୁଗ୍ରହ କରୁଥିବା ମଣିଷମାନେ ଅନୁଗୃହୀତ ହେଉଥିବା ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଏହିପରି ଭାବରେ କମିଆ ଭିତରେ ପକାଇ ରଖିବାରେ ଭାରି ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିଥାଆନ୍ତି । ସେମାନେ ସେଇଟାକୁ ଅଦେଖା ଭଗବାନଙ୍କର ବରାଦ ବୋଲି ମାନି ନେଇଥା'ନ୍ତି । ଆମ ଦେଶର ସରକାର ମଧ୍ୟ ଅନେକ ସମୟରେ ସେହିଭଳି ବରାଦଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ ଚାଲୁଥିବା ପରି ମନେ ହୋଇଥାଏ । ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ଯେତେ ନୁହେଁ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବଦାନ୍ୟତା ଦ୍ୱାରା ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଚାଲୁଥିବା ପରି ମନେ ହୋଇଥାଏ । ଆଗେ ପୃଥିବୀରେ ରାଜାମାନଙ୍କ ଅମଳରେ

ସେହିପରି ହେଉଥିଲା । ଭାରତବର୍ଷରେ ବି ହେଉଥିଲା । ବିଧାନ ଥିଲା, ଧର୍ମ ଥିଲା, ସବୁ ଥିଲା ସତ, ମାତ୍ର ରାଜାଙ୍କର ମୁଖନିସୃତ ବାଣୀଟାହିଁ ସବୁ ବିଧାନକୁ ଚପି ଯାଉଥିଲା । ଆମ ଏଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ବଦାନ୍ୟହୃଦୟ ବିଶେଷ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଶାସନର ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନ ମାନଙ୍କରେ ବି ରହିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ମୋହମତ ଭାଙ୍ଗି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କେହି ଆସି କୌଣସି ଭଲ କାମ ଲାଗି କିଛି ମାଗିଲେ ସେମାନେ ଆଇନ ଦେଖାଇ ମନା କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆଇନ ବାହାରକୁ ଯାଇ ମଧ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଲାଗି ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି । ଅନୁଗୃହୀତମାନଙ୍କୁ ଋଣ ଭାରରେ ପକାଇ ଦିଅନ୍ତି ।

ବର୍ତ୍ତମାନର ସମାଜରେ ଚଳନ୍ତି ଭାଷାରେ ଯାହାକୁ ଭଲକାମ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗଶିକ୍ଷାକୁ ନେଇ ଆମର ପ୍ରୟୋଗଟି ମୋଟେ ସେହିପରି ଏକ ଭଲ କାମ ନୁହେଁ । ଏହା ହେଉଛି ସମାଜକୁ ବଦଳାଇବାର ଏକ କାମ । ଏକ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ଚେତନାକୁ ବଦଳାଇ ଦେବାର କାମ । ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦ୍ୱାରା ଏଠି ମଣିଷ ମଣିଷ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ବଦଳାଇ ଦେବାର କାମ । ଶିକ୍ଷାର ମାନବିକ ଓ ଲକ୍ଷ୍ୟଗତ ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଲିଖିତ ଗୋଟିଏ ପୁସ୍ତକରେ ଶିକ୍ଷାକୁ ସୁଚିନ୍ତିତ ଭାବରେ ଏକ **Subversive Activity** ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ଇଂରାଜୀରେ **Subvert** ଶବ୍ଦଟିର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଓଲଟାଇ ଦେବା, ଭାଙ୍ଗି ରୁଜି ଦେବା । ପୁରୁଣାକୁ ଭାଙ୍ଗି ରୁଜି ଏକ ନୂତନ ଭାବରେ କିଛି ଗଠନ କରିବା । ଅସଲ ଶିକ୍ଷା ଆମ ଭିତରେ କେତେ କ'ଣ ଭାଙ୍ଗି ରୁଜି ଦେବା ପାଇଁ ସର୍ବଦା ଚକ୍ରାନ୍ତ କରୁଥାଏ । ପୁରୁଣା ବିଶ୍ୱାସ ଓ ପୁରୁଣା ଦମ୍ଭଗୁଡ଼ିକ ଭାଙ୍ଗି ରୁଜି ଯାଇ ଏକ ନୂତନ ମୂଳଦୁଆ ପଡ଼ିଲେ ତାହାର ଆବଶ୍ୟକତା ତଥା ପ୍ରେରଣାରେ ବାହାରଟା ମଧ୍ୟ ବଦଳିଯାଏ । ବାହାରେ ଆମର ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଅବର୍ଜିଆଗୁଡ଼ାକ ଭାଙ୍ଗି ରୁଜି ଯାଆନ୍ତି । ନୂତନ ପାଇଁ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦିଅନ୍ତି । ପୃଥିବୀରେ କୌଣସି ସରକାର ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଅଘଟଣା ଘଟିବା ଲାଗି ଆଦୌ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଆସିନଥା'ନ୍ତି । ପୃଥିବୀରେ ଅଧିକାଂଶ ସରକାର ସ୍ଥିତାବସ୍ଥାକୁ ସ୍ଥାୟୀ କରି ରଖିବାକୁହିଁ ମନସ୍ଥ କରିଥାନ୍ତି, କାରଣ ସେମାନେ ସ୍ଥିତାବସ୍ଥା ହେତୁହିଁ ତିଷ୍ଠି ରହିଥାନ୍ତି । ସମାଜର ପରିବର୍ତ୍ତନ, ସମ୍ବନ୍ଧର ଭୂମିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ସର୍ବୋପରି ଚେତନାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ, — ଏସବୁ ପାଇଁ ସତକୁ ସତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ନିର୍ବୋଧତା ପୃଥିବୀରେ କୌଣସି ସରକାର କେବେ ଦେଖାଇ ନାହାନ୍ତି । ପରିବର୍ତ୍ତନର ଭାଣ କରି ଏଠି ସେଠି କିଛି ତାଳି ପକାଇ ଦେବାକୁ କେତେକ ପରିମାଣରେ ରାଜି ହୋଇଛନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର କଳଗୁଡ଼ାକୁ ଏକାବେଳେକେ ବଦଳାଇ ଦେବାକୁ କଦାପି ମଙ୍ଗି ନାହାନ୍ତି । କଳଗୁଡ଼ାକ ଭାବରେ ଚିରସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିଥାଉ ବୋଲି ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ମଧ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ।

ସେହି ବଦାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେହିଁ ଆମର ପ୍ରୟୋଗଟିକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଆମକୁ ସରକାରଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଟାଣିଲେ । ଆମେ ଏକ ଉତ୍ତମ ପ୍ରୟୋଗ କରୁଛୁ ଏବଂ ସେଥି-ଲାଗି ସେପାଖରେ ଆବଶ୍ୟକ ସକଳ ସହାନୁଭୂତି ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି ବୋଲି ମୌଖିକ ଭାବରେ ଆମକୁ କେତେ ଭରସା ଦିଆଗଲା । ଭରସା ପରେ ଭରସା ଦିଆଯିବା ପରି ଲାଗିଲା ଏବଂ ଆମେ ସେହି ଭରସା ବଳରେ ଆମ ପ୍ରୟୋଗଟିର ବାଟରେ ବର୍ଷକୁ ସାତ ପାହାଚ କରି ଉପରକୁ ଉଠିଯାଇ ପାରିବୁ ବୋଲି କ୍ରମେ ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲୁ । ବିଶ୍ୱାସ କରୁ କରୁ ପାଲରେ ପଡ଼ିଗଲୁ । ଆମର ଅସଲ ବଳଟିକୁ ଭୁଲି ଏହି ବଳଟି ଉପରେ ସତେଅବା ଅଧିକ ନିର୍ଭର କରିବା ଲାଗି ପ୍ରଲୁବ୍ଧ ହେଲୁ । ଭିତରେ ହୁଏତ କୋଉଠି କ'ଣ ତା'ର ନିଜ ଧାରାରେ ଭାରି ଟାଣ ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇ ଆସୁଥିଲା, ମିଛ ସହାନୁଭୂତି ଗୁଡ଼ାକର ପାଣି ଭିତରେ ପଡ଼ି ସେଇଟି ଲେସଡ଼ି ପଡ଼ିଲା । ଏବଂ ତା'ଫଳରେ ଯେଉଁ ପାରସ୍ପରିକତାହିଁ ଆମକୁ ଆମର ସଂକଳ୍ପରେ ଦୃଢ଼ କରି ରଖିଥିଲା, ଆମେ ସତେଅବା ଆଉ ଏକ ସମ୍ମୋହନରେ ପଡ଼ି, ସେଇଟିକୁ ପାସୋରି ଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲୁ । ଆମେ ଯେ କ୍ରମେ ଲେସଡ଼ି ପଡ଼ିଲୁଣି, ଏ କଥା ଆମକୁ ବଦାନ୍ୟତା ଦେଖାଉଥିବା କର୍ତ୍ତାମାନେ ମଧ୍ୟ ଠଉରାଇ ନେଇ ପାରିଲେ । ଆମେ ବି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକାଠି ସାଙ୍ଗରେ ନନେଇ ବିଶେଷ ଫଳପ୍ରାପ୍ତି ନିମନ୍ତେ ବେଳେବେଳେ ଏକା ଏକା ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଧାଇଁଲୁ, ନିଜ ନିଜର କାମ-ଗୁଡ଼ିକୁ କରାଇ ନେଲୁ । କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ରହିଛି ଯେ ଅର୍ଜୁନଠାରୁ କୃଷ୍ଣଙ୍କର କଳା ଅପସାରିତ ହୋଇଯିବା ପରେ ବିଚରା ଅର୍ଜୁନ ତା'ର ଧନୁଟାକୁ ମଧ୍ୟ ଆଉ ଉଠାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଆମର ସ୍ୱାଡ଼ୁସ୍ୱାଡ଼ୁ ଆହୁରି ବଳ ଆଖିବୁଜିଆ ହୋଇ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାକୁ ଲାଗିଲା ସିନା, ମାତ୍ର ସତେଅବା ସେହିଗୁଡ଼ାକହିଁ ଆମର ଅସଲ ବଳଟିକୁ ଆମଠାରୁ ହରଣକରି ନେବାର ଚକ୍ରାନ୍ତ କଲା । ଆମେ ଆମ ପରସ୍ପରକୁ ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ବଳଟି ଉପରେ ସବାଆଗ ନିର୍ଭର କରିବା ଉପରେ ଆଉ ଅଧିକ ଭରସା ରଖି ପାରିଲୁ ନାହିଁ ।

ଏହାପରେ ସରକାର ଆମଠାରୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦାବୀ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଉପରର ରଜାମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ତଳେ ରହିଥିବା ସାନ ବୋଲକରାମାନେ ଆପଣାର ଅସଲ ପାଞ୍ଜିଟିକୁ ଫିଟାଇ ଆମକୁ ହଜାର ହଜାର ନିୟମ ଦେଖାଇଲେ । ପୁରୁଣା ଗୋଟାଳ ଦ୍ୱାରା ଆମର ଗଣାପେଲୁ କରିବା ଲାଗି ମନ ବଳାଇଲେ । ସମ୍ଭବତଃ ଏପଟରେ ଆମେ ବି ତାଙ୍କର ସେହି ପୁରୁଣା ଧିସାଗୁଡ଼ାକ ଅନୁସାରେ ନାଚିବା ଲାଗି ଅବସ୍ଥାକ୍ରମେ ମଣ ହୋଇ ସାରିଥିଲୁ । ଅରେ ସରକାରୀ କୋଳି-ଗୁଡ଼ାକ ପାଟିରେ ପଡ଼ିବା ପରେ ଆଉ ଅନ୍ୟ କୋଳିଗୁଡ଼ାକ ଉପରୁ ଆସ୍ଥା ବି ତୁଟି ତୁଟି ଆସୁଥିଲା । ସେହି ସହଜ କୋଳିଗୁଡ଼ାକ ଆମର ଅସଲ ପ୍ରୟୋଗଟି ପାଖରୁ ମଧ୍ୟ

ଆମକୁ ଦୂରକୁ ଦୂରକୁ ନେଇଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଥିଲେ । ପ୍ରୟୋଗର ଉତ୍ସାହ କ୍ରମେ ଊଣା ହୋଇ ଆସିଲା । ତାଙ୍କ କାଗଜଗୁଡ଼ାକୁ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଭରଣା କରି ତାଙ୍କର ମନୋମତ ହେଲା ଭଳି ଠିକଣା ମୁକାମଗୁଡ଼ିକରେ ଯାଇ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ପାରିଲେ ଯାଇ ଆମର ବାଞ୍ଛିତ ଅନୁଗ୍ରହଗୁଡ଼ିକ ଆମକୁ ମିଳିବ ବୋଲି କ୍ରମେ ଆମେ ମଧ୍ୟ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲୁ । ଭାରି ମନ କଷ୍ଟ କଲୁ । ଆମକୁ ଅଗତ୍ୟା ଏଗୁଡ଼ାକୁ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି ବୋଲି କେତେ ସଫେଇ ଦେଲୁ । ଯୁଗକୁ ନିନ୍ଦିଲୁ, ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତିଗୁଡ଼ାକ ଉପରେ ଦୋଷଗୁଡ଼ାକୁ ନେଇ ଢାଳିଦେଲୁ, ଯାବତୀୟ ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମେ ତଥାପି ଯେ ଏକଦା ଏକ ଅନ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗରେ ହାତ ଦେଇ-ଥିଲୁ, ସେକଥା ଆଉ ଚିନ୍ତା କରି ପାରିଲୁ ନାହିଁ ! ସତେଅବା ନିଜ ଉପରେ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ବାଟକୁ ଆମେ ପ୍ରୟୋଗର ପ୍ରତିକୂଳ ବୋଲି ଉତ୍ତମ-ରୂପେ ଜାଣିଥିଲୁ, ସେହିବାଟଟାକୁ ଅଧିକ ଗୁରେଇ ଗୁରେଇ ହୋଇ ଯାବୁଡ଼ି ଧରିଲୁ । ଖୁସି ହେଲୁ, ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅପମାନଜନକ ଧ୍ୱଜଭଙ୍ଗରୁ ଭାରି କଷ୍ଟ ପାଇଲୁ ।

ସେମାନଙ୍କର ଦାବୀ ଆହୁରି ବଢ଼ିବ । ଆମକୁ ସେହି ପୁରୁଣା ଗୁଳା ଭିତରକୁ ଆଣି ନାକ ନ ଘଷାଇଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କର ଦାବୀଗୁଡ଼ିକ ଆମ ଉପରେ ଆସି ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡୁଥିବ । ନୂତନ ପ୍ରୟୋଗଟିଏ ଫେଲ୍ ମାରିଲେ ପୁରାତନ ସ୍ଥାନାଧିପତିମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ପୁଲକ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ଯାହା କେବେ ନହେବାର କଥା, ତାହାହିଁ ହେବ ବୋଲି ସଂକଳ୍ପ କରି ବାହାରିଥିବା ଦୁଃସାହସୀମାନେ ଶନି ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ି ସଂକଳ୍ପରୁ ହୁଡ଼ିଗଲେ ପୁରାତନ ଦୁର୍ଗଗୁଡ଼ାକର ଅମଲା ଓ ଅମୀରମାନେ ଭାରି ଆନନ୍ଦିତ ହୁଅନ୍ତି, ଭାରି ଉଶ୍ୱାସ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ନାକ ଘଷି ଘଷି ଆମେ ସେହି ପୁରୁଣା ହାଇସ୍କୁଲ କିଂବା ପୁରୁଣା ମାଇନରସ୍କୁଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସିଯିବୁ । ସେହି ମାର୍କାର ନକଲି ନମୁନାଟାଏ ବନି କେତେଡ଼େ ବଢ଼ିଆ ଦିଶିବୁ । ଏହି ସଂସାରକୁ କେବେହେଲେ ବଦଳାଇ ହେବନାହିଁ ବୋଲି ଆମେ ମଧ୍ୟ କାନ ମୋଡ଼ି ହୋଇ କହିବୁ । ଭାରତବର୍ଷରେ କେତେ କେତେ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରୟୋଗ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ କାନ ମୋଡ଼ି ହୋଇ ଅଜାମାନଙ୍କ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରୀତ୍ୟର୍ଥେ ସରକାର କୋଠା ତୋଳି ଦେଇଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଚଢ଼ିବେ ବୋଲି ହାତୀ ଯୋଗାଇ ଦେଇଛନ୍ତି, ଘୋଡ଼ା ଯୋଗାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜ ଫରୁଆ ଭିତରେ ପୂରାଇ ପଙ୍ଗୁ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ଅନୁରାଗ କ୍ଷମତା ପାଖରେ ହଁଅଳ ମାରି ତୁନି ହୋଇ ରହିଛି । ପୁରୁଣା ଦରୱାନମାନେ ଗଡ଼ର ମାଲିକ ବୋଲି ଘୋଷିତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଅନୁରାଗ ସତେଅବା ଲାଜରେ ମୁହଁ ଲୁଚାଇ ବାସିରହିଛି ।

ମଣିଷ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଅସଲ ଅନୁରାଗଗୁଡ଼ିକ କ'ଣ ଏହିପରି ଯୁଗେ ଯୁଗେ ପରାଭବ ମାନି ରହିଯାଉଥିବ ? ଅନୁରାଗ କ'ଣ କାଳେ କାଳେ କେବଳ

ବହିର ପାଠ ହୋଇ ରହିଥିବ, କେବଳ ବ୍ରାହ୍ମଣତୁଣ୍ଡର ମନ୍ତ୍ର ହୋଇ ରହିଥିବ ? ଏବଂ, କ୍ଷମତା, କ୍ରୂରତା, ଅନାତ୍ମୀୟତା ଓ ଯାନ୍ତ୍ରିକତା,— କାଳେକାଳେ ଏହିମାନେ କ'ଣ ପୃଥିବୀଟାକୁ ଶାସନ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବେ ? ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଆଉଗୋଟିଏ ପୁରୁଷକୁ କ'ଣ ନିତି ଏହିପରି ଧୋକା ଦେବାରେ ଲାଗିଥିବ ? ଅନୁରାଗର ଭାଗ୍ୟ ଖରାପ ବୋଲି ଯେ ତାକୁ ଏହିସବୁ ପରାଭବ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି, ସେକଥା ମୋଟେ ନୁହେଁ । ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ମଣିଷକୁ ଗଧ କରି ରଖିଥିବା କର୍ମବାଦ ଓ ଆଉଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଏକ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଆହ୍ୱାନ । ଆମେ ନିଜ ବିଶ୍ୱାସର ଅସଲ୍ ଘରଟିରେ କେତେଦୂର ସେହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ପଟରେ ରହିଛୁ, ଆମର ଅନୁରାଗଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ମମ ଭାବରେ ତାହାରି ଦ୍ୱାରା ନିରୂପିତ ହେବ । ଯେଉଁ ବିଧାତା ତା'ର କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ବାଛେ, ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ମମ । ଅସଲ ଅନୁରାଗଗୁଡ଼ିକର ପରୀକ୍ଷା କରୁଥିବା କାଳ ମଧ୍ୟ ନିର୍ମମ ହେବା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କ'ଣ ହୋଇପାରିବ ? ଯାହା ଯେତିକି ଯେପରି ଭାବରେ ଅଛୁ, ତାହାରି ଭିତରେହିଁ ଆମକୁ କେତେଟା ତାତ୍କାଳିକ ସଫଳତା ଦେବା ଲାଗି ଶିକ୍ଷାର ଏହି ପ୍ରୟୋଗଟି ମୋଟେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ନଥିଲା । ପୁରାତନ ଅବର୍ଜିଆଗୁଡ଼ାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଏକ ନୂତନର ସଂସ୍ଥାପନା କରିବା ଲାଗି ବିଧାତା ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରିବାରେ ଲାଗିଛି, ପ୍ରୟୋଗଟି ତାହାରି ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ପାରିଲେ ଯାଇ ସେହି ବିଧାତାର ଆଶୀର୍ବାଦ ଲାଭ କରି ପାରିବ । କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କଠାରୁ ସାମୟିକ ଅନୁଗ୍ରହମାନ ହାସଲ କରିବା ଲାଗି ସେହିମାନଙ୍କର ଦାବୀ ଅନୁସାରେ ଉଠବସ ହେବାର ଅବର୍ଜିଆ ପ୍ରୀତିରେ ଭିଡ଼ିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ଅନୁରାଗର ସିଡ଼ିରେ କେବେହେଲେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପାରିବା ନାହିଁ, କେବେହେଲେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇପାରିବା ନାହିଁ ।

ଥରେ ଅସଲ ଅନୁରାଗ ଭିତରକୁ ଆସିଗଲେ ତା'ପରେ ଆଉ କୌଣସି କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପାଖରେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇବାକୁ ମନ ହୁଏ ନାହିଁ । ତା'ପରେ ମଣିଷ କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅପେକ୍ଷା ନରଖି ଅନୁରାଗୀ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ବାହାରେ । ସେଇଥିରୁ ଏକ ନୂତନ ପାରସ୍ପରିକତା ଜନ୍ମଲାଭ କରେ । ତାହାହିଁ ସାହସ ଆଣିଦିଏ, ସାଲିଶ୍‌ର ବହୁବିଧ ସନ୍ତାପରୁ ବଞ୍ଚାଏ । ଆମେ ଏକ ଅନ୍ୟ ଚେତନାର ନିମିତ୍ତ ହୋଇ ବାହାରୁ । ଏକ ଅନ୍ୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଲାଗି ସେନାନୀ ରୂପେ ତିଆରି ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁ । ଆମର ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏକ ଅନ୍ୟ ସମ୍ଭାବନାକୁ ପ୍ରତିଫଳିତ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ । ତେଣୁ ଭୟ ନାହିଁ,ଆମ ଅନୁରାଗର ଏହି ପରୀକ୍ଷାଟି ମଧ୍ୟ ହୋଇଯାଉ ।

ଡିସେମ୍ବର, ୧୯୮୭

ଉତ୍ସାହ ଆଦୌ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ

ପୂର୍ଣ୍ଣଯୋଗର ସାଧନାରେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଉତ୍ସାହକୁ ଏକ ସହାୟକ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି । ଉତ୍ସାହ ନଥିଲେ ମୋଟେ କୌଣସି ବାଟ ଚାଲିହୁଏ ନାହିଁ । ଯୋଗ ମାର୍ଗରେ ଚାଲିବା ତ ଆହୁରି ଅଧିକ ଦୁରୂହ କଥା । ଉତ୍ସାହ ନଥିବା ମଣିଷ ହୁଏତ କେତେ ନା କେତେ ଥାନାରେ ଭାରି ସହଜରେ ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର କରି ପକାଏ । ମାତ୍ର ଅସଲ ସମର୍ପଣ କେବଳ ଏକ ଅତୁଳ ଉତ୍ସାହ ଦ୍ୱାରାହିଁ ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ଆପଣାଠାରୁ ବୃହତ୍ତର କୌଣସି ସତ୍ୟ ଅଥବା ଇଚ୍ଛାର ନିମିତ୍ତ ହେବାକୁହିଁ ଯଦି ସମର୍ପଣ ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ତେବେ ସେହି ସମର୍ପଣ କେବଳ ଉତ୍ସାହୀ ମଣିଷ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ।

ତଥାପି କେବଳ ଉତ୍ସାହ ମୋଟେ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ଆମେ ଯେତେବେଳେ ଆମର ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲୁ, ସେତେବେଳେ ଆମ ଭିତରେ କେତେ ଉତ୍ସାହ ରହିଥିଲା । ହୁଏତ କେବଳ ଉତ୍ସାହ ହିଁ ରହିଥିଲା । ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଘୋଷାରି ଘୋଷାରି ଏହି କେତେ ବର୍ଷର ବାଟ ଆଗକୁ ଆଣିବା ପରେ, ଆମେ ଯାହା ଗଢ଼ିବୁ ବୋଲି ଅଭିଳାଷ ରଖିଥିଲୁ, ତାହାକୁ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ କେଜାଣି କାହିଁକି ଗଢ଼ି ପାରିଲୁ ନାହିଁ ବୋଲି ଆମ ଭିତରେ ଏବେ ଯେଉଁ ସଂଶୟ ଗୁଡ଼ିକ କୁହୁଳୁ ଥିଲା ପରି ବୋଧ ହେଉଛି, ତାହାହିଁ ପ୍ରମାଣ କରିଦେଉଛି ଯେ କେବଳ ଉତ୍ସାହ ଆଦୌ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ ।

ଅତ୍ୟୁତ୍ସାହୀ ମଣିଷମାନେ ଏତେ ଟିକିକରେ ନିରୁତ୍ସାହିତ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ଗେଲବସର ପିଲାମାନେ ଯେମିତି ଏତେ ଟିକିକରେ ରୁଷି ବସନ୍ତି ଓ ଭେଁ କରି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗନ୍ତି, ଇଏ ପ୍ରାୟ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ସତ କଥା । ଗେଲବସର ପିଲାମାନେ ସର୍ବଦା ଅନ୍ୟମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ସତେ ଅବା ସବୁକିଛି କରିଦେବେ ବୋଲି ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନମୁଖୀ ଭାବରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥାନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟାଶା ଅନୁସାରେ ସବୁକିଛି ନଘଟିଲେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ମୁହଁ ମୋଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି ଓ ହାତରୁ ସବୁ ଦଉଡ଼ି ଛାଡ଼ିଦେଇ ବସନ୍ତି । ଆମେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ସମୟରେ ଭଗବାନ ଆମ ପାଇଁ ସବୁକିଛି କରିଦେବେ ବୋଲି ଆଣ୍ଠି କରି ବସିଥାଉ, ଆମ କାମଟି ଭଗବାନଙ୍କର କାମ ବୋଲି ସେହି କାରଣରୁହିଁ କହି ବୁଲୁଥାଉ ଏବଂ କେଉଁଠାରେ ଟିକିଏ ମାତ୍ର ଝୁଣ୍ଟିବା ମାତ୍ରକେ ବିମୁଖ ହୋଇପଡ଼ୁ । ଭଗବାନଙ୍କର କାମ କରିବା ଅର୍ଥାତ୍ ଭଗବାନଙ୍କର ନିମିତ୍ତ ହେବା । ତାଙ୍କ କାମର ଯୋଗ୍ୟ ହେବା ସକାଶେ ଉଦ୍ୟମ କରିବା । ନିଜ

ସଙ୍କଳ୍ପର ମାର୍ଗରେ ପାହାଚ ପାହାଚ ହୋଇ ଅଗ୍ରସର ହେବା । ଏବଂ, ଯଦି ପୁଲାଏ ଉତ୍ସାହ ବ୍ୟତୀତ ଆମ ଭିତରେ ସତକୁ ସତ ଆଉ ବିଶେଷ କିଛି ନଥାଏ, ତେବେ ଆମର ଅଗ୍ରସର ହେବା କଦାପି ସମ୍ଭବ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଆପଣାର ଅତ୍ୟୁତ୍ସାହରେ ଆମେ କାଳ ଉପରେ, ଭଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ଏତେବେଶୀ ନିର୍ଭର କରି ଶିଖିଥାଉ ଯେ, ଆମର ସେହି ଉତ୍ସାହ ଅନେକ ସମୟରେ ଆମକୁ ନାନା ପ୍ରକାରର ଆଳସ୍ୟ ଭିତରେ ପକାଇ ରଖିଥାଏ । ଆମ ଭିତରେ କେବଳ ଉତ୍ସାହ ରହିଥିଲେ ଆମେ ଅତିମାନସ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆସନ୍ନ ହୋଇ ଆସିଲାଣି ବୋଲି ବକ୍ତୃତାଟାଏ ଶୁଣି ଅତିମାନସ ସତେଅବା ପ୍ରକୃତରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା ବୋଲି ଏକାବେଳେକେ ଛଳଛଳ ହୋଇଉଠୁ ଏବଂ ତା'ପରେ ସେହିପରି ଗଦ୍‌ଗଦ୍‌ ହୋଇ ଶୋଇବାକୁ ଚାଲିଯାଉ । ଆମର ଯେପରି ଆଉ କିଛିହେଲେ କରିବାର ନଥାଏ । ଆମକୁ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର କରୁଣା ସତତ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଛି ବୋଲି ମହୋତ୍ସାହରେ ଭାବୁଭାବୁ ଆମେ ଏକ ନିଶ୍ଚିନ୍ତତା ଭିତରେଯାଇ ବୁଡ଼ିଯାଉ ଏବଂ ତା'ପରେ ଆମର ଆଉକିଛି କରିବାକୁ ରହିଲା ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ପାରୁନାହିଁ । ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର କରୁଣା ପ୍ରକୃତରେ ମଣିଷର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ଯିବା ଉଚିତ । ନିଜକୁ ପରମ କରୁଣାର ଅଧିକାରୀ ବୋଲି ଭାବି ଯିଏ ଶୋଇବାକୁ ବାହାରିଯାଏ, ତାକୁ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରକୃତରେ କରୁଣା କରିବା ଉଚିତ । ତାଙ୍କର କରୁଣା ଆମ ଉପରେ ହେଲେ ଆମକୁ ଆଉ ବସି ରହିବାକୁ ସମୟ ମିଳିବ କେତେବେଳେ ? ତାଙ୍କର କରୁଣା କେବଳ ବାଟ ଚାଲି ବାହାରିବାର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେବ । ତାଙ୍କର କରୁଣା ଯେ ଆମର ଯାବତୀୟ ଆଳସ୍ୟକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେବାକୁ ଆସେ, କରୁଣା ଲାଭ କରିଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନରେ ସେହି ସତ୍ୟଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିଥିବ ।

ଉତ୍ସାହରୁ ସବୁ ଆରମ୍ଭ; ମାତ୍ର, ଉତ୍ସାହରେ କଦାପି ସବୁକିଛିର ଶେଷ ନୁହେଁ। ଆମ ନୂତନ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଆରମ୍ଭ ହେଲାବେଳେ ଆମେ କ'ଣ କେବଳ ସେହି ଉତ୍ସାହରେହିଁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଚଲାଇ ନେବା ପାଇଁ ଆଶା କରିଥିଲୁ କି ? ଅତ୍ୟୁତ୍ସାହୀମାନେ ସଚରାଚର କେବଳ ଆପଣାକୁହିଁ ଦେଖନ୍ତି, ଅତ୍ୟୁତ୍ସାହୀ ଭକ୍ତ ଓ କର୍ମୀମାନେ ସେଥିଲାଗି ଅନେକ ଉଦ୍ୟମରେ ବହୁ ପ୍ରମାଦର କାରଣ ହୁଅନ୍ତି । ଅତ୍ୟୁତ୍ସାହୀ ନେତାଟି କେବଳ ଆପଣାକୁହିଁ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ଓ ସେହି କେନ୍ଦ୍ରଟିର ଅବଶ୍ୟ ଏକ ପରିଧି ରହିବ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁହିଁ ମନ କରେ ନାହିଁ । ଅତି ଉତ୍ସାହରେ ଏକମାତ୍ର ସିଏହିଁ ଯଥାର୍ଥ କଥାଟିକୁ କହୁଛି ବୋଲି ଭାରି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଭାବରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥାଏ । ଭଗବାନ ସତେଅବା ଏକା ତାହାରି ପାଖିରେ କଥା କହୁଛନ୍ତି ଓ ଏପରିକି ସିଏ ସତେଅବା ଭଗବାନଙ୍କର ଗୁଣ୍ଡରେ ବସି ବୋଲି ବତାଇ ଦେଉଥିବା ପରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୋଳ

ହୋଇ ବିଚ୍ଚର କରିଥାଏ । ତା'ପରେ ଆଉ କାହାରିଠାରୁ କିଛି ଶୁଣିବାର ପ୍ରୟୋଜନହିଁ ନଥାଏ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ଯଦି କୌଣସି ଏକ ଉଦ୍ୟମରେ ଏକା ବେଳେକେ ତିନିଚ୍ଚାରୋଟି ଏହିପରି ଅତ୍ୟୁତ୍ସାହୀ ଜନ୍ତୁ ରହିଥାନ୍ତି, ତେବେ ଭଗବାନ ସତେଅବା ଦ୍ବୁରଫାଳ ହୋଇଯାଆନ୍ତି ଓ ଫାଳଗୁଡ଼ାକ କେହି କାହାପାଖରେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇବାକୁ ମୋଟେ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଉଗ୍ର ଧର୍ମୋତ୍ସାହୀମାନେ ଇତିହାସରେ ସଚରାଚର ଏହି କାଣ୍ଡଟିକୁ କରିଛନ୍ତି ଓ ସଂସାରରେ ବହୁ ସମ୍ଭାବନାକୁ ଭଣ୍ଡୁର କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ଆଦର୍ଶବାଦୀ ଅତ୍ୟୁତ୍ସାହୀମାନେ ଏହିପରି ସଂସାରକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରାକ୍ରମ ସହିତ ଖାଇଯିବାକୁ ବସିଛନ୍ତି । ମିଛ ଆସନ ଓ କ୍ଷମତାଗୁଡ଼ାକ ବି ଅନେକ ମଣିଷଙ୍କୁ ବେଳେବେଳେ କମ୍ ଅନ୍ଧ କରି ନାହିଁ । ଇତିହାସର ନକଲି ବୀରମାନେ ଆମଲାଗି ଅତ୍ୟୁତ୍ସାହିତାର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅସଲ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଏହି ସଂସାରକୁ ସେମାନେ ବହୁତ ଦୁଃଖ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଅତ୍ୟୁତ୍ସାହୀ ମଣିଷମାନେ ସଂସାରରେ ସବୁକିଛି ନିଜେ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥା'ନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ସେମାନେ ଆଉ କାହାକୁ ହେଲେ କିଛି କରିଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନଥାନ୍ତି । ଅନ୍ୟମାନେ ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟକୁ କଦାପି ସେମାନଙ୍କ ପରି ନିପୁଣ ଓ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ, ତେଣୁ ବରଂ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜକୁହିଁ କରିବାକୁ ହେବ ବୋଲି ସେମାନେ ଏପରି କରନ୍ତି ଅଥବା କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କରି ପରିବାର ସବୁଯାକ ଯଶକୁ ସେମାନେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ନିଜେ ଆତ୍ମସାତ୍ କରି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି ସେଭଳି କରନ୍ତି, ସେକଥା ନିର୍ଭୁଲ ଭାବରେ ଭାଗମାପ ବାହାର କରି ମୋଟେ କହିହେବ ନାହିଁ । କୌଣସି ପରିବାରର ବାପା ଯେପରି ଆଉକାହାକୁ ମୋଟେ କିଛି କରିବାକୁ ଦିଏ ନାହିଁ ଏବଂ ପ୍ରାୟ ଏକ ପ୍ରଦର୍ଶନ-କାରୀ ବରିଷ୍ଠପଣିଆର ବାହାଦୁରୀକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ପଗଡ଼ି କରି ବାନ୍ଧି ନିଜେହିଁ ସବୁକିଛି କରୁଥାଏ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଜାବୁ କରି ରଖିଥାଏ, ଏଇଟି ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ କଥା । ଅନେକ ଉତ୍ସାହୀ ଶିକ୍ଷକ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ପିଲାଟିଏ ଆପେ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଆଗରୁ ତାକୁ ସବୁକିଛି ବତାଇ ଦେଉଥାନ୍ତି । ଆପଣାକୁ ଭାରି ଉପକାରୀ ବୋଲି ଦେଖାଇ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଅସଲ ଜାଗାରେ ମଣିଷର ଅସମ୍ମାନ କରନ୍ତି; ଆପଣାକୁ ସେମାନେ ଏତେ ପାରୁଆ ବୋଲି ମଣନ୍ତି ଯେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଅବଜ୍ଞା କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଫଳରେ, ଯେତେ ଅଦୃଶ୍ୟ ଭାବରେ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏକ ପ୍ରତିବାଦ ଏବଂ ପ୍ରତିସ୍ୱର କୁହୁଳି ଉଠିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଉତ୍ସାହର ପ୍ରତିବାଦରେ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ସାହ ମସ୍ତକ ଉତ୍ତୋଳନ କରେ ଏବଂ ଶିବିରରେ ବିଦ୍ରୋହ ଜଳି ଉଠେ । ସବୁ ଉତ୍ସାହ ତେଣିକି ଏକ କ୍ଷୟକାରୀ ଗୃହଯୁଦ୍ଧରେହିଁ ସରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଏ । ଭାରତବର୍ଷରେ ସାମୂହିକ ଜୀବନରେ ଆମର ତଥାକଥିତ

ନେତୃତ୍ୱଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରାୟ ଏହିପରି ସ୍ୱକେନ୍ଦ୍ର ସର୍ବସ୍ୱ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ଓ ବହୁ ଦୁଃଖଦ ପରିଣତିର କାରଣ ହୁଅନ୍ତି ।

ଭାରତବର୍ଷରେ ନେତୃତ୍ୱର ବହୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମେ ଏହି କଥାଟିକୁ ଭାରି ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପାରିବା । ଏଠି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଜଣେ ବା ଦୁଇଜଣ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଅଥବା ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଥାଇ ସମୁଦାୟ କ୍ଷେତ୍ରଟିକୁ ଏପରି ଆବୋରି ରଖିଥାଆନ୍ତି ଯେ ଆଉ କାହାକୁ ହେଲେ କିଛି କରଇ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ସମ୍ପୃକ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଆଦର୍ଶସ୍ଥାନୀୟ ହୁଅନ୍ତି ଓ ମହାପୁରୁଷର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଲାଭ କରନ୍ତି । ସେହିମାନେହିଁ ସବୁଯାକ ଧ୍ୟାନ କରନ୍ତି, ସବୁଯାକ ବୁଦ୍ଧି ଖରଚ କରନ୍ତି, ପୂଜ୍ୟ ହୋଇ ରହନ୍ତି,-ଆଉ କାହାରିକୁ ହେଲେ କିଛି ଛୁଆଁଇ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଠାରୁ ଲୀଳା ସମାପ୍ତ କରି ସେମାନେ ଅମର ହୋଇ ରହନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଭଲଭଲ ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ା ହୋଇ ଏଠାରେ ପୂଜା ପାଆନ୍ତି । ମାତ୍ର, ସେମାନେ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କରି ଯାଇଥିଲେ, ସେଇଟିକୁ ଆହୁରି ଆଗକୁ ନେଇ ଯିବା ପାଇଁ ପଛରେ ଆଉ କେହି ନଥାନ୍ତି: ଆଉ କେହିହେଲେ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ଠାଣ ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇନଥାନ୍ତି । ନେତା ନେତୃତ୍ୱ ଦେଉଥିବା ବେଳେ ଏପରି ଏକ ପବିତ୍ର ଦୂରତ୍ୱ ରକ୍ଷା କରି ଆପଣାକୁ ଆତ୍ମସାତ କରିଥାଆନ୍ତି ଯେ ତାଙ୍କ ପଛକୁ ଗୋଷ୍ଠୀଟିଏ ତିଆରି ହୋଇ ନଥାଏ ଓ ତେଣୁ ନେତା ଚାଲିଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଘରଟି ମଧ୍ୟ ଅନ୍ଧକାର ହୋଇଯାଏ । ଅର୍ଥାତ୍, ଜଣକର ଉତ୍ସାହ ଆଉ ସମସ୍ତଙ୍କ ସଚେତଅବା କୋଡ଼ି କରି ପକାଇଥାଏ, ଅତିରିକ୍ତ ପରିମାଣରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ କରି ରଖିଥାଏ । ତେଣୁ, ଗୋଟିଏ ଘର ଭାଙ୍ଗି ଛଅଟା ଘରରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଯାଏ ସିନା, ମାତ୍ର ସେହି ଘରଟିକୁ ଅକ୍ଷତ ଭାବରେ ଆଗକୁ ନେଇ ଯିବାଲାଗି ଗୋଷ୍ଠୀଟିଏ ଆଦୌ ତିଆରି ହୋଇ ନଥାଏ ।

ସୁତରାଂ, କେବଳ ଉତ୍ସାହରେ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ସାଧି ହୁଏ ନାହିଁ । ଏବଂ, ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ୟମଟି ଦ୍ୱାରା ଯଦି ଆମେ ସତକୁ ସତ ଉପସ୍ଥିତ ଶିକ୍ଷାପ୍ରସଙ୍ଗୀୟ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ଉପଯୁକ୍ତ ସମାଧାନ ବାହାର କରିବା ବୋଲି ଆକାଙ୍କ୍ଷା ରଖିଥାଉ, ତେବେ ଆମକୁ ସମାନ ଉତ୍ସାହର ସହିତ ପଛକୁ ଆହୁରି ଅନେକଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଏକ ସଚେତନ ଏବଂ ସଂହତିଯୁକ୍ତ ଗୋଷ୍ଠୀରୂପେ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତେଣୁ, ଆମ ଭିତରୁ, ସିଏ ଯେତେ ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ ବା ପ୍ରବୀଣ ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ଜଣେ ମଣିଷ କଦାପି ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଅଧିକ ଉତ୍ସାହ ବାହାର କରିବ ନାହିଁ, ଯାହାକି, ସାଙ୍ଗରେ ରହିଥିବା ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗିଳି ପକାଇବ । ଯାହାର ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟତା ଅଛି, ଅଧିକ ଅଭିଜ୍ଞତା ରହିଛି ଏବଂ ସିଏ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରୁ ସତକୁ ସତ ଅଧିକ ଦୂରକୁ ଦେଖି ପାରୁଛି, ତାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେବା ପାଇଁ ସମକକ୍ଷ ଗୋଷ୍ଠୀଟିଏ ତିଆରି

କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆପଣଙ୍କୁ କେନ୍ଦ୍ରରେ ନରଖି ସିଏ ବସ୍ତୁରଟିକୁ ତଥା ପ୍ରେରଣାଟିକୁ କେନ୍ଦ୍ରରେ ରଖି ଜାଣିଥିବ । ଆମର ଗୋଷ୍ଠୀଟିକୁ ସିଏ ଏପରି ଉପଯୁକ୍ତ ପରିମଳ ଦେଇ ଗଢ଼ିଥିବ, ଯେପରିକି ସଂପୃକ୍ତ ଅନ୍ୟମାନେ ଅସଲ ବସ୍ତୁରଟି ଦ୍ୱାରା ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହେବେ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ତା'ପ୍ରତି ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ତାହାରି ପାଖରେହିଁ ଅଟକି ରହି ଯିବେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଏକାଠି ବସିବେ, ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ବସିବେ, ସହକର୍ମୀ ସହଯାତ୍ରୀ ହୋଇ ଅଗ୍ରସର ହେବେ । ଗୋଷ୍ଠୀ ଭିତରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କେନ୍ଦ୍ର ହୋଇ ରହିବେ, ପରସ୍ପର ଲାଗି ପରିପୂରକ ହୋଇ ରହିବେ । ଏକ ମହାନ୍ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ଅଭିଯାନର ଅନୁରାଗୀ ବାହକରୂପେ ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ନିଜକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ମାନ ଦେଇ ଦେଖି ପାରୁଥିବେ, ପରସ୍ପରକୁ ମଧ୍ୟ ସମ୍ମାନପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖୁଥିବେ । ଆତ୍ମୀୟତା ତା'ର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ କୋଠୀଟିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲେ ମଣିଷ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରର ଅନ୍ଧ ଉତ୍ସାହରୁ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୂରରେ ରହିଥାଏ, ଆପଣାର ତଥାକଥିତ ଉତ୍ସାହ ଓ ଆତିଶଯ୍ୟଗୁଡ଼ାକ ଦ୍ୱାରା ସିଏ କାହାକୁ ଗିଳି ପକାଏ ନାହିଁ କିଂବା ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ଆଉ କାହାଦ୍ୱାରା ଗିଳା ହେବାକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦିଏନାହିଁ । ତେବେଯାଇ ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ସହଯୋଗିତା ଜନ୍ମଲାଭ କରିବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ।

ତେଣୁ ଏଣିକି ଆମେ ତୁଚ୍ଛା ଉତ୍ସାହର ସ୍ତରରୁ ଆଉ ପାହାଚେ ଉପରକୁ ଉଠିଯିବା । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେବା । ପ୍ରତ୍ୟେକର ଅଭିବୃଦ୍ଧିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ସହାୟକ ହେବା । ଆମ ଭିତରୁ ଯିଏ ଅଧିକ ଜାଣିଛି, ଅଧିକ ଦେଖିଛି ଏବଂ ଅଧିକ ଅଧିକାର ପାଇଛି, ତା'ଉପରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ଆଉ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଧିକ ଅପେକ୍ଷା ଓ ଅଧିକ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ରହିଛି । ସିଏ ଆମର ପାଖେ ପାଖେ ରହୁ । ଆମକୁ କେବଳ ପରମ ଉତ୍ସାହର ସନ୍ଧାନ ଆଡ଼କୁ ଅଡ଼ାଇ ନେଇଯିବାରେ ସିଏ ମୋଟେ କୌଣସି ଆନନ୍ଦ ନପାଉ । ତେବେ ଆମ ଭିତରେ ତା'ର ସମ୍ମାନ ଆହୁରି ଅଧିକ ବଢ଼ିବ । ଏବଂ, ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ସଂକଳ୍ପଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାରେ ଲାଗିଥିବ । ଆମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ ହେଉଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିବା, କେବଳ ବୋଲ ମାନି କାମ ବଢ଼ାଇ ଦେବାକୁ କଦାପି ଯଥେଷ୍ଟ ବୋଲି ମାନି ନେଉ ନଥିବା । ତେବେଯାଇ ସେନାଟିଏ ତିଆରି ହୋଇ ପାରିବ । ଆମ ଭିତରୁ କେହି କେଉଁଠି ରହିଗଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ସବୁ ରହିଗଲା ବୋଲି କଦାପି ଭ୍ରମ ହେଉ ନଥିବ । ଭଗବାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟଟି ଲାଗି ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିବା ।

ଜାନୁଆରି, ୧୯୮୮

ଆନ୍ତରିକତାର ଅଡ଼ୁଆ

ଆମ ଇସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ପିଲାମାନେ ଯୋଉ ପାଠ ପଢ଼ନ୍ତି, ତାକୁ ଯଦି ସେମାନେ ସତକୁ ସତ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଉଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଆମ ସମାଜରେ ନିଆଁ ଲାଗି ଯାଆନ୍ତା । ଆମ ଇସ୍କୁଲର ଶିକ୍ଷକମାନେ ଯାହାସବୁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପଢାନ୍ତି, ଯଦି ସେମାନେ ସେହିଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରକୃତରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥାଆନ୍ତେ, ତେବେ ସେମାନେ ଆମ ଶିକ୍ଷାକାଣ୍ଡକୁ ଓ ତେଣ୍ଟ୍ରି ଶିକ୍ଷାଗତ ଜୀବନକୁ ପ୍ରାୟ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରୁ ଘୋଟି ରହିଥିବା ଅନ୍ଧାର ଦହରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦିଅନ୍ତେ ! ଭକ୍ତମାନେ ଭଗବାନଙ୍କ ଭଜନ ବୋଲିବା ସମୟରେ ଯଦି ତାହାର କଥା ଓ ଭାବଗୁଡ଼ାକ ଚମକୁ ଭେଦି ଟିକିଏ ଭିତରକୁ ଭେଦି ପାରୁଥାନ୍ତା, ଅର୍ଥାତ୍ ଯଦି ଭାବପ୍ରବଣତାର ମିଛ ଫୁଲେଇ ଗୁଡ଼ାକର ସୀମାକୁ ଟପି ତାହା ସତକୁ ସତ ହୃଦୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରୁଥାନ୍ତା, ତେବେ ଆମର ଏହି ମାଦଳ ସଂସାରର ପୁରୁଣା ସିଂହାସନଗୁଡ଼ାକ ଟଳିବାପରି ମନେ ହୁଅନ୍ତା । ଏବଂ ଭଜନ ଗାଉଥିବା ଭକ୍ତ ମଧ୍ୟ ଭଗବାନଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ମନ୍ଦିର ବାହାରର ସଂସାର ଭିତରକୁ ସାଙ୍ଗରେ ବହନ କରି ନେଇଯାଇ ପାରନ୍ତା । ଆମ ସଭା ମାନଙ୍କରେ ବକ୍ତାମାନେ ଯାହା ବକ୍ତୃତା ଦିଅନ୍ତି, ଯଦି ସେମାନେ ସତକୁ ସତ ନିଜ ଅନ୍ତର ସହିତ ଖିଅ ଲଗାଇ ସେହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ କହି ପାରୁଥାନ୍ତେ, ତେବେ ବକ୍ତୃତା ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ସଂସାରର ବନ୍ଧ ବିମୋଚନ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରନ୍ତା । ଏବଂ ରାଜନୀତି ଭିତରେ ରହିଥିବା ବୃହତ୍‌ମାନେ ଯଦି ସତକୁ ସତ ଅନ୍ତର ଭିତରେ କୌଣସି ନିଦା ବିଶ୍ୱାସ ରଖି ଆପଣାର ରାଜନୀତିକ ଜୀବନଟିକୁ ବଞ୍ଚୁଥାଆନ୍ତେ, ତେବେ ରାଜନୀତିର ଶାପମୋଚନ ହୋଇଯାଆନ୍ତା, ଆମ ଜୀବନରେ କଳିଯୁଗ ଯାଇ ସତ୍ୟଯୁଗ ଆସି ହାବୁଡ଼ିଗଲା ପରି ମନେ ହୁଅନ୍ତା ।

ଯେତେବେଳେ ମନୁଷ୍ୟ ଅନ୍ତର ଭିତରୁ ଚାହେଁ, ଅନ୍ତର ଭିତରୁ ଖୋଜେ, ଅନ୍ତର ଭିତରୁ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖେ, ଅନ୍ତର ଭିତରୁ କହେ ଏବଂ ଅନ୍ତର ଭିତରୁ ବଞ୍ଚେ, ସେତେବେଳେ ତାହାକୁ ଆନ୍ତରିକତା କୁହାଯାଏ । ମନୁଷ୍ୟ ମାନଙ୍କେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅନ୍ତର ରହିଛି ସତ, ମାତ୍ର ସବୁ ମଣିଷ ଯେ ଅନ୍ତର ଭିତରୁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚନ୍ତି ଓ ଅନ୍ତର ଭିତରୁ ସମ୍ବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକୁ ଯୋଡ଼ନ୍ତି, ସେକଥା ମୋଟେ ନୁହେଁ । ବିଶେଷ କରି ଚଲାଖମାନେ ସେକଥାଟିକୁ ମୋଟେ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଚଲାଖମାନେ ବୁଦ୍ଧିର କୁହାରେ ଆତଯାତ ହେଉଥାନ୍ତି, — ମାପି କରି ବାଟଚାଲନ୍ତି । ମନୁସ୍ମୃତିର ଭାଷାରେ କହିଲେ, ସେମାନେ ବକପରି ଅର୍ଥର ଚିନ୍ତା କରନ୍ତି, ସିଂହପରି ଆକ୍ରମଣ କରନ୍ତି । ବୃକ ପରି ଡିଆଁ ମାରନ୍ତି ଏବଂ ଶଶା ପରି ପଳାୟନ ମଧ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତି । (ମନୁ-ସ୍ମୃତି, ୭।୧୦୬) ପ୍ରକୃତରେ ବୁଦ୍ଧିଆ ନହେଲେ ଏକାବେଳେକେ କୃତିଜଣ

ପତି ବା ଧୃଶରକଣ ପତ୍ନୀ ସହିତ ଘର କରି ଚଳିବା ଯେପରି କଦାପି ସମ୍ଭବ ହୁଏ ନାହିଁ; ସେହିପରି ପ୍ରକୃତରେ ବୁଦ୍ଧିଆ ନହେଲେ ନିଜ ଭିତରେ ଧୃଶଠା ରୂପକୁ ଭର୍ତ୍ତିକରି ଜୀବନ ବଞ୍ଚି ମଧ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ଏପରି ବଞ୍ଚି ପାରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଦ୍ଧିର ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ଅବଶ୍ୟ ମହାପୁରୁଷ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିବ । ଆନ୍ତରିକତା ଏକ ଅନ୍ୟ ସମ୍ପଦ । ଧୃଶଠା ବା ପାଶ୍ଚଠାକୁ ଭାଙ୍ଗି ମଣିଷ ଯେତେବେଳେ ପାଚେରି ପରେ ପାଚେରି ପାରହୋଇ ଭିତରେ ସତକୁ ସତ କେନ୍ଦ୍ରଟିଏ ଆବିଷ୍କାର କରିପାରେ ଓ ସେଇଠୁ ରଜ୍ଜୁଟିଏ ଲାଭ କରି ସେଇଥିରେ ବାହାର ସଂସାର ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧଟିଏ ଯୋଡ଼ି ଜୀବନ ବଞ୍ଚୁଥାଏ, ସେତେବେଳେ ସେ ନିଜର ଜୀବନରେ ଆନ୍ତରିକତା ନାମକ ଏକ ଚେତନାପ୍ରସ୍ଥରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥାଏ । ସେହି ରଜ୍ଜୁଟି ହେଉଛି ଅନୁରାଗର ରଜ୍ଜୁ । ସେହି ରଜ୍ଜୁଟି ପକାଇ ସବୁଠାରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରୁଥିଲେ ମଣିଷ ଲାଗି ବୁଦ୍ଧିଆ ହେବାର ଆଉ ଆଦୌ କୌଣସି କାରଣ ରହେ ନାହିଁ ।

ଜୀବନରେ ଧର୍ମ ଯେତେବେଳେ କପଟର ପ୍ରସ୍ଥଗୁଡ଼ାକୁ ପାର ହୋଇ ଆନ୍ତରିକତାକୁ ଗ୍ରହଣ କରେ, ସେତିକିବେଳେ ତାହା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାର ଅନ୍ୟ ସ୍ତରଟିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରେ । କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଏହି ପାର ହେବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ନାହିଁ । ମନକୁ ମନ ଦୁଆର ଖୋଲିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଯାଇ ତାହା ଘଟିଥାଏ । ବାହାର ଆଉ ଭିତର ମଧ୍ୟରେ ଆଉ କୌଣସି ଲୁଚକାଳି ଖେଳ ଖେଳିବାର ପ୍ରୟୋଜନହିଁ ରହେନାହିଁ । ଜୀବନରେ ଆମେ ଅନେକ ଜିନିଷ ଛାଡ଼ୁ, ମାତ୍ର ତଥାପି ଆମର ସବୁ ଛାଡ଼ିବା ଯେ ଆନ୍ତରିକତା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇଥାଏ, ସେକଥା ମୋଟେ ନୁହେଁ । ଜୀବନରେ ଆମେ କେତେ ନା କେତେ ଭେକ ପିନ୍ଧୁ, ସେହି ଭେକର ମାଧ୍ୟମରେହିଁ ବହୁ ଦାଣ୍ଡରେ ଆମର ପରିଚୟ ଦେଉଥାଏ । ମାତ୍ର ଆମର ସବୁ ପରିଚୟ ଯେ ଆନ୍ତରିକତା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇଥାଏ, ସେକଥା ମଧ୍ୟ ଆଦୌ ସତ ନୁହେଁ । ଆମ ଭେକଗୁଡ଼ାକ ଆମ ଜୀବନର ଦେହ ଉପରେ ସତେଅବା ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଖୋଳ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ସେହି ଖୋଳର ପରମ୍ପରା ଆଗେ ଥିଲା, ଏବେ ମଧ୍ୟ ରହିଛି; ଆମ ଅନେକଙ୍କର ଜୀବନକୁ ବହୁ ପରାକ୍ରମ ସହିତ ମାଡ଼ି ବସି ରହିଛି । ଏହି ଖୋଳଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରତି ଆମର ଶ୍ରଦ୍ଧା ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଅର୍ଥାତ୍, ଖୋଳଗୁଡ଼ାକ ଖସି ପଡ଼ିଲେ ଆମେ ପଦାକୁ ଦେଖାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁ ନଥିବା ଆମର କୌଣସି ଅଂଶଟି ବା ଅଞ୍ଚଳଟି କାଳେ ପଦାରେ ପଡ଼ିଯିବ ବୋଲି ଭୟ କରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଖୋଳଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ଆମର ମମତା ରହିଥାଏ । ଖୋଳଗୁଡ଼ିକ ଜୀବନରେ ଅନେକ କାମ ଦିଏ । ସେଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ବହୁତ ମଣିଷଙ୍କୁ ବଶ କରି ରଖାଯାଇ ପାରେ । ଯଦି ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଏତେ ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା ସହିତ ବଶ କରାଯାଇ ପାରୁଛି, ତେବେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କାହିଁକି ବଶ କରାଯାଇ ନ ପାରିବ

ବୋଲି ଅନେକେ ଅଧିକ ସାହସ କରି ତେଣେ ମଧ୍ୟ ମନ ବଳାଇଥାନ୍ତି ।

ଏହି ଖୋଲଗୁଡ଼ାକ ସହିତ ଆନ୍ତରିକତାର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଚିରକାଳର । ଗେଲ୍‌ବସରା ମା'ମାନଙ୍କ ପିଲା ଅଡ଼ୁଆ ହେଲା ପରି ଆମର ଗେଲ୍‌ବସର ପାଇଁ ଭାରି ଅଲିଅଳରେ ବଢ଼ି ଆସିଥିବା ଖୋଲଗୁଡ଼ାକ ଲାଗି ଆନ୍ତରିକତା ସର୍ବଦା ବହୁତ ଅଡ଼ୁଆର କାରଣ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେହି ଅଡ଼ୁଆ ଭିତରେ ପଣ୍ଡିତ ବୁଦ୍ଧିମାନ ମଣିଷମାନେ ସଂସାରରେ ଅଭିନୟ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି । ଅଭିନୟ କରି କରି ଛେଚରା ହୋଇଯାଆନ୍ତି ପଛକେ, ତଥାପି ଅଭିନୟକୁ ମୁରୁଛି ରହି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଗୁରୁଜନମାନେ ସାନ-ମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଯେଉଁ ଅଭିନୟ କରନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟ ସାନମାନେ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ସିନା, ଗୁରୁଜନମାନେ ସେକଥାକୁ ଖୁବ୍ ଭଲ ରୂପେ ଜାଣିଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ସେହିପରି କରି ଆପଣାର ବୁଦ୍ଧିକୁ କେତେ ବାହାଦୁରି ଦେବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଆମ ସଂସାରରେ ଏହି ଗୁରୁଜନରୂପୀ ଜ୍ଞାନୀମାନେ ବି ଅଛନ୍ତି, ଗୁରୁଜନରୂପୀ ଭକ୍ତ-ମାନେ ଅଛନ୍ତି ଓ ଗୁରୁଜନରୂପୀ କର୍ମୀମାନେ ଅଛନ୍ତି । ଭଗବାନରୂପୀ ବାଳୁତଟିକୁ ସେମାନେ ଖୋଲଗୁଡ଼ାକ ଦ୍ୱାରା କେତେ ଭୁରୁଡ଼ାଇ ଦେଉଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଆଖିକୁ ବାଳୁତ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିବା ଭଗବାନ ଯୁଗଯୁଗ ଧରି ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱରୂପ ଦେଖି ଆସୁଛନ୍ତି । ଆମ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ବୁଦ୍ଧିଆ ଓ ଆଉ ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ଭଗବାନ । ବୁଦ୍ଧିଆ ଚତାକାଟିବାରେ ଲାଗିଛି, ଭଗବାନ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଛନ୍ତି । ସିଆଣିଆପଣରେ ଆମ ଭିତରର ବୁଦ୍ଧିଆ ଆମ ଭିତରର ଭଗବାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ହରାଇ ଦେଇ ପାରୁଛି ବୋଲି ସତେଅବା କେଡ଼େ ଖୁସିଟାଏ ହୋଇଯାଉଛି । ତଥାପି ଭଗବାନ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛନ୍ତି, ଆମ ଉପରେ ସତେଅବା କେଡ଼େ ଭରସା କରି ବସିଛନ୍ତି ।

ପୂର୍ଣ୍ଣଯୋଗର କର୍ମଧାରା ମଧ୍ୟରେ ଆନ୍ତରିକତା ହେଉଛି ସର୍ବମୂଳ କଥା । ଜଣେ ମଣିଷର ଆନ୍ତରିକତା ଅନୁସାରେ ତା'ର ଚେତନା ଏବଂ ତା' ଚେତନା ଅନୁସାରେ ତା'ର ଆନ୍ତରିକତା । ସିଏ ସତକୁ ସତ ରାଜି ହୋଇଛି ତ ? ନୂଆ ଇସ୍କୁଲଟିଏ ଆରମ୍ଭ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସିଏ ସତକୁ ସତ ନୂଆ ହେବା ପାଇଁ ରାଜି ହୋଇଛି ତ ? ନୂଆ ବାଟଟିଏ ଆଦରିଛି ବୋଲି କହିବା ପୂର୍ବରୁ ସତକୁ ସତ ସେହି ବାଟଟିକୁ ଚାଲିବା ଲାଗି ରାଜି ହୋଇଛି ତ ? ପୃଥିବୀରେ ଏକ ନୂତନ ଉଷାର ଉଦୟ ହେବାକୁ ଯାଉଛି ବୋଲି ଉଲ୍ଲସିତ ହେବା ଆଗରୁ ସିଏ ନିଜ ଭିତରର ବହୁ ଲୋଭନୀୟ ଅନ୍ଧାରର ମମତାକୁ ତୁଟାଇ ପାରିଛି ତ, ଆପଣାର ଠିକଣା ଦ୍ୱାରଟିକୁ ଖୋଲିଦେବା ଲାଗି ଏକ ନିଷ୍ପତ୍ତି ସିଏ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିଛି ତ ? ନିଜକୁ ଏହିସବୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ଆମେ ନିଜେହିଁ ଆପଣାର ଆନ୍ତରିକତାକୁ ମାପି ପାରିବା । ଯଥାର୍ଥ ଜବଡ଼ ଭାବରେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକ ପଚାରି ପାରିଲେ ଆମେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର

ଅବଶ୍ୟ ପାଇବା । ଆମେ ଯାହାକୁ ହଟଗୋଳର ଉତ୍ସାହ ବୋଲି କହୁ, ତାହା ଅନେକ ସମୟରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଉପରେ ଉପରେହିଁ ରହିଥାଏ, ଭାରି ଲୋକ-ଦେଖାଣିଆ ଭାବରେ ରହିଥାଏ, ମାତ୍ର କିଛି ସମୟ ସକାଶେ ରହିଥାଏ । ଆମ ସହିତ ସେହି ଉତ୍ସାହର ଆଦୌ କୌଣସି ନିବିଡ ବନ୍ଧନ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ନଥାଏ, ତେଣୁ ଅସଲ ଅଳନ୍ଧୁଗୁଡ଼ିକ ତଥାପି ଲାଗି ରହିଥାନ୍ତି । କେବଳ ବହୁତ ବୁଦ୍ଧିର ଫନ୍ଦିବାଦ ଦ୍ୱାରାହିଁ ଆମେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଗୋଟାପୁରା ସଫା ହୋଇ ଗଲୁଣି ବୋଲି ଏକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦେବାରେ ସମର୍ଥ ହେଉ । ଏବଂ, ନିଜ ପାଖରେ ଚୋର ହୋଇ ରହିଥାଉ ! ଆମ ଭିତରର ଚୋର ଓ ଆମ ଭିତରର ପୋଲିସ୍ ପରସ୍ପରକୁ ଈର୍ଷ୍ୟା କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଆମ ଭିତରର ଅନ୍ଧାର ଆମ ଭିତରର ଆଲୋକକୁ ସତେଅବା ଜଉମୁଦ ଦେଇ ରଖିଥାଏ । ଆଲୋକକୁ ହାଡ଼େ ହାଡେ ଭୟ କରୁଥାଏ ।

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆନ୍ତରିକତା କେବଳ ଗୋଟିଏ କଥାକୁହିଁ ବୁଝାଇବ । ମାଆଙ୍କର ଭାଷାରେ କହିଲେ, ଆପଣାକୁ ଠକିବାର ଆଦୌ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା ନକରିବା । ଆମ ସତ୍ତାର କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ସତେଅବା ଅଧିକ ଚତୁର ଏବଂ ପରାକ୍ରମୀ ହୋଇ ଯେତେବେଳେ ଅନ୍ୟ ସବୁଯାକ ଅଂଶକୁ ଆପଣାର ଫନ୍ଦିବାଦ ଅନୁସାରେ ମଣ କରିନେବା ଲାଗି କୌଣସି ପ୍ରୟାସ ନକରିବ, ତାହାହିଁ ଆନ୍ତରିକତା । ଆମେ ଯାହାସବୁ କରିବାକୁ ସତକୁ ସତ ଇଚ୍ଛା କରୁଛୁ, ତାହାର ସପକ୍ଷରେ ଅନୁକୂଳ ଯୁକ୍ତି ଦେଖାଇ ସେଗୁଡ଼ିକୁ କରିବାର ଏକ ଫନ୍ଦିବାଦ ବାହାର ନକରିବା ହେଉଛି ଆନ୍ତରିକତା । କୌଣସି ଅପ୍ରୀତିକର କଥାକୁ ଆଖି ବୁଜି ନଦେବା, "ଥାଉ, ଏଇଟା ସେତେବେଶୀ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ନୁହେଁ, ଆରଥରକୁ ଏଇଟିକୁ ମୁଁ ଅଧିକ ଭଲ ଭାବରେ ଓ ଅଧିକ ଯତ୍ନ ସହକାରେ କରିବି" ବୋଲି ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଇ କୌଣସି କଥାକୁ କଦାପି ଗଡ଼ାଇ ନଦେବା, — ମାଆ ତାହାକୁହିଁ ଯଥାର୍ଥ ଆନ୍ତରିକତା ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । (ମାତୃ-ରଚନାବଳୀ, ଶତବାର୍ଷିକୀ ଇଂରାଜୀ ସଂସ୍କରଣ , ୬ଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡ, ୧୯୭୯, ପୃଷ୍ଠା ୧୩୨-୩୩) ଚତୁର ହୋଇ ସାରା ସଂସାରକୁ ଠକିପାରୁଛୁ ବୋଲି ଆପଣା ପାଖରେ ସାବାସ୍‌ପଣିଆ ଦେଖାଉଥିବା ସମୟରେ ଆମେ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ନିଜକୁହିଁ ଠକିବାରେ ଲାଗିଥାଉ, କେବଳ ଯଥାର୍ଥ ଆନ୍ତରିକତାକୁ ମନ କରୁଥିବା ମଣିଷ ସେହି କଥାଟିକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରିବ ।

ଆନ୍ତରିକତାହିଁ ଆମର ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଏକ ଉଚ୍ଚତା ଓ ମହନୀୟତାର ପ୍ରସ୍ଥ ଆଣି ଯୋଗାଇ ଦେଇଥାଏ । ଆମେ ଅନେକ ସମୟରେ ଗୋଟାଏ ଆଖି-ଦୃଶିଆ ବଡ଼ କାମରେ ହାତ ଦେଇ ତାହାର ଦ୍ୱାରା ବଡ଼ ହୋଇ ଦିଶିବା ବୋଲି କେତେ ସବୁର କରି ବାହାରିଥାଉ । ଆମର ଆନ୍ତରିକତାହିଁ ତଥାକଥିତ ସାନ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ମହନୀୟତା ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ମାତ୍ର, ଆମ

ଆନ୍ତରିକତାର ଅଭାବ ମାଙ୍କଡ଼ ପରି ହୋଇ ବହୁତ ବଡ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ଭାରି ନରଖର କରିପକାଏ । ଆମ ଭଳି ବହୁତ ମାଙ୍କଡ଼ ମିଶିଲେ ସତକୁ ସତ ପବିତ୍ର ଘରଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗୁହାଳରେ ପରିଣତ ହୋଇଥାଏ । ସେତେବେଳେ ଆମେ ସତେଅବା ଏକ ଅନମନୀୟ ଈର୍ଷ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଦୋଷ ଦେଇ ବାହାରୁ । ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟଟି କାହିଁକି ବିଫଳ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ତାଙ୍କୁହିଁ ଏକନମ୍ବର ଆସାମୀରୂପେ ଅଭିଯୁକ୍ତ କରିବାକୁ ବି ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଉ । ମାତ୍ର, ସତ କଥା କହିଲେ, ଭଗବାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ତଥାପି ଚାଲିଥାଏ, ଆମେହିଁ ଅଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପଛରେ ରହିଯାଉ । ନିର୍ବାଚିତ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକ ଫଳିଫଳି ଯାଉଥାଏ ।

ଆନ୍ତରିକତା ବିଷୟରେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ସ୍ୱକୀୟ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦେଇ ମାଆ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କହିଛନ୍ତି (ଡେଜେଁବ, ୭ମ ଖଣ୍ଡ, ୧୯୭୯, ପୃଷ୍ଠା-୩୬୮): ଏହି ନୂତନ ଉପଲବ୍‌ଧିଟିହିଁ ଯଥାର୍ଥରେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଏକମାତ୍ର ଧ୍ୟେୟଭୂମି ବୋଲି ଯଦି ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ବିଚାର କରୁଥିବା, ଯଦି ଯାହାକିଛି ରହିଛି, ତାହା ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ଅସହ୍ୟ ବୋଧ ହେଉଥିବ, — କେବଳ ନିଜ ସକାଶେହିଁ ଅସହ୍ୟ ନୁହେଁ, ସମ୍ଭବତଃ କେବଳ ଏତେବେଶୀ ଅସହ୍ୟ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ତଥାପି, ଯଦି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକାବେଳକେ ଗୋଟାଗୁଡ଼ା ସ୍ୱାର୍ଥପର ଓ ନୀଚ ହୋଇନଥିବ, ତେବେ ସେ ପ୍ରକୃତରେ ଅନୁଭବ କରିବ ଯେ, ଏହି ସୃଷ୍ଟି ପୃଥିବୀରେ ଦୀର୍ଘକାଳ ରହିଲଣି ଏବଂ ଏଥର ତାହା ଚାଲିଯିବା ଉଚିତ ଓ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବା ଉଚିତ, — ଯଦି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ସେହିପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିବ, ତେବେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ସେଥିଲାଗି ଆପଣାର ସବୁଯାକ ବଳ ଲଗାଇବ; ସିଏ ନିଜେ ଯାହାକିଛି ହୋଇ ପାରିଛି, ତା'ର ସାମର୍ଥ୍ୟ ବୋଲି ଯେତେଯାହା ରହିଛି, ତା'ପାଖରେ ସମ୍ପଦ ଓ ସାମଗ୍ରୀ ବୋଲି ଯାହା କିଛି ଅଛି, ସବୁକିଛିକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ସିଏ ଆପଣାକୁ ସାଧନ-ରୂପେ ନିୟୋଜିତ କରିବ । ଆପଣାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ସେହି ପ୍ରୟାସ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଦେବ, ଆଦୌ ପଛକୁ ଅନାଇବ ନାହିଁ, ବିପଦ ବା ବାଧା ଯାହାକିଛି ଆସୁ ପଛକେ, ସିଏ କଦାପି ଅଟକି ରହିଯିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ତ ବସ୍ତୁତଃ ଏଭଳି ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରୁଛି ଯେ, ବାହାରେ, କୂଳରେ ବସି କଂପିବା ଅପେକ୍ଷା ଏବଂ "ଏପରି ଏକ ଦୁଃସାହସୀ ପଦକ୍ଷେପ ଗ୍ରହଣ କଲେ କାଲି ମୋର ଦଶା ପୁଣି କ'ଣ ହେବ !" ବୋଲି ଡାଟକା ହୋଇ ଚିନ୍ତା କରୁଥିବା ଅପେକ୍ଷା, ଗଭୀରତା ଭିତରକୁ ସତକୁ ସତ ଡେଇଁ ପଡ଼ିବାହିଁ ଅବଶ୍ୟ ଅଧିକ ଶ୍ରେୟସ୍କର ହେବ ।

ଏ "**Are you among the satisfied onesor among those who want this change ?** ବୋଲି ପଚାରି ମାଆ ତାଙ୍କର

ଏହି ଉକ୍ତିଟିର ଉପସଂହାର କରିଛନ୍ତି । ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଆନ୍ତରିକତା ସହିତ ତାଙ୍କର ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟିର ଉତ୍ତର ଦେବା । ନିଜ ପାଖରେ ଦେବା ଓ ପରସ୍ପର ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ଦେବା । ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକରେ ଆମେ ସାନ ବଡ଼ ଯାହାକିଛି କରୁଛୁ, ତାହା ତଥାପି ସେହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲାଗିହିଁ ଅଭିପ୍ରେତ ହୋଇ ରହିଛି । ଆମେ ପରିବର୍ତ୍ତନକାମୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହିବା ଅଥବା ସନ୍ତୁଷ୍ଟମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗତ ଭିତରେ ଯାଇ ବସିବା, ଆନ୍ତରିକତା ସହିତ ଆମେ ଅନ୍ତତଃ ଆମ ନିଜ ଲାଗି ସେହି କଥାଟିର ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିନେବା ।

ଜାନୁଆରୀ, ୧୯୮୮

ଅଗ୍ନିଶିଖା ସଦୃଶ

"There is a sacred fire that burns in the heart and envelops the whole being; it is Agni that illumines and purifies everything."

(Breath of the Grace, P-333)

ଏହି ଅଗ୍ନି ସବୁରି ଭିତରେ ଜଳୁଛି, ସବୁରି ହୃଦୟ ଭିତରେ ଜଳୁଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ଏହି ଅଗ୍ନି ଜଳୁଛି ବୋଲି ଯଦି ଆମେ ଥରେ ହେଲେ ଅନୁଭବ କରିପାରିବା, ତେବେ ଆମେ କିପରି କାହାକୁ ଭାଗ୍ୟହୀନ ବୋଲି କହି ପାରିବା ? ନିଜ ହୃଦୟ ଭିତରେ ସେହି ଅଗ୍ନି ଜଳୁଛି ବୋଲି ଯଦି ମୁଁ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିବି, ତେବେ ମୁଁ ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ କିପରି ଅକିଞ୍ଚନ ବା ଅଭିଶପ୍ତ ବୋଲି କହିପାରିବି ? ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଯଦି ତା'ର ପିଲାମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ଭିତରେ ସେହି ଅଗ୍ନିକୁ ଠାବ କରିପାରିବ, ତେବେ ସିଏ କିପରି ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ ବା କରି ପାରିବ ? ସମ୍ଭବତଃ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ସତ ଯେ, ନିଜ ଭିତରେ ସେହି ଅଗ୍ନିକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିବା ଶିକ୍ଷକ ପିଲାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଅଗ୍ନିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଠାବ କରି ପାରିବ । ସେହି ଅଗ୍ନିକୁ ଠାବ କରି ପାରିଲେ ସିଏ ଯେ କେବଳ ଏକ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ଶିକ୍ଷକ ହୋଇଯିବ ତା' ନୁହେଁ, ଏକ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ମଣିଷ ମଧ୍ୟ ହୋଇଯିବ ।

ମା'ଆ କହିଛନ୍ତି, ସେହି ଅଗ୍ନି ଆଲୋକିତ କରେ ଏବଂ ବିଶୁଦ୍ଧ କରିଦିଏ । ନିଜର ଭିତରଟାକୁ ଆଲୋକିତ କରିଦିଏ, ତେଣୁ ଆପଣା ପାଖରେ ଲୁଚାଇ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଆପଣାର ତେଣିକି ଆଉ କିଛି ହେଲେ ରହେ ନାହିଁ । ସକଳ ଜୁଗୁପ୍ସାର

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ଆଲୋକିତ ନହୋଇଯାଏ । ସନ୍ଦୀପିତ ହୁଏ, ଆପଣା ଭିତରେ ଆମେ ଯେଉଁ ଘୃଣାଭାବ, ହୀନଭାବ ଏବଂ ଅବଜ୍ଞାଭାବକୁ ଗଣ୍ଠି କରି ରଖି ଆପଣା ପାଖରେ ପର ହୋଇ ରହିଥାଉ, ଆମ ଭିତରେ ଏହି ଅଗ୍ନିର ଆବିର୍ଭାବ ଆମକୁ ସେହି ସବୁକିଛିରୁ ଶୁଦ୍ଧ କରିଦିଏ । ଖାଲି ସେତିକି ନୁହେଁ, ତେଣିକି ଆମର ସନ୍ଦୀପିତ ଆଖି ମଧ୍ୟ ଯେଉଁଠି ପଡ଼େ, ସେଠାରେ କେବଳ ଆଲୋକହିଁ ଦେଖେ, ଶୁଦ୍ଧିହିଁ ଦେଖେ । ତେଣୁ ସଂସାର ସହିତ, ମନୁଷ୍ୟ ସହିତ ତା'ର ସମ୍ବନ୍ଧହିଁ ବଦଳି ଯାଏ । ଯାବତୀୟ ଦୂରତାର ଅନ୍ତ ହୁଏ, ସଖ୍ୟହିଁ ସଂସାରକୁ ବୁଝିବାର ତଥା ସ୍ୱୀକାର କରିବାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ସୂତ୍ରରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ । ଏହି ଭୁବନଟାଯାକ ସତେଅବା କେଉଁ ପରମସଖାର ଆପଣା ଘର ପରି ଲାଗେ । ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଯଦି ସେହି ସଖ୍ୟର ଆଖିରେ ତାକୁ ବେଷ୍ଟନ କରି ବାଟ ଚାଲୁଥିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଭିତରଯାଏ ଅନାଇ ଦେଖି ପାରିବ, ତେବେ ଆପଣାର ଅବଲୋକନଟିକୁ ସିଏ ସଭିଙ୍କୁ ସନ୍ତ କେତେ ଶୁଦ୍ଧ କରିଦେଇ ପାରିବ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନାମକ ସ୍ଥାନଟିକୁ ସଭିଙ୍କୁ ସନ୍ତ ଏକ ଆଲୋକିତ ମନ୍ଦିରରେ ମଧ୍ୟ ପରିଣତ କରିଦେବ ।

ଆମର ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଅଗ୍ରଗତି ଲାଗି ମା'ଆଙ୍କର କରୁଣା ରହିଥାଉ ବୋଲି ଆମେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲାବେଳେ ତାହାର ଉତ୍ତରରେ ମା'ଆ **'I light up this fire in you'** ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର, ସେହି ଅଗ୍ନି କେବଳ ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁ ବ୍ୟତୀତ ବାକୀ ସବୁକିଛିକୁ ଆଲୋକିତ ଓ ସନ୍ଦୀପିତ କରିଆଣେ । ମିଥ୍ୟା ଏବଂ ସଂଶୟ କେବଳ ଏହି ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁକୁହିଁ ତାହା ଆମ ଭିତରେ ଦଗ୍ଧ କରି ଦେଇଥାଏ । ଆମର ଭିତରେ ଅଗ୍ନିଟିକୁ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ କରିଦେବା, ତାହାହିଁ ତାଙ୍କର ପରମ କରୁଣା । ଆମକୁ ଏଇଟା କି ସେଇଟା ଦେଇଦେବାକୁ ଯଦି କେହି ତାଙ୍କର କରୁଣା ବୋଲି ମନେ କରୁଥାନ୍ତି, ତେବେ ସିଏ ନିଶ୍ଚୟ ଭାରି ଭ୍ରମ କରୁଥିବେ । ସଂସାରରେ ଏପରି କାତର ମଣିଷ ଅନେକ ଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ମାଗିଲାବେଳେ କେତେ କ'ଣ ମାଗନ୍ତି,— ଧନ ମାଗନ୍ତି, ଜନ ମାଗନ୍ତି, ପୁଣି ବେଳେବେଳେ ପାଇଥିବା ଧନ ଓ ଜନକୁ ସତେଅବା କାନିତଳେ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖି ଚାରି ବା ପାଞ୍ଚ ହାତ ଶରଧାବାଲି ବି ମାଗନ୍ତି । ଆପଣା ଭିତରର ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗଟିକୁ ସେମାନେ ଭାରି ଯତ୍ନର ସହିତ ଲୁଚାଇ ରଖିଥାନ୍ତି । କାରଣ, ଯଦି କୌଣସି ଦୁର୍ଯୋଗବଶତଃ ସେଇଟି ଅଗ୍ନିଶିଖା ହୋଇ ଜଳିଉଠେ, ତେବେ ଜୀବନର ପ୍ରସ୍ଥପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ-ଯାଏ । ଅଭିନୟ ଚାଲିଯାଏ, ଅସଲ ଜୀବନଟି କ୍ରମେ ସେହିଠାରୁହିଁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ପୁରୁଣା ଦୋକାନଗୁଡ଼ିକରେ ତଥାକଥିତ ସଫଳତାଗୁଡ଼ାକୁ ଲାଭ କରିବା ଚାଲିଯାଏ । ଆଲୋକର ବାହକ ହିସାବରେ ଆମର ନିର୍ବାଚନ ହୋଇଯାଏ । ତାପରେ ଆମେ କେବଳ ତାଙ୍କର କାମରେ ଲାଗୁ । ତାଙ୍କୁ ଆମ କାମରେ ଲଗାଇବାର ଯାବତୀୟ ଆତ୍ମବୁଦ୍ଧି ଆମଠାରୁ ବିଦାୟ ନିଏ । ଆମ ଜୀବନ ଧନ୍ୟ ହୁଏ ।

ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଭିତରଟାକୁ ଜଳଜଳ କରି ଦେଖି ପାରୁଥିବା ପରି ମାଆ କେଡ଼େ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଆମର ଭିତରେ ରହିଥିବା ଆମ ଅସଲ ବଳର କଥା କହିଛନ୍ତି । ସେହି ବଳକୁ ମଧ୍ୟ ମାଆ ଅଗ୍ନିଶିଖାଟିଏ ସହିତ ତୁଳନା କରିଛନ୍ତି ଓ **'like a flame that is always burning straight up'** ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । (ଇଂରାଜୀ ମାତୃରଚନାବଳୀ, ଶତବାର୍ଷିକୀ ସଂସ୍କରଣ, ୧୫ଶ ଖଣ୍ଡ, ୧୯୮୦, ପୃଷ୍ଠା ୪୨୦-୨୧) ଅସଲ ବଳଟିକୁ ଆମେ କେଉଁଠାରେ ପାଇବା ବୋଲି ଏକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ମାଆ କେଡ଼େ ସିଧା ଭାବରେ **"within you"** ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଆମ, ତୁମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କହିଛନ୍ତି, ଆମକୁ ନିମିତ୍ତ କରି ଆମ ପିଲାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କହିଛନ୍ତି । ସେହି ବଳ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉନ୍ମୋଚନ ଲାଗି, ବିଜୟ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ତାଙ୍କର ଭାଷାରେ ସମସ୍ତ ଅଂଶଟିର ଉଦ୍ଧୃତି ଦେଇ କହିଲେ, "ଦିବ୍ୟ ପରମସତ୍ତା ତୁମ ଭିତରେ ରହିଛନ୍ତି । ସିଏ ତୁମ ଭିତରେହିଁ ରହିଛନ୍ତି । ତୁମେ ତାଙ୍କୁ ବାହାରେ ଖୋଜି ବୁଲୁଛ । ତାଙ୍କୁ ଭିତରେ ଖୋଜ, ସିଏ ତୁମ ଭିତରେ ଅଛନ୍ତି । ଦିବ୍ୟ ସତ୍ତା ତୁମର ଭିତରେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଛନ୍ତି, ବଳ ସକାଶେ ତୁମେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା ଓ ଉତ୍ସାହବାଣୀକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥାଅ । ମାତ୍ର ସେହି ବାଟରେ ଯେତେ ଅପେକ୍ଷା କଲେ ମଧ୍ୟ ସେହି ବଳ ତୁମକୁ କଦାପି ମିଳିବ ନାହିଁ । ବଳ ତୁମରି ଭିତରେ ରହିଛି । ତୁମେ ତାହାକୁ ତୁମର ପରମ ଲକ୍ଷ୍ୟ, ପରମ ଆଲୋକ, ପରମ ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ପରମ ପ୍ରେମ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ସେଥିଲାଗି ଅବଶ୍ୟ ଅଭୀପ୍ସା କରିପାର । ମାତ୍ର, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ତୁମ ଭିତରେ ରହିଛି । ଯଦି ତାହା ତୁମ ଭିତରେ ରହି ନଥାନ୍ତା, ତେବେ ତୁମେ କଦାପି ତାହା ସହିତ କୌଣସି ସଂଯୋଗ ସ୍ଥାପନ କରି ପାରନ୍ତ ନାହିଁ । ଯଦି ତୁମେ ନିଜ ଭିତରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଗଭୀରକୁ ଯାଇ ପାରିବ, ତେବେ ସେଠାରେ ତାକୁ ଅବଶ୍ୟ ପାଇବ,— ସେଇଟି ଏକ ଅଗ୍ନିଶିଖା ସଦୃଶ ଅନୁକ୍ଷଣ ସିଧାହୋଇ ଜଳିବାରେ ଲାଗିଛି ।"

ସେହି ସତ୍ୟ, ସେହି ଶକ୍ତି, ସେହି ପ୍ରେମ ଓ ସେହି ଜ୍ଞାନକୁ ନିଜ ଭିତରେ ଠାବ କରିବା ଅର୍ଥାତ୍ ତାହାକୁ ଭୁବନ ଭିତରେ ସର୍ବତ୍ର ଠାବ କରିବା । ଏଥିପାଇଁ ଯାବତୀୟ ଆତ୍ମଜିଜ୍ଞାସାକୁ ଯଥାର୍ଥରେ ବିଶ୍ୱଜିଜ୍ଞାସା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ଏବଂ ଯାବତୀୟ ବିଶ୍ୱଜିଜ୍ଞାସାର ଅର୍ଥକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ଅନର୍ଥ ନକରି ଆତ୍ମଜିଜ୍ଞାସା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଆଗ ଏଠି ଦେଖିଲେ ତୁମେ ପ୍ରାୟ ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ସେଠି ମଧ୍ୟ ଦେଖିବ, ସେଠି ଦେଖିଲେ ଏଠି ମଧ୍ୟ ଦେଖିବ । ଆଦୌ କେଉଁଠି ହେଲେ ଦେଖିପାରୁ ନଥିଲେ ଓ ଦେଖିଛୁ ବୋଲି ଅଭିନୟ କରୁଥିଲେ ହୁଏତ ତାହାକୁ ଏଠି ବା ସେଠି କେବଳ ଗୋଟିଏ ଥାନରେ ଦେଖିଲି ବୋଲି କହିବାରେ

ଲାଗିଥିବ । ତେଣୁ, ଯେଉଁ ଅଗ୍ନି ଆମ ଭିତରେ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୋଇ ରହିଛି, ଯେଉଁ ବଳ, ପ୍ରେମ, ଜ୍ଞାନ ଓ ସତ୍ୟ ଆମ ଭିତରେ ଅଗ୍ନିଶିଖା ସଦୃଶ ଜଳୁଛି, ତାହା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ରହିଛି ଓ ସେହିପରି ଜଳୁଛି । ଆଲୋକିତ କରୁଛି, ଶୁଦ୍ଧ କରୁଛି । ମିଥ୍ୟା ଏବଂ ସଂଶୟକୁ ନାଶ କରି ଦେଉଛି । ଆପଣା ପାଖରେ ନିତାନ୍ତ ଅସତ୍ୟ ହୋଇ ରହିବାକୁ ମନ ନକଲେ ଆମେ ଏହି କଥାଟିକୁ କଦାପି ଅସ୍ୱୀକାର କରି ପାରିବା ନାହିଁ । ଆମେ ସେହି ବଳକୁ, ସତ୍ୟକୁ ଓ ସର୍ବୋପରି ସେହି ଅଭୀପ୍ସାକୁ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଠାବ କରିବାକୁ ବାସନା ରଖିଥିବା, ଆପଣାର ଆଲୋକଟି ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଆଲୋକକୁ ମଧ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର କରି ବାହାରିବା ।

ଆମେ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଆମର ଶତ୍ରୁ ବୋଲି କହୁଛୁ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ସେହିଗୁଡ଼ିକ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିବା ଓ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଉନ୍ମୋଚିତ କରାଇ ଆଣିବାକୁହିଁ ଶତ୍ରୁ ପ୍ରତି ଆମର ଅସଲ ଧର୍ମ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବା । ଯେତେବେଳେ ଆମେ ଶତ୍ରୁକୁ କେବଳ ଶତ୍ରୁ ବୋଲି ଦେଖୁ ଓ ବିରୋଧୀକୁ କେବଳ ବାଧାସୃଷ୍ଟିକାରୀ ବିରୋଧୀ ବୋଲି ଦେଖୁ, ସେତେବେଳେ ଆମ ନିଜ ଭିତର ଆଡ଼କୁ ମଧ୍ୟ ଆମର ଦୁଆରଗୁଡ଼ିକ ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହିଥାଏ କି କ'ଣ କେଜାଣି, ଆମେ ସେହି ବିରୋଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଭିତରକୁ ମଧ୍ୟ ସତକୁ ସତ ଦେଖି ପାରିବାକୁ ଆଦୌ ସମର୍ଥ ହେଉ ନାହୁଁ । ଆମେ ଠିକ୍ ବାଟରେ ଅଛୁ ଏବଂ କେବଳ ସେହି ବିରୋଧୀ ଜଣେ ଅଥବା ବିରୋଧୀମାନେହିଁ ଠିକ୍ ବାଟରେ ନାହାନ୍ତି ବୋଲି ଆମେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଉ ଓ ଲଢ଼ାଇ କରିବାରେ ଲାଗିଯାଉ । ବିଶେଷତଃ, ବାହାରକୁ ଦେଖିବାକୁ ଯଦି ଆମ ପାଖରେ ସ୍ଥାନ, ଆସନ, ଜ୍ଞାନ ବା ବୟସଗତ କେତେକ ଅଧିକ କ୍ଷମତା ଥାଏ, ତେବେ ଲଢ଼ାଇଟା ଆମ ତରଫରୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ଆମେ ଏତେ ଏଡ଼େ ଚେଷ୍ଟା ଧରି ଦୁଷ୍କୃତମାନଙ୍କର ବିନାଶ କରିବା ପାଇଁ ବାହାରିପଡ଼ୁ । କେବଳ ସେମାନଙ୍କର ବିନାଶ ଦ୍ୱାରାହିଁ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଧର୍ମର ସଂସ୍ଥାପନ ହୋଇପାରିବ ଏବଂ ଆମ ଉଦ୍ୟମଗୁଡ଼ିକର ବିକାଶ ହୋଇପାରିବ ବୋଲି ଆମେ ସତେଅବା ଆଖିବୁଜି ଏକ ଅମୋଘ ସତ୍ୟ ବୋଲି ମାନି ନେଇଥାଉ ।

ଆମେ କାହାସହିତ ଯୁଦ୍ଧ ଲଢ଼ି ଆମର ଅଧିକ ବଳ ଦ୍ୱାରା ଏକାବେଳେକେ ଖତମ କରିଦେବୁ ବୋଲି ବାହାରିଛୁ, ତାହା ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଅସଲ ବଳ ଓ ଅସଲ ବାସନାଟି ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି ବୋଲି ଆମେ ଆଦୌ କିପରି ବା ଭାବି ପାରିବୁ ? ତା'ଭିତରେ ଅଗ୍ନିଟିକୁ ଆମେ ଦେଖିପାରିବୁ ବା କିପରି ? ନିଜର ଅଗ୍ନି ଓ ନିଜର

ବଳଟିକୁ ବୁଝି ପାରୁଥିଲେ ଆମେ କ'ଣ କେବେ ହାତରେ ତେଣ୍ଟା ଧରି ଭଗବାନଙ୍କୁ ଆମ ଉତ୍ତେଜନାର ଜଙ୍ଗଲରେ ମୃଗୟା କରି ବାହାରନ୍ତୁ ? କେବଳ ଶବ୍ଦ ଭୁଲି କେତେଜଣଙ୍କ ଲାଗି କାମଗୁଡ଼ାକ ଅଟକି ଯାଉଛି ବୋଲି ବାହା ଠେକ କହିବାକୁ ମନ କରନ୍ତୁ ? ତେଣୁ, କାଇଦାଗୁଡ଼ାକ ଏକାବେଳେକେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ହେବା ଉଚିତ । ଆମ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କରେ ହେବା ଉଚିତ, ଆମ ପାଠଚକ୍ରମାନଙ୍କରେ ହେବା ଉଚିତ, ଆମର ଯାବତୀୟ ସଂଗଠନ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ହେବା ଉଚିତ । ବାହାରେ ଅବସ୍ଥାନରେ ଅଭିନୟ ତଥା ଉତ୍ତେଜନାରେ ପଡ଼ି ଆମେ ଯାହାକିଛି ହେବା ଲାଗି ମନୋହାସମାନ ପାଉଥାଉ ପଛକେ, ତଥାପି ଆମର ପରସ୍ପର ଭିତରକୁ ଅନାଇ ପାରିବା ଉଚିତ, ସଭିଁର ଭିତରେ ଅଗ୍ନିଶିଖା ସଦୃଶ ଜଳୁଥିବା ଆସ୍ପୃହାଟିକୁ, ସ୍ନେହକୁ ଏବଂ ଅମଳ ବାସନାଗୁଡ଼ିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିବା ଉଚିତ । ତେବେ ଆମେ ଅନେକ ମିଛ ଯୁକ୍ତିରୁ ନିଜକୁ ନିବୃତ୍ତ କରି ରଖିପାରିବା ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରସ୍ପର ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ ଲଢ଼ି, ଦୁର୍ବଳ ଉପରେ ସବଳ ହେବାର ମନ୍ଦପରାକ୍ରମମାନ ଦେଖାଇ ଆମର ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବାରେ ଲାଗିଛି, ଆମେ ତାହାକୁ ଆମରି ଓ ପରସ୍ପରର ଅସଲ ଉନ୍ମୋଚନଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି କେତେ କାମରେ ଲଗାଇ ପାରିବା । ଏବଂ ତାହାଦ୍ୱାରାହିଁ ଆମେ ସତକୁ ସତ ଭଗବାନଙ୍କର ଅଧିକ କାମ କରିପାରିବା ।

ଯେଉଁ କରୁଣା ବଳ ଦିଏ, ଆପଣା ଭିତରେ ଅଗ୍ନିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବା-ଲାଗି ପ୍ରବୃତ୍ତ କରାଏ, ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ ସଖ୍ୟର, ସ୍ୱୀକୃତର ଏବଂ ଆସ୍ଥାର ସୂତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରସାରିତ କରି ପାରିବାର ସାହାସ ଆଣିଦିଏ, ଆମେ ସମସ୍ତେ ସେହି କରୁଣା ଲାଗି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା । ଅର୍ଥାତ୍ ସେହି କରୁଣାର ଯୋଗ୍ୟ ହେବା । ଆମେ ସଖାହୋଇ, ବନ୍ଧୁହୋଇ ପରସ୍ପର ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବାର ସେହି ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟ ଅଧିକାରଟିକୁ ହାସଲ କରିବା ।

ମାର୍ଚ୍ଚ, ୧୯୮୮

ପୋଖରୀଖୋଳା ଭୂତ

ଖରାଦିନେ ବ୍ରହ୍ମପୁରରୁ ଶୀତଦିନକୁ ଏକାବେଳେକେ ଅମର୍ଦ୍ଦା । ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାରୁ ଏକାବେଳେକେ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲା । ତଥାକଥିତ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଏକାବେଳେକେ ଉତ୍ତର ଓଡ଼ିଶାକୁ । ଦେଶକୁ ରାଜନୀତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆସିବାର ମାତ୍ର ଚାଳିଶିଟା ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ କେତେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେପରି ଭାରତବର୍ଷକୁ ଚାଳିଶି ଖଣ୍ଡ କରି ବାଣ୍ଟିଦେବାକୁହିଁ ବାସ୍ତବ ଓ ଅସଲ ରାଜନୀତି ବୋଲି ଭାବୁଛନ୍ତି, ଏଠି ଓଡ଼ିଶାରେ

ମଧ୍ୟ ସେହି ଅବଗୁଣଟା ଆମ ଅନେକଙ୍କୁ ଭାରି ଜବର ହୋଇ ଘାରିକରି ରହିଛି । ରାଜନୀତିରୁ ଅସଲ ରାଜନୀତିକ ଆକାଙ୍କ୍ଷାଗୁଡ଼ିକ ଚାଲିଗଲେ ରାଜନୀତି ଶେଷକୁ ଏପରି ଏକ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭିତରେ ଆସି ପଶିଯାଏ । ତୁଚ୍ଛା ଅଚେତନ ମଣିଷମାନେ ସେତେବେଳେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ବାହାରକୁ ବାହାରି ପଡ଼ନ୍ତି ଓ ବହୁ ହୀନଦଶା ଭିତରେ ପଡ଼ି ସେମାନଙ୍କୁ ସେତେବେଳେ ନେତା ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ଭିତରୁ ଅସଲ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଆକାଙ୍କ୍ଷା-ଗୁଡ଼ିକ ଚାଲିଗଲେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ମଧ୍ୟ ସେହିଭଳି ଏକ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭିତରେ ଆସି ପଶିଯାଏ । ଧର୍ମ ଭାଗ ଭାଗ ହୋଇଯାଏ, ଦେବତାମାନଙ୍କର ନାମରେ ତୁଚ୍ଛା ଉତ୍ତେଜିତ ଅଳପମାନେ ପୃଥିବୀଟାକୁ ମଧ୍ୟ ଭାଗ ଭାଗ କରିଦିଅନ୍ତି । କେତେଟା ବଡ଼ ଦେଶ ଏବେ ପୃଥିବୀର ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗରେ ଥିବା ତୁଷାର ଭୂମିକୁ ଭାଗ ଭାଗ କରିଦେଇ ଅଧିକାର ଜମାଇବାକୁ ମନ କରୁଥିବା ପରି ଧର୍ମମାନେ ସେତେବେଳେ ସ୍ୱର୍ଗଟାକୁ ମଧ୍ୟ ଚେନା ଚେନା କରି ବାଣ୍ଟି ନଅନ୍ତି ଓ ତାହାର ପ୍ରାପ୍ତିଟାକୁହିଁ ପରମଗତି ବୋଲି ମନେ କରୁଆନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଆମ ଖାତାରେ ଥିବା ହିସାବ ଅନୁସାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର-ଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା ଏବେ ପଞ୍ଚସ୍ତରିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଗଲଣି । ଶୁଣିଲା ବେଳକୁ ଆମର ଛାତି କୁଣ୍ଢେ ମୋଟ ହୋଇ ଯାଉଛି । ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ଉତ୍ସାହକେନ୍ଦ୍ରକୁ ଏକାଠି କରି ସତକୁ ସତ ସେହି ଗୋଟିଏ ସ୍ୱପ୍ନ ଯେ ଶତଦଳରୂପେ କ୍ରମେ ଫୁଟି ଫୁଟି ଯାଉଛି, ଅନେକ ସମୟରେ ସେହି ସତ୍ୟଟିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିବା ଲାଗି କେବଳ ଆମ ନିଜ ଘରଟିରେ ପଣ୍ଡସଉଳିଏତେ ବଡ଼ ହୋଇ ଦିଶୁଥିବା ଆମର ସ୍ୱାନ ଚେତନାଟିକୁ ସତେଅବା ମୋଟେ ବେଳ ମିଳୁ ନାହିଁ, ହୁଏତ ମୋଟେ ବଳ ମଧ୍ୟ ପାଉ ନାହିଁ । ଆମର ଲକ୍ଷ୍ମୀଛଡ଼ା କ୍ଷୁଦ୍ର ମନଟାର ଦାଉଟି ଦ୍ୱାରା ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଆମର ଯାବତୀୟ ଉଦ୍ୟମ ଓ ବ୍ୟସ୍ତତା ସତେଅବା ଏକ ସ୍ଥାନୀୟ ଅହଂର ଡ଼ଉଲ-ଡ଼ାଉଲ ରୂପଟିଏ ଧାରଣ କରି ସେଇଠି ମାଦଳ ହୋଇ ରହି ଯାଉଛି । ଆମର ସ୍ୱପ୍ନଗୁଡ଼ିକ ଭାରି ଥୋବରା ହୋଇ ଆମର କ୍ଷୁଦ୍ର ଠାକୁରଘରମାନଙ୍କରେ ଶିଳୁପୁଆ ଓ ଶାଳଗ୍ରାମ ହୋଇ ରହି ଯାଉଛନ୍ତି । ଏକ ଆସନ୍ନ ଡୁମୁଲ ଝଡ଼ରେ ଆମେ ଯେ ଏକାଠି ହୋଇ ନମିତ୍ତରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାହାରିଛୁ ଏବଂ ତେଣୁ ସତକୁ ସତ ଗୋଟିଏ ସୂତ୍ରରେ ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ମାଳଟିଏ ପରି ହୋଇ ରହିଛୁ, ବହୁ ମିଛ ବୁଦ୍ଧିର ଚକ୍ରାନ୍ତରେ ପଡ଼ି ଆମେ ସେହି କଥାଟିକୁ ଭାରି ପାସୋରି ପକାଉଛୁ । ଏହି ଅସଲ ସୂତ୍ରଟି ନଥିଲେ ଆମେ ଅଲଗା ହୋଇ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଠି ଥାଆନ୍ତୁ, ସେହି ଅସଲ କଥାଟିକୁ ଭୁଲି ଯାଉଛୁ ଏବଂ କେବଳ ଆପଣାଟିର ମେଦ ଓ ମାଂସ ବୃଦ୍ଧି କରିବାରେ ନିଜର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଶକ୍ତିକୁ ଖଟାଇବାରେ ଲାଗିଛୁ । ଶିକ୍ଷା

କେନ୍ଦ୍ରଟିଏ ଆରମ୍ଭ କଲାବେଳେ କେତେ ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିର ସହିତ ତାକୁ ଆମେ ଭଗବାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି କହୁଛୁ ଏବଂ କେତେ ଶୀଘ୍ର କେତେ ଅସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ତାହାକୁ ପ୍ରାୟ ଗୋଷ୍ଠୀସ୍ୱାର୍ଥ ନିଜର କାମରେ ପରିଣତ କରି ପକାଉଛୁ । ନିଜ ଉଦ୍ୟମଟିର କାନ୍ଥ ଭିତରେ ଗୋଷ୍ଠୀସ୍ୱାର୍ଥ ବୃତ୍ତିକରି ରହି ଯାଉଛୁ । ଆମ ସହିତ ଅନ୍ୟମାନେ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଆମେ ରହିଛୁ ବୋଲି କେତେ ଭୋଳ ହୋଇ ପାସୋରି ପକାଉଛୁ ।

ଚାର୍ଲସ ଡାରଉଇନ୍‌ଙ୍କର ବିବର୍ତ୍ତନବାଦୀ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଅନୁସାରେ ଅଗ୍ରଗତିକୁ ଜୀବନସଂଗ୍ରାମ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଡାରଉଇନ୍‌ଗୋଷ୍ଠୀ ଆମେ ଅନ୍ୟ ଅନେକେ ଏବେ ସଂଗ୍ରାମକୁହିଁ ସତେଅବା ଜୀବନରେ ଅଗ୍ରଗତିର ଏକମାତ୍ର ପନ୍ଥା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଲୁଣି । ଏହି ସଂଗ୍ରାମରେ ଜୟଲାଭ କରିବା ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ଜୟଲାଭ କରିବା, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପଛରେ ପକାଇଦେଇ ନିଜେ ଆଗକୁ ବାହାରି ଯିବା, କେବଳ ଆପଣାର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମଣ୍ଡନ ଓ ବଳବୃଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ-ଠାରୁ ଅଧିକ ଶ୍ରୀମନ୍ତ ହୋଇ ଦିଶିବା ଏବଂ ତାହାରି ବଳରେ **Survival**ର ରଣରେ ଆପଣାକୁ **fittest** ବୋଲି ପ୍ରତିପାଦନ କରିବା । ସମବେତ ଓ ସମ୍ୟକ୍ ବଳ ହୋଇ ବାଟ ଚାଲିବାର ଅନ୍ୟ ନାମ ସଂଗ୍ରାମ ନୁହେଁ, ତାହାର ପ୍ରକୃତ ନାମ ହେଉଛି ଶ୍ରଦ୍ଧା । ଶ୍ରଦ୍ଧାହିଁ ଆମ ଜୀବନ ଓ ଆମ ଉଦ୍ୟମର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ନିର୍ଭର ଏବଂ ବଡ଼ ପ୍ରେରଣା ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଆମେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପଛରେ ପକାଇ ଦେଇ କଦାପି ଏକା ଆଗକୁ ପଳାଇ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହିଁ । ଆମର ବାସନା କେବଳ ଆପଣାକୁ ବଡରୁ ଆହୁରି ବଡ ଏବଂ ସଫଳରୁ ଆହୁରି ସଫଳ କରିବାର ପଶୁବତ୍ ସ୍ତରଟିରୁ ଅଧିକ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଏବଂ ଅଧିକ ପ୍ରଶସ୍ତ ସ୍ତରକୁ ଉନ୍ନୀତ ହୋଇ ଯିବାକୁ ମନ କଲେ ଆମେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସୋପାନରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ କରୁ । ପ୍ରତିଯୋଗିତାର ସ୍ତରଟିକୁ ଡେଇଁ ପାରସ୍ପରିକତାର ଭାଜନ ହେଉ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ଅର୍ଥାତ୍ ପାରସ୍ପରିକତା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଲୋଡେ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସାଥିରେ ନିଏ । ଦୁର୍ବଳମାନଙ୍କୁ, ନବୀନ-ମାନଙ୍କୁ ପଛରେ ପକାଇଦେଇ ଆପଣାର ବଳବତ୍ତା ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ମୋଟେ ଇଚ୍ଛା କରେନାହିଁ । ଆମର ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଏକ ସ୍ଥାନୀୟ ଅହଂ ଦ୍ୱାରା କବଳିତ ହୋଇ କେବଳ ନିଜଟାକୁହିଁ କାମୁଡି ବସି ରହିଲେ ସେମାନେ ହୁଏତ କ୍ରମେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱୀପ ହୋଇ ରହିଯିବେ ଏବଂ ସେମାନେ ଯେଉଁ ଅସଲ କାମଟିରେ ଲାଗି ପାରିଥାନ୍ତେ, ସେଥିରେ ଆଉ ମୋଟେ ଲାଗି ପାରିବେ ନାହିଁ । ନୂତନ ଶିକ୍ଷା ନାମକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସେମାନେ ଆଉ ଯଥାର୍ଥ ସ୍ତମ୍ଭରୂପେ ଆଦୌ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ପ୍ରାୟ ଏକ ଦୁଃଖଦ ସ୍ମୃତି ହୋଇ ରହିଯିବେ । ଯାହା ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତେ, ତାହା ପ୍ରଧାନତଃ ନିଜ ଦୋଷରୁ ହୋଇ ପାରିଲେ

ନାହିଁ ବୋଲି ଭାବି ଦଗ୍ଧ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବେ ।

ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କର ନିଜ କୋରଡ଼ଟିର ବାହାରେ ଆଉ ଯାହା-କିଛି ହେଉଥିବ, ସେମାନେ ତାହାକୁ ତୁଚ୍ଛା ଭୂତ ଲାଗିଥିବା କେତେଟା ମଣିଷଙ୍କର କୌଣସି ମହତ୍ତ୍ୱ ନଥିବା ଏକ କର୍ମ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଥିବେ । ମଣିଷ ଯାହାକୁ ଡ଼ରେ, ସମ୍ଭବତଃ ତାହାକୁହିଁ ସିଏ ଭୂତ ବୋଲି କହିଥାଏ । ଯେଉଁ ମଣିଷମାନେ ଆପଣାର ମୁଗ୍ଧ ଗାରଟି ମଧ୍ୟରେ ଅଟକି ଯାଇଥାନ୍ତି, ସେହିମାନେହିଁ ଗାର ଡ଼େଇଁ ଆଗକୁ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ଅଥବା ଆଗକୁ ଚିନ୍ତା କରୁଥିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଖାଲି ଭୟ କରନ୍ତି ଓ ତେଣୁ ଖାଲି ଅବଜ୍ଞାସୂଚକ ଭାବରେ ଭୂତ ବୋଲି କହନ୍ତି । ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଯେତେବେଳେ ଭାରତୀୟ ରାଜନୀତିକ ସଂଗ୍ରାମର ନେତୃତ୍ୱ ନେବାକୁ ଆସିଲେ, ଭାରତୀୟ ରାଜନୀତିର ଗଡ଼ିଆରେ ଗାର ଟାଣି ବସି ଯାଇଥିବା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବେଙ୍ଗମାନେ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚୟ ଭୂତ ବୋଲି କହିଥିବେ । ଏହି ସଂସାର ଭିତରୁ ପଳାଇ ଯାଇ କୋଉ ଅରଣ୍ୟ କିଂବା ଅଟବୀରେ ଆପଣାର କୌଣସି ଏକ ଅଲଗା ଫେଣା ବାନ୍ଧି ରହିବା ଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ, ଏଇଠି ଏହି ସଂସାର ଭିତରେ ଏକ ଦିବ୍ୟ ଆସ୍ଥାନ ଅର୍ଥାତ୍ ଦିବ୍ୟ ପାରସ୍ପରିକତାର ସମ୍ବନ୍ଧ ତଥା ଆକାଙ୍କ୍ଷାର ଆପଣା ଦ୍ୱାରାହିଁ ପୃଥିବୀରେ ଭଗବାନଙ୍କର ରାଜ୍ୟପ୍ରତିଷ୍ଠା ସମ୍ଭବ ହେବ ବୋଲି ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଯେତେବେଳେ ଘୋଷଣା କରିଥିବେ, ସେତେବେଳେ ପରମ୍ପରାବାଦୀ ବୈରାଗୀ-ମାନେ ତାଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ଭୂତ ବୋଲି ମନେ କରିଥିବେ ଏବଂ ଭର୍ତ୍ସନା କରିଥିବେ । ଗାର ଭିତରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିଥିବା ଏବଂ ତାହାରି ଦ୍ୱାରାହିଁ ପୁଲକ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ଅଲପମାନେ ଗାର ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ବହୁ ଅନାବିଷ୍କୃତ ସତ୍ୟ ଓ ସମ୍ଭାବନା ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି ବୋଲି ଆଘ୍ରାଣ କରି ପାରୁଥିବା ଏବଂ ସେଥିଲାଗି ଆପଣାର ଜୀବନ ତଥା ଉଦ୍ୟମରେ ସ୍ୱୀକାର ଗାରଗୁଡ଼ିକୁ ପାରି ହୋଇ ଯିବା ଲାଗି ମନ କରୁଥିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସାଧାରଣତଃ ଭୂତ ବୋଲି କହିଥାଆନ୍ତି । ବାଟ ଚାଲୁଥିବା ଓ ତେଣୁ ତଥାପି ଆହୁରି ଅନେକ ବାଟ ବାକି ରହିଛି ବୋଲି ସତକୁ ସତ ଠାଣ କରି ପାରୁଥିବା ମଣିଷମାନଙ୍କୁ କୋରଡ଼ଟାକୁହିଁ ଚରମ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ଅନ୍ୟମାନେ ସଚରାଚର ଭୂତ ବୋଲି କହନ୍ତି ଓ ସତେଅବା ସେଥିରୁ ଏକ ଖଳ ଆନନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିଥାନ୍ତି । କୋରଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଗଲେ ଯାଇ ମଣିଷ ସତକୁ ସତ ବାଟରେ ମନ କରିଥାଏ । କେବଳ ଆପଣାର ଓହଟିକୁହିଁ ସମସ୍ତ ସଂସାର ବୋଲି ମନେ କରୁଥିବାର ଦମ୍ଭ ଓ ଭ୍ରମ ତୁଟିଗଲେ ଯାଇ ମଣିଷମାନେ ସଙ୍ଗକୁ ମନ କରନ୍ତି, ସଖ୍ୟକୁ ମନ କରନ୍ତି ।

ଏ ବର୍ଷର ଶୀତଦିନଆ ଶ୍ରମଶିବିରରେ ଆମେ ଅମର୍ଦ୍ଦାର ଶ୍ରୀମା ଶିକ୍ଷାସଦନରେ ଯାଇ ଏକତ୍ର ହୋଇଥିଲୁ । ଶ୍ରୀମା ଶିକ୍ଷାସଦନ ପ୍ରାୟ ପଚିଶି ବର୍ଷ ପୁରୁଣା ଏକ

ଉଚ୍ଚଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ । ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାୟ ତିନି ହଜାର ଉଚ୍ଚ ଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମଧ୍ୟରେ ତଥାପି ଆପଣାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ରଖି ଆସିଥିବା ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟର ସାଙ୍ଗକୁ ଲାଗି ଏବେ ଗୋଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ସ୍ଥାପନା କରାଯାଇଛି । କେତେ ବର୍ଷ ତଳେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ପବିତ୍ର ଦେହାବଶେଷ ମଧ୍ୟ ଏଠାକୁ ଆସିଛି । ଖେଳପଡ଼ିଆକୁ ଲାଗିକରି ନଡ଼ିଆ ଓ ଆହୁରି କେତେ ପ୍ରକାର ଗଛର ସୁବୃହତ୍ ତୋଟାଟିଏ,—ତା'ରି ଭିତରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ଲମ୍ବା ବଖରାଟିଏ ନୂଆ ହୋଇ ତୋଳା ଯାଇଛି । ଆମ ଶିବିରର ଡ଼େରା ଏଥର ସେହି ଘରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ତୋଟାର ଗୋଟିଏ କୋଣକୁ ଆମେ ଖୋଳିବା ସକାଶେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥିବା ପୋଖରୀଟି । ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଏବଂ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଏକାଠି ଶ୍ରମଦାନ କରି ପୋଖରୀଟିକୁ ଅଧାରୁ ବେଶୀ ଆଗରୁ ଖୋଳି ସାରିଥିଲେ । ଆମେ ସେହି କାମଟିକୁ ଦଶଦିନର ଶ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ଆଉ ଟିକିଏ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ନେବାକୁ ଯାଇଥିଲୁ । ପୂର୍ବର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିବିର ପରି ପ୍ରତ୍ୟହ ତିନିଘଣ୍ଟା ଶ୍ରମ, ତା'ପରେ ତିନି ଛଅଘଣ୍ଟା ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଆଲୋଚନା । ତାହା ବ୍ୟତୀତ ଭଲିଖେଳ, ରବୀନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗୀତ ଓ ଆହୁରି କେତେ ପ୍ରକାରର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ । ପୂର୍ବ ଶିବିରଗୁଡ଼ିକର ତୁଳନାରେ ଏଥର ଶିବିରାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଟିକିଏ ଅଧିକ ଥିଲା । ଏହି ବନ୍ଧୁମାନେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଆସିଥିଲେ । କୋରାପୁଟ, ଗଞ୍ଜାମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର ପରି ଢେଙ୍କାନାଳ, କଟକ, ପୁରୀ ଓ ବାଲେଶ୍ୱରରୁ ମଧ୍ୟ ଆସିଥିଲେ । ଗତ କେତେ ବର୍ଷର ଶିବିରଗୁଡ଼ିକୁ ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରାୟ ନିୟମିତ ଭାବରେ ଆସିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଆହୁରି କେତେ ନୂଆ ଭାଇଭଉଣୀ ମଧ୍ୟ ଆସିଥିଲେ । ଉତ୍ସାହର ଏହି ପରିବାରଟି କ୍ରମେ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି ବୋଲି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୃଶ୍ୟମାନ ଭାବରେ ଅନୁଭୂତ ହେଉଥିଲା ।

ଏଥର ଶିବିରରେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର **The Human Cycle** ଗ୍ରନ୍ଥର କେତୋଟି ଅଧ୍ୟାୟର ଆଲୋଚନା ଓ ଅଧ୍ୟୟନ ହୋଇଥିଲା । ବ୍ରହ୍ମପୁର ଶିବିରରେ ଗତବର୍ଷ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଉକ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥର ଯେଉଁସବୁ ବିଷୟ ଆଲୋଚନା ହୋଇଥିଲା, ଏଥର ଶିବିରର ଆଲୋଚିତ ଅଧ୍ୟାୟଗୁଡ଼ିକ ତାହାକୁ ସତେଅବା ଏକ ଦୃଢ଼ତର ଭିତ୍ତି ଯୋଗାଇ ଦେଇ ପାରିଲା । ଧର୍ମର ଲକ୍ଷ୍ୟ କହିଲେ ବହୁ ମଣିଷ ଯେପରି କେଉଁଠି ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଅଲଗା ହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ବୁଝନ୍ତି, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା କହିଲେ ସେହିପରି ସବାଉପରେ ରହିଥିବା ସତେଅବା କୌଣସି ଅପହଞ୍ଚ ମହଲର ବ୍ୟାପାର ବୋଲି କଳ୍ପନା କରିଥା'ନ୍ତି । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାକୁ ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାତ୍ମକ ସମଗ୍ରତା ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ସମ୍ଭବତଃ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ନାହିଁ ବୋଲି ସେମାନେ ଏହି ଭଳି କଳ୍ପନା କରିବାକୁ ମନ କରନ୍ତି ଓ ଆପଣାର ଏହି ଭଳି ବୁଦ୍ଧି ଦେଇ ତାହାକୁ ପ୍ରାୟ ଏକ ଧର୍ମର ଗ୍ରୁଞ୍ଚ ଭିତରେ ଆଣି ପକାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ

ଲେଖିଥିବା The Human Cycle ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି The Life Divine ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଯାକ ଗ୍ରନ୍ଥର ଆବେଦନଗୁଡ଼ିକୁ ଏକଥର ଗୋଟିଏ ସମଗ୍ର ଦ୍ୟୋତନାର ଅନୁରାଗ ଭିତରେ ଅନୁଭବ କରି ପାରିଲେ ଆମେ କଦାପି ସେହି ପ୍ରମାଦରେ ଯାଇ ପଡ଼ି ଯିବା ନାହିଁ । ଏବଂ ସର୍ବୋପରି, ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ରଚିତ ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ମୋକ୍ଷଲଭ କରିବାର କୌଣସି 'ମାହାତ୍ମ୍ୟ' ଅଥବା 'ମାଳିକା' ଭାବରେ ନୁହେଁ, ଆମ ଜୀବନରେ ପାହାଚ ପାହାଚ ଉପରକୁ ଉଠି ଏବଂ ଗଭୀରକୁ ପ୍ରବେଶ କରି ସତ୍ୟାବତରଣର ଏକ ପୂର୍ବନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ଯୋଜନାରେ ନିମିତ୍ତରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ପାରିବାକୁ ଆମଠାରୁ ସମ୍ପ୍ରତିର ଯାଚନା କରୁଥିବା ଏକ ବୃହତ୍ ଆହ୍ୱାନ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବା । ଆମର ଏହି ଭୂମିରୁ ଏଇଠୁହିଁ କିପରି ଏକ ନୂତନ ଚେତନା ଅର୍ଥାତ୍ ପାରସ୍ପରିକତାର ସପ୍ରତ୍ୟୟ ସହିତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଇଟାକୁ ଇଟା ବସାଇ ଆମେ ଈପ୍ସିତ ସୌଧଟିକୁ ତିଆରି କରି ପାରିବା,—ଈପ୍ସିତ ସମଗ୍ରତାଟିକୁ ଦର୍ପଣରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ଆମେ କିପରି ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ଭୂମିଟିକୁ ଅନୁରୂପଭାବରେ ତିଆରି କରି ପାରିବା; The Human Cycle ଆମକୁ ସେଇଥିଲାଗି ଏକ ସଙ୍ଗତ ବାଟ ପାଇଯିବାରେ ଭାରି ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ଆମକୁ ଏକ ପବିତ୍ର ଉତ୍ତରାଧିକାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସଚେତନ କରାଇ ଆଣେ ଏବଂ ସେହି ଉତ୍ତରାଧିକାରର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବାର ଆଦ୍ୟ ପାହାଚଗୁଡ଼ିକୁ ଜଳଜଳ କରି ଦେଖାଇ ଦେବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

ବ୍ରହ୍ମପୁର ଶିବିରରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିଥିବା 'ସୁହୃଦ୍‌ଗୋଷ୍ଠୀ'ର ପ୍ରଥମ ପୁସ୍ତିକା 'ମାତୃଭୁବନ-ପନ୍ଥ' ଇତିମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାୟ ସବୁ ବିକ୍ରୀ ହୋଇ ଯାଇଛି । ସେହି ଶିବିରକୁ ଆସିଥିବା ବନ୍ଧୁମାନେ ପୁସ୍ତକଟିକୁ ଆପଣା ଭିତରେ ବିକ୍ରୀ ଲାଗି ବାଣ୍ଟି ନେଇଥିଲେ ଏବଂ ବିଗତ ଛଅ ମାସ ଭିତରେ ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ସବୁଯାକ ବିକ୍ରୀ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ତାହା ଆଦୌ କମ୍ ଆଶାର କଥା ନୁହେଁ । ଉଦାର ଓ ଭଲ ହୋଇ ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ସନ୍ତାନତ୍ୱର ସହଯୋଗୀ ଭୂମି ଉପରେ ଏକଜୁଟ ହୋଇ ପାରିଲେ ଏଇ ମଣିଷ ଯେ ଭଗବାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଲାଗି ସତକୁସତ ଅନୁରୂପ ଏକ ସହଜ ବଳ ପାଇଯାଏ, ଇଏ ତାହାର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ । ଯିଏ ଭେଦ କାଢ଼ିବାର କାଢ଼ୁଥାଆନ୍ତୁ, ନାକ ଟେକିବାର ଟେକୁଥାଆନ୍ତୁ,— ଆମେ ଭେଦ ଦେଖିବା ନାହିଁ, ନାକ ଟେକିବା ନାହିଁ, ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ ହାତ ବଢ଼ାଇ ଦେବାରେ ଆଦୌ କୌଣସି କାର୍ପଣ୍ୟ କରିବା ନାହିଁ । ପୁରୁଣା ସଂସାରଟାର ଗୁହଗୁଡ଼ାକୁ ଆମ ନୂତନ ସଂକଳ୍ପର ତୀର୍ଥ ଭିତରେ ପୂରାଇବାର ହୁଣ୍ଡା ନିର୍ବୋଧତା ଦ୍ୱାରା ଆମେ ଆପଣା ପାଖରେ ମୋଟେ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ହେବା ନାହିଁ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦର କଥା, ଇତିମଧ୍ୟରେ ବାବାଜୀ ମହାରାଜ ଓ ପ୍ରପତ୍ତି ଆମର ଏହି ଶିବିରଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ୱୀକୃ

ରଖିବାକୁ ଏବଂ ପରସ୍ପରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରିବା ଲାଗି ଆରମ୍ଭ କରା ଯାଇଥିବା ପାଣ୍ଠିଟିକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ସାମର୍ଥ୍ୟଯୁକ୍ତ କରାଇବା ନିମନ୍ତେ ବିବିଧ ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଉତ୍ସାହବାଣୀ ପଠାଇଛନ୍ତି । ଆମର କ୍ଷୁଦ୍ର ଉଦ୍ୟମଟିକୁ ଶତବଳ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ନବଜୀବନ ଶିକ୍ଷାସଂସଦ ଆପଣାର ଦ୍ୱିବାର୍ଷିକ ବିବରଣୀରେ ମଧ୍ୟ ଆମ ଶିବିର ଓ ଅଧ୍ୟୟନଯୋଜନାର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍, ଆହୁରି ଅନେକ ଅନେକ ବନ୍ଧୁ ଆମର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପାଖକୁ ଆସିଲେଣି । ଶକ୍ତିର ସଂକ୍ରମଣରେ ସେମାନେ କେତେପ୍ରକାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ।

କେବଳ ବହି ବିକ୍ରୀରୁ ମିଳୁଥିବା ଧନ ଯେ ଆମ କଲ୍ୟାଣପାଣ୍ଠିର ଏକମାତ୍ର ନିର୍ଭର ହୋଇ ରହିବ, ସେକଥା ମୋଟେ ନୁହେଁ । ତାହାର ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟ ସୂଚନା ମଧ୍ୟ ଏହି ଛଅ ମାସ ଭିତରେ ଆମକୁ ମିଳି ସାରିଲାଣି । କେତେଆଡ଼ୁ କେତେ ବନ୍ଧୁ ଆମର ଏହି ପାଣ୍ଠିଟିକୁ ଅର୍ଥ-ସାହାଯ୍ୟ ପଠାଉଛନ୍ତି । କେହି କେହି ଏକକାଳୀନ ଭାବରେ ପଠାଉଛନ୍ତି, ପୁଣି ଆଉ କେହି ମାସିକ ହିସାବରେ ପଠାଉଛନ୍ତି । ମାତ୍ର, ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କଥା ହେଉଛି, ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ରହିଥିବା ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର-ଗୁଡ଼ିକରେ ଶିକ୍ଷକତା କରୁଥିବା ଭାଇ ଓ ଭଉଣୀମାନେ ମାସିକ ଭାବରେ ଏହି ପାଣ୍ଠିକୁ ଏକ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ପରିମାଣର ଅର୍ଥ ପଠାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଲେଣି । ମୁଖ୍ୟତଃ ସେହି ଭଉଣୀ ଓ ଭାଇମାନେହିଁ 'ମାତୃଭୁବନ-ପତ୍ର'ର ବିକ୍ରୀ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇଛନ୍ତି । ଏହିପରି ଭାବରେ କ୍ରମଶଃ ସେହିମାନେହିଁ ସମଗ୍ର ପାଣ୍ଠିର ଦାୟିତ୍ୱ ନେବେ, ସେହି ପାଣ୍ଠିକୁ କିପରି କେଉଁଠି କାମରେ ଲଗାଯିବ, ସେକଥା ମଧ୍ୟ ସେହିମାନେ ଠିକ୍ କରିବେ । ଯେଉଁଦିନ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକଙ୍କର ଶିକ୍ଷକ ଭାଇଭଉଣୀ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତିକାଗୁଡ଼ିକରୁ ନିଜେ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ କିଣିବେ ଏବଂ କଲ୍ୟାଣ-ପାଣ୍ଠିକୁ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅନ୍ତତଃ ମାସିକ କିଛି ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଲାଗି ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବେ, ଆମ 'ସୁହୃଦ୍‌ଗୋଷ୍ଠୀ'ର ଏହି ଦିଗରେ କରାଯାଇଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଆରମ୍ଭଟି ସତକୁ ସତ ସେହିଦିନହିଁ ଯଥାର୍ଥ ସାର୍ଥକତା ଲାଭ କରି ପାରିବ ।

ଏହି ଶିବିରରେ ଆମର ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁସ୍ତିକା 'ନୂଆ ଶିକ୍ଷା, ନୂଆ ବିଶ୍ୱାସ' ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କଲା । ଗତ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଶିବିରରୁ ଆମର ସାଙ୍ଗ ହୋଇଥିବା ସମ୍ବଲପୁରର କେତେ ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଉଦ୍ୟମ ଫଳରେ ଏକଥା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିଲା । ସେମାନେ ଆପଣାର ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କଠାରୁ ଚାନ୍ଦା ସଂଗ୍ରହ କରି ତାହାରି ଦ୍ୱାରାହିଁ ପୁସ୍ତିକାଟିର ଛପା ଖରଚ ଉଠାଇ ପାରିଛନ୍ତି । ନୂଆ ବହିଟିକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିକ୍ରୀଲାଗି ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାଣ୍ଟି ଦିଆଯାଇଛି ଏବଂ ଆମର ତୃତୀୟ ପୁସ୍ତକଟିକୁ ଯଥାଶୀଘ୍ର ପ୍ରକାଶ କରିବାର ପ୍ରସ୍ତୁତି ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଗଲାଣି । ତା'ପଛକୁ ତା'ପଛକୁ ଅଧିକ ବହି ବାହାର କରି ପାଣ୍ଠିଟିକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ କରିବା ଦିଗରେ ଯୋଜନାମାନ

ରହିଛି । ଯହୁଁ ଯହୁଁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବନ୍ଧୁ ଆମ ସାଙ୍ଗକୁ ଆସୁଛନ୍ତି, ଆମର ଦୁଃସାହସଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ପ୍ରସାର ଲାଭ କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଆପଣାର ସୀମାଗୁଡ଼ାକୁ ଭାଙ୍ଗି, କାର୍ପଣ୍ୟଗୁଡ଼ାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଜଗତରେ ଯେଉଁ ଦୁଃସାହସମାନ କରାଯାଏ, ତାହା ଆଦୌ ଦୁଃସାହସ ନୁହେଁ, ତାହା ହେଉଛି ଯଥାର୍ଥ ସାହସ । କୃପଣ, ସୀମାସଚେତନ ମଣିଷ ଉଦ୍ୟମ ଓ କର୍ମ ନାମରେ ଯାହାକିଛି କରେ, ତାହା ତା' ଜୀବନ ଉପରେ ବୋଝ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ତା' ଚେତନା ଉପରେ ଏଡ଼େ ବହଳର ସତେଇ ପରି ହୋଇ ତାକୁ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିଥାଏ । ଯାହାକିଛି ସହଜ ଲାଗେ, ସହଜ ଭାବରେ ହୁଏ, ଯଥାର୍ଥରେ ସେହିଗୁଡ଼ିକହିଁ ଭଗବାନଙ୍କର କାମ ।

ଆଗାମୀ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଶିବିର ଢେଙ୍କାନାଳ ଜିଲ୍ଲାର ବାରଦା ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବ । ଏଥିଲାଗି ଏଇଦିନୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଆରମ୍ଭ ହେଲଣି ଏବଂ ନୂଆ ନୂଆ ବନ୍ଧୁମାନେ ସେଥିରେ ଯୋଗ ଦେବାଲାଗି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି । ବାରଦାରେ ଗତବର୍ଷ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ପବିତ୍ର ଦେହାବଶେଷର ସ୍ଥାପନା ହୋଇ ସାରିଛି । ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ତାଳଗଛର ଘେର ପଡ଼ିଥିବା ଅରଣ୍ୟଭୂମି ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ଏହି ଭୂମିଟି ଦିବସର ଯେଉଁ ସମୟରେ ଅନାଇ ଦେଖିଲେ ମଧ୍ୟ ସତେଅବା ଏକ ଧ୍ୟାନଭୂମି ପରି ଦେଖାଯାଏ । ଏପରି ଏକ ଧ୍ୟାନଭୂମି, ଯାହା ମଣିଷକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ଏକାକିତ୍ୱର ଅପନ୍ତରା ମଧ୍ୟକୁ ହୁଡ଼ାଇ ନିଏନାହିଁ । ମା' ଯାହାକୁ **ecstatic meditation** ବୋଲି କହିଛନ୍ତି, ବାରଦାର ପରିବେଶ ଆମକୁ ସେହିଭଳି ଏକ ଧ୍ୟାନର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇ ଯାଉଥାଏ । ଉନ୍ମୋଚନ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷର ସକଳ ଅନୁରାଗକୁ ଯେଉଁ ଧ୍ୟାନ ଅର୍ଥାତ୍ ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ କରାଇ ନେଇଆସେ, ତାହାହିଁ ହେଉଛି **ecstatic** ଧ୍ୟାନ ।

ତେଣୁ, ଏହି ଭୂମି ଆମକୁ ଆହୁରି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଆକର୍ଷିତ କରୁ ଓ ଏକାଠି କରାଇ ଆଣୁ । ଯାହାର ନାମରେ ଆମେ ଆମର ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛୁ, ତାଙ୍କରି କାମ ଲାଗି ଆମକୁ ଏକତ୍ର କରିଆଣୁ । **Am I my brother's keeper ?** ବାଇବେଲର ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ଆମର ଯାବତୀୟ ଉଦ୍ୟମରେ ଆମର ସାଥୀ ହୋଇ ରହିଥାଉ, ଆମକୁ ଯାବତୀୟ ଦମ୍ଭର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଥାଉ । ଏହି ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କୋରଡ ଆଦୌ ନୁହେଁ ଯେ ଆମେ ଆପଣା ବରିଷ୍ଠତା ଅଥବା ଗରିଷ୍ଠତାର ଯାବତୀୟ ଗଉଁ ଏବଂ ଅଭିମାନଗୁଡ଼ାକୁ ନେଇ ସେହିଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ଯାଇ ପେଟ ଫୁଲାଇ ବସିଥିବା । ଏହି ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଏକ ଭବିଷ୍ୟତର ପ୍ରତୀକ, ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରତୀକ । ଗଉଁବାଲାମାନେ ଆଦୌ କୌଣସି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସାମିଲ ହୋଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ, – କୋରଡକୁ ଭଲ ପାଉଥିବା ମଣିଷମାନେ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଡରନ୍ତି; ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ

ପାଟକନା ପିନ୍ଧାଇ ଠାକୁର ଘରେ ରଖି ପୂଜା କରନ୍ତି ସିନା, ପରବର୍ତ୍ତୀନଙ୍କୁ ଡରନ୍ତି, ପରବର୍ତ୍ତୀନଙ୍କୁ ଭୂତ ବୋଲି କହନ୍ତି, —ଯାବତୀୟ ସମ୍ପ୍ରସାରଣ ଲାଗି ଏମାନେ ବୈରୀପଣ କରି ରହିଥାନ୍ତି ।

ଏପ୍ରିଲ, ୧୯

ସଂସାରରେ ଥାଇ ବି ବୈରାଗୀ ପରି

Man is here for the sake of other men : ଏକଥା ଆମ ଏ ଯୁଗର ଜଣେ ବିଖ୍ୟାତ ମନୁଷ୍ୟ ଆଲ୍‌ବର୍ଟ ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍ କହିଥିଲେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍ ଜଣେ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ବୋଲି ଆମ ବହିମାନଙ୍କରେ ଲେଖା ଯାଇଛି । ଯେଉଁଠି ଜୀବନ ସହିତ ବିଜ୍ଞାନର ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଭେଟ ସମ୍ଭବ ହୁଏ, ସେହିଠାରେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ନାମକ ଏକ ସମଗ୍ର ସମ୍ପଦ ଆମ ଜୀବନର ପରିଚାଳନା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ଯିଏ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ନିଜ ଜୀବନର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ, ତାହାକୁ ଆମେ ଜଣେ ଜାଗ୍ରତ ମନୁଷ୍ୟ ବୋଲି କହିପାରିବା । ଆଲ୍‌ବର୍ଟ ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍ ଜଣେ ଜାଗ୍ରତ ମଣିଷ ଥିଲେ । ଜଣେ ଜାଗ୍ରତ ମଣିଷ ଅର୍ଥାତ୍ ପୃଥିବୀଯାକର ଜୀବନ ସହିତ ସୂତ୍ର ଲଗାଇ ରଖିଥିବା ଜଣେ ମଣିଷ, ପୃଥିବୀଯାକର ମଣିଷଙ୍କ ସହିତ ଆପଣାକୁ ଗଅଣ୍ଠାଇ ରଖି ପାରିଥିବା ମଣିଷ । ସେପରି ଜଣେ ମଣିଷକୁ ପୃଥିବୀରେ କଦାପି ଏକୁଟିଆ ଲାଗେନାହିଁ । ଆପଣାର ଚେତନା ଅର୍ଥାତ୍ ସୂତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ଭୂମିରେ ସିଏ ଏକାବେଳେକେ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀ ସହିତ ଏକାତ୍ମ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଆପଣାକୁ ସାରା-ପୃଥିବୀ ଭିତରେ ଦେଖେ, ସାରାପୃଥିବୀକୁ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଭିତରେ ଦେଖୁଥାଏ । ଉପନିଷଦର ଭାଷାରେ. ଏଭଳି ଜଣେ ମଣିଷକୁ କେବେହେଲେ ଘୃଣା କରିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ପୃଥିବୀ ପାଖରୁ ଆପଣାକୁ କେବେହେଲେ ଲୁଚାଇ ରଖିବାକୁ ପଡେ ନାହିଁ । ପୃଥିବୀଯାକ ସତେଅବା ବନ୍ଧୁଭଳି ଅନୁଭୂତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ଆମେ ଜୀବନରେ ଏହି ସବୁକିଛିକୁ ଏକାଠି ଏକ ଏକାକ ଅନୁରାଗ ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ସତ୍ୟଟିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉ, ଭଗବାନଙ୍କର ସ୍ପର୍ଶ ଲାଭ କରୁ । ଭଗବାନ ସେତେବେଳେ ସତେଅବା ଆମ ସାମନାରେ ଆସି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ପରି ଲାଗନ୍ତି । ସିଏ ଆମ ଜୀବନରେ ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ ଉଠନ୍ତି, ଆମର ଅନ୍ତରଙ୍ଗତମ ଆତ୍ମୀୟ ରୂପେ ସ୍ୱୀକୃତ ହୁଅନ୍ତି ।

ଅସଲ ଶିକ୍ଷା ବୈରାଗ୍ୟର ଶିକ୍ଷା କିଏ ନାହିଁ, ଅସଲ ଶିକ୍ଷା ଅନୁରାଗରହିଁ ଶିକ୍ଷା ଅଟେ । ମୁଁ ଏଠି ବା ଆଉ କେଉଁଠି କେବଳ ନିଜ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ମୁଁ

ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ, — ମୋ' ଭିତରେ ଥିବା ଅସଲ କେନ୍ଦ୍ରଟିକୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ଚିହ୍ନିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଏହି ସମଗ୍ର ଜଗତକୁ ସେହି କେନ୍ଦ୍ରର ବହୁସଂଖ୍ୟକ ପରିଧିରୂପେ ଚିହ୍ନିବା । ବୃତ୍ତଟିକୁ ଛାଡ଼ି, ପରିଧିଗୁଡ଼ିକୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ଆମେ କଦାପି କେନ୍ଦ୍ରଟିକୁ ଚିହ୍ନି ପାରିବାନାହିଁ । ସଂସାରରେ ଯେଉଁମାନେ ତଥାପି ସେହି ଅକଥାଟିକୁ କରିବା ଲାଗି ମନ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ବର୍ବର ହୁଅନ୍ତି, ବ୍ୟାଘ୍ର ହୁଅନ୍ତି ବା ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ ହୁଅନ୍ତି ସତ, କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟ ହୋଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ଯଥାର୍ଥ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟାଘ୍ରମାନଙ୍କୁ ଡରିବ ନାହିଁ, ବର୍ବରମାନଙ୍କୁ ମାନିନେବ ନାହିଁ, —ଯଥାର୍ଥ ଶିକ୍ଷା ଏପରି ଏକ ପୃଥିବୀକୁ ସମ୍ଭବ କରିବା ଲାଗି ଅହରହ ଉଦ୍ୟମ କରୁଥିବ, ଯେଉଁଥିରେ ବର୍ବର ରହିବେ ନାହିଁ, ବ୍ୟାଘ୍ର ରହିବେ ନାହିଁ, ଭୟ ନଥିବ, କ୍ରୂରତା ନଥିବ, ଦ୍ରୋହ ମଧ୍ୟ ନଥିବ । କେବଳ ବନ୍ଧୁମାନେ ରହିଥିବେ, ଏକ ଗଭୀର ପାରସ୍ପରିକତା ରହିଥିବ । ଏହି ସଂସାରରେ ଏକ ଅନୁରାଗମୟ ସୂତ୍ର ଆମକୁ ପରସ୍ପର ସହିତ ଯୁକ୍ତ କରି ରଖିଛି ବୋଲିହିଁ ଆମେ ଏଠାରେ ରହିଛୁ'—ଅସଲ ଶିକ୍ଷା ଆମକୁ ଯାବତୀୟ ସତ୍ୟର ସର୍ବମୂଳ ଭୂମିସତ୍ୟ ରୂପେ ସେହି ଅନୁଭବର ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦେଇଯାଇ ପାରୁଥିବ । ତେବେଯାଇ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ବର୍ବରମାନଙ୍କ ଉପରେ ଆମେ ଯଥାର୍ଥ ବିଜୟଟିକୁ ହାସଲ କରିପାରିବା । ଆମ ନିଜ ଭିତରେ ତଥା ଆମ ବାହାରେ ଏତେ ଏତେ ବଡ଼ ଆସ୍ଥାନ ମାଡ଼ି ରଜା ହୋଇ ବସିଥିବା ବର୍ବରତାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ବିଜୟ ଲାଭ କରିପାରିବା ।

ସଂସାରରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ବୈରାଗୀ ହୋଇଥା'ନ୍ତି, ସେମାନେ ହୁଏତ ନିଜର ମୋକ୍ଷ ପାଇଁ ବୈରାଗୀ ହୋଇଥା'ନ୍ତି ଅଥବା ନିଜର ସୁଖ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ବୈରାଗୀ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ମୋକ୍ଷ ଯେତେବେଳେ କେବଳ ତଥାକଥିତ ଆପଣାର ମୋକ୍ଷଟାକୁହିଁ ବୁଝାଉଥାଏ, ସେତେବେଳେ ସେହି କିସମର ମୋକ୍ଷବାଦୀମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଜଣେ ଜଣେ ସୁଖବାଦୀ ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ କହିପାରିବା । ସେମାନେ ଯାହା ଚାହୁଁଥାନ୍ତି, ପ୍ରଧାନତଃ ନିଜ ପାଇଁ ଚାହୁଁଥା'ନ୍ତି । ନିଜର ମୁକ୍ତି, ନିଜର ଶାନ୍ତି, ନିଜର ସ୍ୱର୍ଗ, ନିଜର ତପଃଫଳ, ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି । ସେମାନେ ସଂସାର ପ୍ରତି ପ୍ରଧାନତଃ କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କାରଣରୁ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥା'ନ୍ତି ଅଥବା ସଂସାରରେ କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଧକ୍କା ଖାଇ ଅଥବା ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଲଭି ସେମାନେ ସଂସାର ପ୍ରତି ବିମୁଖ ଓ ଅପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଥା'ନ୍ତି ଓ ତାହାକୁହିଁ ଆପଣା ମୋକ୍ଷ ଲୋଡ଼ିବାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଉତ୍ପ୍ରେରକ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥା'ନ୍ତି । ଅନ୍ତତଃ ଏକ ସଙ୍ଗତିରକ୍ଷା ପାଇଁ ଏମାନେ ଏହି ସଂସାରକୁ ଭଗବାନଙ୍କର ସଂସାର ବୋଲି କହୁଥା'ନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ଆପଣାର ଏକ ଅଲଗା ସଂସାର ତିଆରି କରି ସେମାନେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ସାମରଥା ହୋଇ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଭୋଗ କରିବାକୁ ସଂସାରର

ବାହାରକୁ ପଳାଇ ଯାଇଥା'ନ୍ତି । ପଳାଇ ଯିବାକୁହିଁ ନିକାଞ୍ଚନ ବୋଲି ମଣନ୍ତି । ପଳାଇ ଯିବାର ସୁଖଟାକୁହିଁ ଭାରି ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟର ସହ ସେମାନେ ଆତ୍ମସୁଖ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଏମାନେ ଉପରୁ ଥାଇ ସଂସାରକୁ ଦେଖନ୍ତି, ଦୂରରୁ ଥାଇ ସଂସାର ପାଇଁ ନୀତିଶତକ ଲେଖନ୍ତି ଓ ଧର୍ମପରାମର୍ଶର ଲଗୁଡ଼ ପ୍ରହାର କରିବାରେ ଲାଗିଥା'ନ୍ତି । ସଂସାର ତଳୁ ଥାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଚକିତ ହୋଇ ଅନାଇ ରହିଥାଏ, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ବାଟ ସହିତ ସଂସାରର ବାଟଗୁଡ଼ିକର ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ରହିଛି ବୋଲି ଆଦୌ ବିଶ୍ୱାସ କରେନାହିଁ । ସଂସାରର ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟ ଯେ ଏଠି ଯେଉଁମାନେ ସଂସାରକୁ ବର୍ଜନ କରି ମୋକ୍ଷ ଲୋଡ଼ନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଆଦୌ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ନୁହେଁ ।

ଅପର ପକ୍ଷରେ, ତଥାକଥିତ ସଂସାରୀମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଶିବିରଟି ସଂସାରରେ ରହିଥାଏ ଏବଂ ସଂସାରଟାକୁ ଆତଯାତ କରାଉଥାଏ, ସେହି ଶିବିରର ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷ ତଥାପି ବୈରାଗୀ ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତି । ସଂସାର ବାହାରେ ଥିବା କୌଣସି ନିକାଞ୍ଚନ ମଧ୍ୟକୁ ପଳାଇ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ ସତ, ମାତ୍ର ଆପଣାର ଜୀବନଟାକୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଆତ୍ମସର୍ବସ୍ୱ ଗାତରେ ପରିଣତ କରି ତାହାରି ଭିତରେ ବୈରାଗ୍ୟ ଆଚରଣ କରୁଥା'ନ୍ତି, ସେହି ବୈରାଗ୍ୟର ଆତ୍ମସୁଖ ଲଭ କରନ୍ତି । ଗାତଟି ବ୍ୟତୀତ ସତେଅବା ଆଉ କିଛିହେଲେ ଦେଖିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଭୁବନସାକର ସମୁଦାୟ ଆକାଂକ୍ଷାଟିକୁ ମୋଡ଼ିମାଡ଼ି ଆପଣାର ଗାତଟି ଭିତରେ ଆଣି ପୂରାଇ ଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ତାହାକୁହିଁ କେଡ଼େ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଭାବରେ ସାଂସାରିକ ସଫଳତା ବୋଲି କହୁଥା'ନ୍ତି । ପିମ୍ପୁଡ଼ିମାନେ ଯେପରି ଯୋଉଠୁ ଯାହା ପାଆନ୍ତି, ତାକୁ ଟାଉଟାଉ କରି ଆପଣାର ଗାତ ଭିତରକୁ ବୋହି ନେଇ ଯାଆନ୍ତି, ଏହି ମଣିଷମାନେ ସେହିପରି ଏକାବେଳେକେ ଗରହେଟା ପିମ୍ପୁଡ଼ିର ଲୋଭକୁ ହାତ ଗୋଡ଼ ପରି କରି ସଂସାରଟାକୁ ଲୁଟି ଆଣିବେ ବୋଲି ବାହାରି ପଡ଼ିଥା'ନ୍ତି, ସଂସାରରୂପକ ବୃକ୍ଷରୁ ଏକାବେଳେକେ ସବୁଯାକ ଫଳ ଦୁହିଁଆଣି ଘରେ ପୂରାଇବାକୁ ସତେଅବା ସିଂହନଖ ହୋଇ ବାହାରିଥା'ନ୍ତି । ଏହି ସଂସାରନିଷ୍ଠ ବୈରାଗୀମାନେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ଗାତଟିକୁ ସର୍ବଦା ଭର୍ତ୍ତି କରି ରଖିବାର ନିମିତ୍ତରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଭଗବାନଙ୍କୁ ଆପଣାର କାମରେ ଲଗାନ୍ତି ଓ ଧର୍ମପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ସଫଳ ହୁଅନ୍ତି । ଆପେ ଭଗବାନଙ୍କର କୌଣସି କାମରେ ଲାଗିବା, — ସେହି ଅନ୍ୟ କଥାଟି ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ଏକ ବହୁଦୂର ବାଞ୍ଛୀୟତା ହୋଇ ରହିଯାଏ ।

ଆପଣାର ଗାତଟି ଭିତରୁ ବାହାରି ସଂସାରକୁ ସତକୁ ସତ ଦେଖିବାକୁ ମନ କଲେ ଯାଇ ବୈରାଗ୍ୟ କଟେ, ଜୀବନର ଅନ୍ୟ ବୃହତ୍ତର ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକ ଦୃଶ୍ୟ ଓ ଅନୁଭୂତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି । ଆମ ନିଜ ଭିତରେ କେତେ କେତେ

ସମ୍ଭାବନା ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଛି,— କେତେ ଶକ୍ତି ରହିଛି, କେତେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ରହିଛି, ଭଲ ପାଇବାର ଅର୍ଥାତ୍ ଆନନ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଯଥାର୍ଥରେ ଆନନ୍ଦ ବୋଲି ଆବିଷ୍କାର କରିବାର କେତେକ ସାମର୍ଥ୍ୟ ରହିଛି, ନିଜର ଗାତଟି ଭିତରୁ ବାହାରିଲେ ଯାଇ ଜୀବନର ସେହି ଅନ୍ୟ ଗୋଚରଭୂମିଟି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଆସେ । ବୈରାଗ୍ୟମାନେ ଅନୁରାଗକୁ ରୂପାନ୍ତରିତ ହେବାରେ ଲାଗନ୍ତି । ଆପଣାର ଅଜସ୍ର ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଅନୁରାଗ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲେ ଏହି ସମଗ୍ର ସଂସାର ଲାଗି ଅଭିପ୍ରେତ ହୋଇ ରହିଥିବା ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସତେ ଅବା ଜଳଜଳ ହୋଇ ଦେଖାଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି । 'ଯୋଗ-ସମନ୍ୱୟ' ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ **Man is the symbol** ବୋଲି ଯେଉଁ କଥାଟି କହିଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଯାଇ ତାହାର ଅସଲ ମର୍ମଟିକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରିହୁଏ । ଏବଂ ସେତେବେଳେ ସମ୍ଭାବନାମୟ ସମଗ୍ର ସଂସାରଟି ଲାଗି ନିମିତ୍ତ ହୋଇ ବାହାରି ପାରିବାହିଁ ଆମର ଏକମାତ୍ର ତପସ୍ୟାରେ ପରିଣତ ହୁଏ । କେବଳ ଆପଣାର ଗାତଗୁଡ଼ିକୁ ଭର୍ତ୍ତି କରିବା ଲାଗି ସଂସାରରେ ଯେଉଁ ତଥାକଥିତ ତପସ୍ୟା କରାଯାଏ, ତାହା ହେଉଛି ଏକ ବୈରାଗୀର ତପସ୍ୟା । ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ଏହି ଭୁବନ ଲାଗି ଅଭିପ୍ରେତ ହୋଇ ରହିଥିବା ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକର ରୂପାୟନ ନିମନ୍ତେ ନିମିତ୍ତ ହୋଇପାରିବା ଲାଗି ଯେଉଁ ତପସ୍ୟା କରାଯାଏ, ତାହା ହେଉଛି ଜଣେ ଯଥାର୍ଥ ଅନୁରାଗୀର ତପସ୍ୟା । ଗୋଟିଏ ରାକ୍ଷସର ତପସ୍ୟା, ଆଉଗୋଟିଏ ହେଉଛି ସନ୍ତାନର ତପସ୍ୟା । ଜଣେ ସନ୍ତାନ କଦାପି ବୈରାଗ୍ୟ ବା ବିରାଗକୁ ବାଟ ବୋଲି ବାଛି ନେଇ ପାରେନାହିଁ, ସନ୍ତାନ ନିକାଞ୍ଚନକୁ ପଳାଇ ଯାଏନାହିଁ ଅଥବା କେବେହେଲେ ଗର୍ତ୍ତସର୍ବସ୍ୱ ହୋଇ ରହେନାହିଁ । ଅନୁରାଗହିଁ ତା'ର ଯଥାର୍ଥ ସମ୍ବଳ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଅନୁରାଗ ବଳରେ ହିଁ ସିଏ ନିଜ ଭିତରକୁ ବାଟ ଫିଟାଏ, ପରସ୍ତ ପରସ୍ତ ହୋଇ ଖୋଲି ଯାଉଥାଏ; ସେହି ଖୋଲି ଖୋଲି ଯିବାର ମହିମାମୟ କ୍ରମରେ ସିଏ ସଂସାର ଭିତରକୁ ମଧ୍ୟ ବାଟ ପାଇଥାଏ । ସଂସାର ଲାଗି, ଭଗବାନଙ୍କ ଲାଗି ନିମିତ୍ତ ହେବାର ବାଟ ପାଇଥାଏ ।

ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ସଂସାର ଭିତରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ବୈରାଗୀ ପରି ଆଚରଣ କରୁଛୁ, ସେମାନଙ୍କର ସେହି ବୈରାଗ୍ୟ ସଂସାର ପ୍ରତି, ନିଜ ପ୍ରତି ଆଦୌ ନୁହେଁ । ନିଜ ବିଷୟରେ ତ ସେମାନେ ସତେଅବା ଡାଆଣା ହୋଇ ସଂସାର ଭିତରେ ବୁଲୁଥାନ୍ତି; ଯୋଉଠି ଯାହା ପାଆନ୍ତି, ବିଦାରି ଆଣି ଆପଣାର ଗାତ ଭିତରେ ଭର୍ତ୍ତି କରନ୍ତି । ସେହି ଉତ୍ତେଜନାରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବିଦାରି ପକାନ୍ତି, ସମସ୍ତ ଜଗତ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବା ଦିବ୍ୟ ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ାକୁ ଖାଇ କ୍ଷତବିକ୍ଷତ କରି ପକାନ୍ତି ସତେଅବା ଏକ ମୂଳଭୂତ ବୈରାଗ୍ୟ, ଅସ୍ୱୀକାର ଅଥବା

ଅନୁରାଗସ୍ଥାନଟାହିଁ ଆମକୁ ଏପରି ନିର୍ମମ ଭାବରେ ଉତ୍ତେଜିତ କରି ରଖିଥାଏ । ନିଜ ଭିତରେ ନିଜ ପ୍ରତି, ସଂସାର ପ୍ରତି ଆମର କୋଉଠି କ'ଣ ବିରକ୍ତି ଲୁକ୍‌କାୟିତ ଅଥଚ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ରହିଥାଏ କେଜାଣି, ତାହା ଆମକୁ ମୋଟେ ଆଗକୁ ଗୋଡ଼ ପକାଇ ଦିଏ ନାହିଁ । ଥରେ ସେହି ବୈରାଗ୍ୟକୁ ଅନୁରାଗରେ ପରିଣତ କରିଦେଇ ପାରିଲେ, ଆମର ଯାବତୀୟ ଅସ୍ୱୀକୃତି ଓ ତଜ୍ଜନିତ ଅଳସତାକୁ ଏକ ମୂଳଭୂତ ସ୍ୱୀକୃତିରେ ବଦଳାଇ ଦେଇ ପାରିଲେ ଆମେ ଏହି ସଂସାରଟାକୁ ମଧ୍ୟ ବଦଳାଇ ଦେବାରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗୀକାରବଦ୍ଧ ନିମିତ୍ତ ହୋଇ ବାହାରି ପାରନ୍ତେ ! ଆମର ସମ୍ବନ୍ଧଗୁଡ଼ାକ ସତେଅବା ସିଧା ତାଙ୍କର ରୂପାନ୍ତରକାରୀ ସ୍ପର୍ଶ ବାଜି ବଦଳିଯାଇ ପାରନ୍ତେ । ଆମକୁ ଆମରି ଭିତରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ ଦିଶିଯାଇ ପାରନ୍ତା । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକ ଅଭିପ୍ରେତ ପାରସ୍ପରିକତାରେ ଏକାଠି ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ସୂତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ଆସନ୍ତା । ତାଙ୍କର କରୁଣା ଆମର ସମ୍ମତି ଲାଭ କରି ଆମ ଜୀବନରେ ସମର୍ପଣରୂପେ ପ୍ରକଟ ହୋଇ ଆସନ୍ତା । ସେତେବେଳେ ସେହିଭଳି ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଗଠିତ ହେଉଥିବା ଗୋଷ୍ଠୀ ଲାଗି ଏହି ସଂସାରରେ ଆଉ ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ରହନ୍ତା ?

ଆମ ନୂତନ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଆମେ ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁମାନେ ଗଢ଼ିଛୁ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକର ପରିଚାଳନା କରୁଛୁ, ସେମାନଙ୍କୁ ଯଦି ମୂଳତଃ ଏକ ବୈରାଗ୍ୟ ଗିଳି କରି ରହିଥିବ ଓ ଯଦି ସେମାନେ ଆପଣାର ସମ୍ବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକରେ ଅନୁରାଗକୁ କବାଟ କିଳି ରହିଥିବେ, ତେବେ ଆମେ ଆମର ସେହି ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗାତରେ ପରିଣତ କରିଦେବା । ମାତ୍ର, ଯଦି ଅନୁରାଗର ପଥକୁ ବାଛିନେବା, ସକଳ କର୍ମର କର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ଅନୁରାଗ ଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନି ଆମକୁ ପରସ୍ପର ସହିତ ଯୁକ୍ତ କରି ରଖିଥିବା ସୂତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଅନୁରାଗର ଉତ୍ତାପରେ ଉଜାଳି ଦେଖି ପାରିବା, ତେବେ ଆମର ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ଅମିତ ଶକ୍ତିର ବାହକ ହୋଇ ପାରିବେ ଓ ଅନେକ ଅସମ୍ଭବକୁ ସମ୍ଭବ କରି ପାରିବେ ।

ମଇ, ୧୯୮୮

ସଂସ୍କାରର ଅପକାରିତା

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ପୃଥିବୀକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ନୂତନ ଧର୍ମର ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ଆସି ନଥିଲେ । ଧର୍ମ-ଲାଳସୀ ମଣିଷମାନେ ଯଦି ଆପଣାର କିଛି ଅନ୍ୟ ପ୍ରୟୋଜନ ଅଥବା ଅନ୍ୟ ଫନ୍ଦାରେ ପଡ଼ି ତାଙ୍କର ବାଣୀକୁ ଧର୍ମମତ କୌଣସି ଏକ ଗଠଣ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି, ତେବେ ତାହା ହେଉଛି ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କଥା । ବସ୍ତୁତଃ ଆମେ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଯୁଗପୁରୁଷ ଅଥବା ଅବତାର ବୋଲି କହୁ, ସେମାନେ ପୃଥିବୀରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଧର୍ମର ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ଆମର ଦ୍ୱାରଉନ୍ମୋଚନ କରାଇବାକୁ ଆସନ୍ତି, ଆମକୁ ତପସ୍ୟାର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେବାକୁ ଆସନ୍ତି । ଧର୍ମଲାଳସୀ ଭେକକୁ ଭଲ ପାଏ, ପଇତା ପିନ୍ଧିଲେହିଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଆପଣାକୁ ଏକ ବ୍ୟଭିଚାରୀ ବିଶ୍ୱାସ ଦ୍ୱାରା ବାଟ ଛଡ଼ାଇ ରଖିଥାଏ । ଧର୍ମଲାଳସୀ କେତେକ ନିୟମକୁହିଁ ଧର୍ମ ବୋଲି କହେ । ସେହି ନିୟମଗୁଡ଼ିକୁ ମାନିଲେହିଁ ମଣିଷ ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥାଏ । ଭିତରେ ଗଣ୍ଠି ପରକୁ ଗଣ୍ଠି ପଡ଼ି ରହିଥାଏ, ଅର୍ଗଳ ପରେ ଅର୍ଗଳ ବାଟ ଓଗାଳି ବସିଥାନ୍ତି, ଅଥଚ ଉପରେ ଘଣ୍ଟା ବାଜୁଥାଏ, କିଛି ପୁନରାବୃତ୍ତିର ଆଚାରଗୁଡ଼ାକ ଜୀବନର ଗୋଡ଼ଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଥା'ନ୍ତି । ପୃଥିବୀରେ ନାନା ମେଳ୍‌ଛୁଟାକୁ ବଳବତ୍ତର କରି ରଖିବାରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସହାୟତା କରୁଥିବା ହଟଉକାତମାନେହିଁ ସବୁଆଗ ନିୟମ ମାନନ୍ତି, ଦେବତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲ ବୋଲି ଭ୍ରମ କରନ୍ତି, ଆପଣା ଭିତରକୁ ଅସଲ ବାଟଗୁଡ଼ିକୁ ଫିଟାଇଦେଇ ପାରିବା ଯେ ଜୀବନର ଅସଲ ତପସ୍ୟା, ସେହି ଅସଲ କଥାଟି ସେମାନଙ୍କଲାଗି ସତେଅବା ଏକାବେଳେକେ ନଷ୍ଟିକ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଅସଲ ଅନୁରାଗଠାରୁ ଯଥା ଛୁଣ୍ଡାଇ ସେମାନେ ନିୟମ, ଆଚାରର ଏବଂ ରୁଟିନ୍‌ର ନାନା ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ଯାଇ ବୁଲୁଥା'ନ୍ତି । ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହୁଥା'ନ୍ତି ।

ପୃଥିବୀରେ ଧର୍ମର ଅଥବା ଧର୍ମପ୍ରଚାରର କୌଣସି ଅଭାବ ରହିଥାଏ ବୋଲି ଯୁଗପୁରୁଷମାନେ କଦାପି ଏହି ପୃଥିବୀକୁ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ । ଜୀବନଗତ, ସମ୍ବନ୍ଧଗତ ତଥା ଅଭୀପ୍ସାଗତ ଅସଲ ଧର୍ମଟିର ସ୍ରୋତ ନାନା କାରଣରୁ କେଉଁଠି ଅଟକି ଯାଇଥାଏ ବୋଲି ସେମାନେ ବାଧାଗୁଡ଼ିକୁ ଅପସରାଇ ଦେବା ଲାଗି ଆମର ଭିତରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଅଥବା, ଏପରି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇ ପାରିବ ଯେ, ଆମରି ଭିତରେ ରହିଥିବା ଅସଲ ଆକାଂକ୍ଷାଗୁଡ଼ିକ ସାକାର ହେବାର ବାଟ ନପାଉଥିବାରୁ ଆମର ଜନ୍ମଗତ ଅସଲ ଅସନ୍ତୋଷଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ତାତ୍କାଳିକ ସାକାରତା ପ୍ରଦାନ କରି ଆମ ପୃଥିବୀରେ ଯୁଗାବତାରମାନଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇଥାଏ । ସେଥିଲାଗି ସତକୁ ସତ

ଏପରି ମନେ ହୋଇଥାଏ ଯେ, ଆମର ଠିକ୍ ଯେଉଁ କଥାଟିର ଅଭାବ ରହିଥିଲା, ସେହି କଥାଟିର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେବା ଲାଗି ଏବଂ ଆମର ଏଠି ଯେଉଁ କଥାଟି କୁହାଯାଇ ପାରୁନଥିଲା, ସତେଅବା ଠିକ୍ ସେହି କଥାଟିକୁ କହିବା ଲାଗି ଏକ ଅବତାରର ଆବିର୍ଭାବ ଘଟିଲା । ତେଣୁ, ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ଆମର ଅସଲ ଉଦ୍‌ବେଳନଗୁଡ଼ିକୁ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅବତାରମାନେ ପୃଥିବୀକୁ ଆସନ୍ତି । ଏହି ପୃଥିବୀଲୀଳାକୁ ଭୂମି କରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ତରରେ ଯେଉଁ ବିବର୍ତ୍ତନ କ୍ରମାଗ୍ରସର ହେବାରେ ଲାଗିଛି, ତାହାର ଯୋଗ୍ୟ ବାହକ ହୋଇ ପାରିବା ଲାଗି ଆମକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ଜାଗ୍ରତ, ଅଧିକ ସଚେତନ ଓ ଅଧିକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଇଦେବା ନିମନ୍ତେ ଆମରି ଅସଲ ସାର୍ଥୀରୂପେ ଅବତାରମାନେ ଆମ ପୃଥିବୀରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୁଅନ୍ତି । ଆମ ଭିତରୁ ଯେଉଁମାନେ ତାଙ୍କର ଆହ୍ୱାନଟିକୁ ବୁଝିପାରନ୍ତି ଓ ଅସଲ ଡାକଟିକୁ ଶୁଣି ପାରନ୍ତି, ସେହିମାନେ କର୍ମିଷ୍ଠ ହୁଅନ୍ତି, ଆପଣାର ନୂତନ ଅଧିକାରଟିର ଯୋଗ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି, କାମରେ ଲାଗନ୍ତି । ସେହିମାନେ ହିଁ ନିର୍ବାଚିତ ହୁଅନ୍ତି, କାମରେ ଲାଗନ୍ତି । ଅନ୍ୟମାନେ ଅଟକି ରହିଯାଆନ୍ତି, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଗକୁ ଚାଲିଯାଏ ।

ବିବର୍ତ୍ତନର କ୍ରମରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସୋପାନର ଆହ୍ୱାନଟିକୁ ଯେଉଁମାନେ ଶୁଣିପାରନ୍ତି ନାହିଁ କିମ୍ବା ଶୁଣି ପାରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ସେଥିଲାଗି ସାହସ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେହିମାନେହିଁ ଜୀବନ କହିଲେ ପ୍ରାୟ ଏକ ପୁନରାବୃତ୍ତିକୁ ବୁଝନ୍ତି । ସେମାନେ ରୁଟିନ୍ ମାନନ୍ତି, କେତେଟା ଆଗ୍ରହକୁ ସର୍ବସାର କରି ଧରିଥା'ନ୍ତି ଓ ନିୟମଗୁଡ଼ାକୁ କାମୁଡ଼ି ଯୋଉଠି ସେଇଠି ପଡ଼ି ରହିଥା'ନ୍ତି । ହୃଦୟ ଭିତରେ ବହୁ କାରଣରୁ ବର୍ଣ୍ଣି ମାଡ଼ି ଯାଇଥିଲେ ମଣିଷ ଆପଣାକୁ ଏହିଭଳି ବନ୍ଦ ଦୁର୍ଗର ଭିତରେ ବାଧ କରି ରଖିବାକୁ ମନ କରୁଥାଏ । ସେମାନଙ୍କର ରୁଚି ମୁତାବକ ମଠଟିଏ, ସାମ୍ପ୍ରଦାୟଟିଏ ସେମାନଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ମିଳିଯାଏ । ଅନୁରୂପ ଗୁରୁମାନେ ମଧ୍ୟ ମିଳିଯାଆନ୍ତି । ମାନସିକତାର ସ୍ମରଣ ଓ ଗୁଣନଗୁଡ଼ାକୁ ଗୁରାଇତୁରାଇ ଭୁଷ୍ଟା ପୁରୁଣାଗୁଡ଼ାକୁହିଁ ବଡସିଙ୍ଗାର ବେଶରେ ସଜାଇଦେଇ କେତେ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଲାଗି ରହିଥାଏ । ସଂସାରର ବହୁ ମଣିଷ ଯେପରି ସଂସାର-ଜଞ୍ଜାଳର ଦାବିଗୁଡ଼ାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରୁ କରୁ ତୁଚ୍ଛା ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ କୂର୍ମରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଇଥା'ନ୍ତି, ତୁଚ୍ଛା ବହଳପିଠି ହୋଇ ଜୀବନର ଯାବତୀୟ କମନୀୟତା ଓ ଗ୍ରହଣଶୀଳତାକୁ ହରାଇ ବସିଥା'ନ୍ତି, ସେହିପରି ଆଗ୍ରହ ମାନବାର ଧର୍ମପ୍ରଦର୍ଶନ ଭିତରେ ଗଳଦଘର୍ମ ହୋଇ ରହିଥିବା ଧାର୍ମିକମାନେ ଧର୍ମର ପୋଟଳି ଭିତରେ ବୋଲ ଲାଗିଯାଇଥିବା କେତେକ ପଥର ପରି ପଡ଼ି ରହିଥା'ନ୍ତି । ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ସେହିଭଳି ପଡ଼ି ରହିଥା'ନ୍ତି । ସେମାନେ ଆଦୌ କୌଣସି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାର ଭାଜନ ହୋଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କର ଗତି କେବେହେଲେ ପାହେ ନାହିଁ ।

ବିଶ୍ୱବିବର୍ତ୍ତନର ଧାରାରେ ବ୍ୟକ୍ତି ତଥା ଗୋଷ୍ଠୀ ରୂପେ ସଚେତନ ଭାବରେ ସହଯୋଗ କରି ପାରିବା, ସେହି ସହଯୋଗର ଯୋଗ୍ୟ ହେବାକୁହିଁ ଜୀବନର ସର୍ବୋତ୍ତମ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସର୍ବୋତ୍ତମ ତପସ୍ୟା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନେବା,—ତାହାହିଁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାକୁ ଆକାଶରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ପୃଥିବୀରେ ଯାବତୀୟ ଧର୍ମର ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇଛି ସତ, ମାତ୍ର ଧର୍ମମାନେ ଏକାଧିକ ଅନ୍ୟ ଅନୁରକ୍ତିର ଫାଶ ଭିତରେ ପଡ଼ିଯାଇ କେତେକ ସଂସ୍କାରକୁହିଁ ଧର୍ମର ସର୍ବାଦୃତ ମସ୍ତକ ରୂପେ ମାନି ନେଇଛନ୍ତି ଏବଂ ସେଥିଲାଗି ଧର୍ମକୁ ତାହାର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଆବେଦନଟି ଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ନେଇଛନ୍ତି । ସେଥିଲାଗି, ଗୋଟିଏ ଧର୍ମର ସଂସ୍କାର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଧର୍ମର ସଂସ୍କାରଠାରୁ ଅଲଗା ପ୍ରକାର ହୋଇ ରହିଛି । ଏବଂ, ତାହାର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ, ପୃଥିବୀର ବିବିଧ ଧର୍ମ ମଣିଷ ମଣିଷ ମଧ୍ୟରେ ବହୁ ବିଭେଦର ଆରୋପଗୁଡ଼ାକୁହିଁ ଧାର୍ମିକତାର ଅସଲ ପରିମଳ ବୋଲି ଦେଖାଇବାର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରି ଆସିଛି । ମଣିଷକୁ ମଣିଷର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରିଆଣିବା ଦିଗରେ ବେଶି କିଛି କରି ପାରି ନାହିଁ । ମଣିଷକୁ ଭଗବାନଙ୍କର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରାଇ ଆଣିବା ତ ଆହୁରି ଅଧିକ ଦୂରର କଥା । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ମଣିଷ ସହିତ ଭଗବାନଙ୍କର, ସତ୍ୟର ଏବଂ ଯାବତୀୟ ଦିବ୍ୟତାର ଲାଗି ରହିଥିବା ସୂତ୍ରଟିକୁ ଆଣି ମଣିଷର ହାତରେ ଧରାଇଦିଏ । ତେଣୁ ମଣିଷକୁ ମଧ୍ୟ ମଣିଷର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରାଇଆଣେ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ଧର୍ମଗୁଡ଼ାକର ବାଡ଼ ଡେଇଁଯାଏ, ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ାକର ବାଡ଼ ଡେଇଁଯାଏ ଏବଂ ବାହ୍ୟକତାର ସକଳ ବାଡ଼କୁ ଡେଇଁଯାଇ ଅନ୍ତର ଭିତରକୁ, ଭୂମା ମଧ୍ୟକୁ ବାଟ ଫିଟାଇଦିଏ । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ସାଧନା ହେଉଛି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାର ସାଧନା । ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଯାବତୀୟ ଅର୍ଦ୍ଧସତ୍ୟରୁ ଅତିକ୍ରମ କରାଇନେଇ ମଣିଷକୁ ସିଧାସଳଖ ଏକ ପରମ ଦିବ୍ୟତା ସହିତ ପରିଚୟ କରାଇଦେବା ଏବଂ ସେହି ପରିଚୟ ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟକୁ ବିବର୍ତ୍ତନର ଧାରାରେ ଜଣେ ସକ୍ରିୟ ସହଯୋଗୀ ହେବାଲାଗି ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରାଇ ଆଣିବା,—ଏହାହିଁ ହେଉଛି ସେହି ସାଧନାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଆହ୍ୱାନ । ଯେକୌଣସି ଧର୍ମଠାରୁ, ସଂସ୍କାରଠାରୁ ଓ ପୁନରାବୃତ୍ତିଠାରୁ ତାହା ଏକାବେଳକେ ଭିନ୍ନ ।

ପାଠଚକ୍ରରେ ଯାଇ ବସିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ସେହି ଅଭିପ୍ରେତ ବିବର୍ତ୍ତନ ନିମନ୍ତେ ନିଜର ସମ୍ମତି ଦେବା । ପାଠଚକ୍ରକୁ ନିମିତ୍ତ କରି ସେହି ବାଟରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଭଗବତ-କାର୍ଯ୍ୟରେ ସତକୁ ସତ ଜଣେ ସହଯୋଗୀ ହୋଇ ବାହାରିବା ଏବଂ ତେଣୁ ଜୀବନର ସଂସ୍କାର ଓ ଆଚରଣଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ବଦଳାଇ ଦେବା । ଏକ ନୂତନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଆପଣାକୁ ଏବଂ ସହଯାତ୍ରୀ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବା ଲାଗି ସମର୍ଥ ହେବା । ପାଠଚକ୍ରର ସୋପାନଟିକୁ ଯେତେବେଳେ ଆମେ

ଆହୁରି ଅଧିକ ପ୍ରସାରିତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ମନ କରୁଛୁ ଏବଂ ଏକ ସମର୍ପିତ ଗୋଷ୍ଠୀ-ରୂପେ ପରସ୍ପରକୁ ଚିହ୍ନୁଛୁ, ସେତେବେଳେ ଆମର ଉଦ୍ୟମରୁ ହୁଏତ ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ମଧ୍ୟ ଜନ୍ମଲାଭ କରୁଛି । ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଟିଏ ଗଢ଼ିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି, ଏପରି ଏକ ଭବିଷ୍ୟତ ସମାଜ ଲାଗି ସମ୍ମତି ଦେବା, ଯେଉଁଥିରେ କି ମଣିଷ ମଣିଷକୁ ଏକ ସଂସ୍କାରମୁକ୍ତ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିପାରିବ, ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅନ୍ତଃସୂତ୍ରର ମାଧ୍ୟମରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀର ସ୍ୱଭୁକ୍ତମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଛୁଇଁ ପାରୁଥିବେ, ପରସ୍ପରକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇ ପାରୁଥିବେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ସେଠାରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ପରସ୍ପରର ସଙ୍ଗୀ ପରି ମନେ ହେଉଥିବେ ; କେହି କାହାରି ଉପରେ ମୋଟେ ଲଦି ହୋଇ ପଡ଼ୁନଥିବେ । ବାହ୍ୟକୁ ନଦେଖି ଭିତରକୁ ଦେଖି ପାରୁଥିବେ, ବାହାରର ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ାକୁ ନଦେଖି ଅନ୍ତରର ନିଷ୍ଠାକୁ ଦେଖି ପାରୁଥିବେ, ବୁଝି ପାରୁଥିବେ । ତେବେଯାଇ ଆମର ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଏକ ଯଥାର୍ଥ ଉନ୍ମୋଚନର ବାହନରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରିବ ; କେବଳ ପିଲାମାନଙ୍କ ଉନ୍ମୋଚନ ଘଟାଇବ ନାହିଁ, ଆମ ନିଜର, ପରସ୍ପରର ଉନ୍ମୋଚନ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ତାହା ଏକାଧିକ ଭାବରେ ସହାୟକ ହୋଇ ପାରିବ ।

ଆମ ଭିତରେ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ମୁକ୍ତ ହେବାର ଅସଲ ବାସନାଟିକୁ ଆମେ ଅବହେଳା କରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ାକୁହିଁ ମହାପୁଣ୍ୟର ମାର୍ଗ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଉଥାଉ । ଏବଂ, ଅଧିକ ଉଦ୍ଦଣ୍ଡ ହୋଇଥିଲେ, ଆମେ ସେହି ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ାକୁ ଆମର ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଲଦାଇ ନେବାକୁ ଏକ ବିଶେଷ କୋପ ବା କ୍ରୋଧ ଦେଖାଇବାରେ ଲାଗିଥାଉ । ଅନ୍ତତଃ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ ଆମେ ଯେଉଁସବୁ ସଂସ୍କାରକୁ ଶୁଦ୍ଧିର ପ୍ରତିପାଦକ ବୋଲି ମାନି ନେବାକୁ ଶିକ୍ଷା କରିଥାଉ, ସେହିଗୁଡ଼ାକୁ ଆଉ କେଉଁମାନେ ନମାନିଲେ ଆମେ ସତେଅବା ସମସ୍ତ ପୀଠଟିହିଁ ଅଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ବିଚାରୁ ଏବଂ ଅସହିଷ୍ଣୁ ହୋଇପଡ଼ୁ । ଆମ ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ିକ ଆମକୁ କେଉଁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ସେହି ବାହାରେ ବାହାରେ ରଖିଥାନ୍ତି, ଏବଂ ମୋଟେ ଭିତରକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେଉନଥାନ୍ତି । ବିଶେଷତଃ, ଆମର ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର-ଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରଚଳିତ ତାରତମ୍ୟର ବିଧାନଗୁଡ଼ାକ ଅନୁସାରେ ଏକ ସାନବଡ଼ ଭେଦ ମଧ୍ୟ ରହିଥାଏ । ପରିଚାଳକମାନେ ଉପରେ ଥାଆନ୍ତି, ଶିକ୍ଷକମାନେ ତଳେ ଥାଆନ୍ତି । ଅସଲ ଗୋଷ୍ଠୀଟି ସମ୍ଭବ ହୋଇନଥାଏ । ନେତୃତ୍ୱ ଅପେକ୍ଷା କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱରେ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଥାଏ । ତେଣୁ ଶାସନମାନେ ଦୁଃଶାସନ ହେବାଲାଗି ଆଖିବୁଜା ପ୍ରଶ୍ରୟ ପାଇଗଲା ଭଳି ଅବସର ପାଆନ୍ତି । ମଣିଷ ମର୍ମତଃ ଆଉଜଣେ ମଣିଷର ବନ୍ଧୁ, ଆପଣାକୁ ଲଦିଦେବାକୁହିଁ ଆପଣାର ବିଜୟ ବୋଲି ଭ୍ରମ କରୁଥିବା ସଂସ୍କାର-ବାଦିତା ସେହି କଥାଟିକୁ ଏକାବେଳକେ ପାସୋରି ପକାଇଥାଏ । ସେଥିଲାଗି

ନିୟମର ତତମାଡ଼ ସହିବାକୁହିଁ ଅସଲ ଆଗ୍ରହ ବୋଲି ବୁଝାଯାଏ । କିଏ କହିବ, ପିଲା ଓ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ରୋଷେଇରେ ପିଆଜ ରସୁଣ ପଶି ପାରିବ ନାହିଁ । ଆଉ କିଏ କହିବ, ଇସ୍କୁଲ ହତା ଭିତରେ କେହି ଲୁଙ୍ଗି ପିନ୍ଧି ପାରିବେ ନାହିଁ । କିଏ ସତର୍କ କରିଦିଏ ଯେ, ପ୍ରମାଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଆଗ କରୁ ମାରି ଫାଳଟା ପିନ୍ଧିଥିବାର ଦୋଷରୁ ମୁକ୍ତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ! ଅଉ କିଏ ଆଖିରେ ଆଖିଏ ମଇଳା ଭର୍ତ୍ତି କରି ହୁକୁମ ଦେଉଥାଏ ଯେ, ପ୍ରାର୍ଥନାବେଳେ, ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ଓ ଏପରିକି ତଥାକଥିତ ମନୋରଞ୍ଜନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଚାଲିଥିବା ବେଳେ ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ପୁଅମାନେ ବସିବେ ତ ଆଉ ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ଝିଅମାନେ ବସିବେ । ଆମ ଭିତରର ମଇଳାମାନେ ସଂସ୍କାରର ଜର୍ସି ପିନ୍ଧି ଯାବତୀୟ ଅଗଳରାମତ ଦେଖାଉଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମର ଯାବତୀୟ ଶିକ୍ଷାଯୋଜନ ମଧ୍ୟ ଖରି ଫର୍ଣ୍ଣିଆ ଓ ଅବର୍ଜିଆ ହୋଇ ରହିଥିବ । ହୁକୁମ ଦେଲାବାଲାମାନେ ହୁକୁମ ମାନିବାବାଲାମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିବେ । ଯେଉଁ ଶ୍ରଦ୍ଧାଦ୍ୱାରା ଭଗବାନ ମିଳନ୍ତି, ଯେଉଁ ଶ୍ରଦ୍ଧାଦ୍ୱାରା ମଣିଷ ମଣିଷର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଆସେ, ଅସଲ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏବଂ ଉନ୍ମୋଚନଗୁଡ଼ିକରେ ଯେଉଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସଚେତନ ରସାୟନ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ, ସେହି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଆମଠାରୁ ଯୋଜନ ଯୋଜନ ଦୂର ହୋଇ ରହିଥିବ ।

ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଆମେ ଅଧିକ ଶ୍ରଦ୍ଧାବାନ୍ ହେବା, ଅଧିକ ନମନୀୟ ହେବାକୁ ଶିକ୍ଷା କରିବା । ଯାହାର ସେବକ ଓ ଭୃତ୍ୟ ହୋଇ ପାରିଲେ ମଣିଷ ଆପଣାର ଅସଲ ମହିମାରେ ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଷ୍ଠ ହୋଇପାରେ, ତାହାର ନାମରେ ହେଉଥିବା ଆମର ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆପଣାର ହାକିମୀ ଦେଖାଇ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସଂସ୍କାର-ବାନ୍ଧ କରି ରଖିବାକୁ କୋପ ଦେଖାଉଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ଆମ ଆସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକର ଅନିଷ୍ଟ କରିବାରେହିଁ ଲାଗିଥିବା । ତେଣୁ, ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ିକୁ ଡେଇଁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ନିଜର ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ିକୁ ଲଦିବାର ଦୁଷ୍ଟତାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ପାରିଲେ ଯାଇ ଆମେ ପ୍ରକୃତ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାର ଗାର ଭିତରକୁ ଆସିବା ଲାଗି ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇପାରିବା । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାର ମଧ୍ୟ ଏକ ନିଜସ୍ୱ ସଂସ୍କାର ରହିଛି । ମାତ୍ର, ସେହି ସଂସ୍କାର ଭିତରୁ ପରିପ୍ରେରିତ ହୋଇଆସେ, ତାହାକୁ ଲଦି ଦିଆଯାଏ ନାହିଁ । ସିଏ ଥରେ ଭିତରର ସେହି ଅସଲ ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ିକର ଭଜନ ହୋଇ ପାରିଛି, ସିଏ ହୁଏତ ନିୟମରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ତଥାପି ବାହାରର କେତେଟା ସଂସ୍କାରକୁ ନିଜ ଜୀବନରେ ଧରି ରଖିଥାଏ ସତ, ମାତ୍ର ସିଏ ସେଗୁଡ଼ାକର ସେପାଖକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖି ପାରୁଥାଏ । ସେହି ଅତିକ୍ରମଣ ଦ୍ୱାରା ସିଏ ଏପରି ଏକ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଯୋଗ୍ୟ ହୁଏ, ଯାହାକି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ତର ଭିତରକୁ ଯାଇ ଦେଖିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ । ସେହି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦ୍ୱାରାହିଁ ଯଥାର୍ଥ ଗୋଷ୍ଠୀଟିଏ ସମ୍ଭବ ହୁଏ, ସତୀର୍ଥମାନଙ୍କୁ

ସତ୍ତାର ଯଥାର୍ଥ ସମ୍ମାନ ଦେଉଥିବ, — ଯଥାର୍ଥ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିଏ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୋଇଆସେ । ସଂସ୍କାରକୁ ସବାବଡ଼ କରି ବସାଇଲେ ମଣିଷ ମାଙ୍କଡ ହୋଇଯାଏ; ଏବଂ ମାଙ୍କଡ଼ମାନେ ଏହି ପୃଥିବୀର ଆଦୌ କୌଣସି ମଙ୍ଗଳ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ପୃଥିବୀର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଇବା ତ ଆହୁରି ଦୂରର କଥା । କେବଳ ସଦିଚ୍ଛା ଦ୍ୱାରା କିଛି ହୁଏ ନାହିଁ, ଶ୍ରଦ୍ଧା ରହିଥିବା ଦରକାର । ସଦିଚ୍ଛାସମ୍ପନ୍ନ ଶ୍ରଦ୍ଧାହୀନ ମଣିଷ କୋପୀ ହୁଏ, କର୍ମୀ ହୁଏ, ଭଗବାନଙ୍କର ଭୃତ୍ୟ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ।

ଜୁନ୍, ୧୯୮୮

ସାନ ସାନ ଅନୁରାଗ ବଡ ବଡ ଅହଂ

ସବୁ ରୋଗକୁ ଔଷଧ ଅଛି, ଅହଂରୋଗକୁ ମଧ୍ୟ ଔଷଧ ରହିଛି । ମାତ୍ର, ଅହଂ ଯେ ଗୋଟାଏ ରୋଗ, ସବାଆଗ ସେହି କଥାଟିକୁ ନିଜ ପାଖରେ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇ ପାରିଲେ ସିନା ହୁଅନ୍ତା ! ନାନା କାରଣରୁ ଆମେ ଅନେକେ ନିଜ ଭିତରେ କଳି ହୋଇ ବସିଥାଉ । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଭାଷାରେ ଏହାକୁ ଏକ Seclusion ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଏହି କଳି ହୋଇ ବସିବାର ଖୋଇଟା କେବଳ ଯେ ଶାରୀରିକ, ପ୍ରାଣିକ କିଂବା ମାନସିକ ସ୍ତରରେ ରହିଥାଏ, ସେକଥା ମୋଟେ ନୁହେଁ । ଧାର୍ମିକ ଓ ତଥାକଥିତ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସ୍ତରରେ ମଧ୍ୟ ରହିଥାଏ । ହୃଦୟ ଭିତରେ ରହିଥାଏ । ସମ୍ଭବତଃ ଏପରି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇ ପାରିବ ଯେ, ସବାଆଗ ଅର୍ଥାତ୍ ସବା ଗଭୀରରେ, ହୃଦୟ ଭିତରେ ରହିଥାଏ ବୋଲି ତାହା ଆମର ଧର୍ମଜୀବନ ଭିତରକୁ ମଧ୍ୟ ଅତି ସାଂଘାତିକ ଭାବରେ ସଂକ୍ରମିତ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଆମର ସକଳ ବାହ୍ୟ ପରିପାଟୀ ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମକୁ ବଡ଼ ଅସୁନ୍ଦର କରି ରଖିଥାଏ । ବହୁ ଗୋଠ ଭିତରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଗୋଠଛଣ୍ଡିଆ ହୋଇ ରହିଥାଉ । ତୁଚ୍ଛା ନିଜ ଭିତରେ ନିଜ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ଗୋଠଛଣ୍ଡିଆ ହୋଇ ରହିଥାଉ ।

ଆମ ଭିତରେ ଅସଲ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତମ 'ମୁଁ'ଟି ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ କଳି ହୋଇ ରହିବାକୁ ମୋଟେ ଭଲପାଏ ନାହିଁ । ସିଏ ଫୁଟି ଉଠିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ, ଉନ୍ମୋଚିତ ହେବା ଲାଗି ବ୍ୟାକୁଳ ହେଉଥାଏ । ତଥାପି ଆମର ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ାକହିଁ ଆମକୁ ମାରନ୍ତି, ଆମକୁ ବାନ୍ଧି ରଖିଥାନ୍ତି ଓ ଆମରି ଭିତରେ ଆମର ଆଖିପରି ହୋଇ ଆମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରୁଥାନ୍ତି । ଆମେ ଯେଉଁ ସମାଜ ଭିତରେ ବଢ଼ିଆସିଛୁ, ନୀତି ଅନୀତି, ନିନ୍ଦା ଖ୍ୟାତି ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟରେ ସେହି ସମାଜ ଆମକୁ ଆମ

ପିଲଦିନରୁ ଯାହାସବୁ ଶିଖାଇ ଆସିଛୁ, ସେହିଗୁଡ଼ିକ ସଂସ୍କାର ହୋଇ ଆମକୁ ମାଡ଼ି ବସିଥାଏ । ସେହି ସମାଜରେ ସାନରୁ ବଡ଼ ହେବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ମଧ୍ୟରେ ଆମେ ନିଜକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାର, ବହୁବିଧ ମୁଖା ପିନ୍ଧି ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ଯାହା ନୋହୁ, ନିଜକୁ ସେହିଭଳି ଦେଖାଇ ହେବାର ଅର୍ଥାତ୍ ଭଳି ଭଳି ଅଭିନୟ କରିବାର ବହୁ ସଂସ୍କାର ଶିକ୍ଷା କରିଥାଉ ଓ ବହୁ ଅଭ୍ୟାସ ଦ୍ୱାରା ମଣ୍ଡ ହୋଇ ରହିଥାଉ । ସେହି ତୁଚ୍ଛା ଅଭ୍ୟାସଗୁଡ଼ାକୁହିଁ ଅଳ୍ପ ବିବେକୀମାନେ ଅନେକ ସମୟରେ ସଂସ୍କୃତି ବୋଲି କହନ୍ତି, ଭଦ୍ରତା ବୋଲି କହନ୍ତି, ସଭ୍ୟ ମଣିଷର ସନ୍ତକ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଏସବୁ ଆମକୁ ତାତ୍କାଳିକ ଅନେକ ସଫଳତା ଦିଏ ଓ ବହୁ ମିଛ ସିଡ଼ିରେ ଆମକୁ କେତେ ନା କେତେ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ନେଇ ଆମକୁ ସତେଅବା କେତେ ବଡ଼ ହୋଇ ଯିବାର ଏକ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭ୍ରମ ଭିତରେ ପକାଇ ରଖିଥାଏ ସତ, ମାତ୍ର ଆମ ଭିତରର ଅସଲ ଫୁଲଟିକୁ ମାରି ଦେବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ଅସଲ ସନ୍ତାନଟିକୁ ବାଟ ଓଗାଳି ରଖିଥାଏ, ଅସଲ ଶ୍ରଦ୍ଧାଳୁଟିର, ଅସଲ ପ୍ରେମିକ ଓ ଅସଲ ଭକ୍ତଟିର ତଣ୍ଟି ଚିପି ଧରି-ଥାଏ । ଫଳରେ, ବାହାରେ ଆମେ କେତେ ଫୁଲ କରି ବାଟ ଚାଲୁଥାଉଁ, ଗହଣ-ଗୁଡ଼ାକରେ କେତେ ମୋଟା ହୋଇ ଦିଶୁଥାଉ, ତେଣେ ଭିତରେ ଶିଶୁଟିଏ ଖଣ୍ଡିଆ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଖଣ୍ଡିଆ ହୋଇ ରହିବାର ଦୈନ୍ୟଟାକୁ ଆମେ ବାହାରର କେତେ ପରିପାଟୀ ଏବଂ ଆଭରଣ ଦ୍ୱାରା ଢାଙ୍କି ରଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ, ତଥାପି ଖଣ୍ଡିଆଗୁଡ଼ାକ ଆମକୁ ଭିତରୁ କାମୁଡ଼ି କରି ଧରିଥାଏ, ଆମକୁ ଆଦୌ ବାଟ ଚାଲିଇ ଦିଏନାହିଁ, ଆମ ଆସ୍ପୃହାର ଅସଲ ପାଦଗୁଡ଼ିକୁ ବଡ ଅଶୋଭନୀୟ ଭାବରେ କାମୁଡ଼ି ଧରିଥାଏ ।

ଏହି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରେ ପଡି ଆମଭିତରୁ କେହି କେହି ଉଗ୍ର ହୁଅନ୍ତି, କେହି କେହି ନିତାନ୍ତ ଅନୁଗତ ପରିକର ହୋଇ ମେରୁଦଣ୍ଡ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇ ପଡ଼ି ରହିଥାନ୍ତି,—କେହି ଭିତରେ କେତେ ନିଶ ଫୁଲାଇ ତାହାକୁହିଁ ଆପଣାର ଅସଲ କଳିକା ବୋଲି ଡିବି ଡ଼ିବି ବାଜା ବଜାଉଥାଏ, ପୁଣି ଆଉ କେହି ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ଟିକୁ ଦୁଇଗୋଡ଼ ଭିତରେ ପୁରାଇ ଦାନ୍ତରେ ଚରଣ କାମୁଡ଼ି ତାହାକୁହିଁ ବିନୟ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରୁଥାଏ । ଅନେକ ତଥାକଥିତ ନମ୍ର ମଣିଷଙ୍କ ଭିତରେ କେତେ ବଡ଼ ଅହଂଟାଏ ଯେ ସତେ-ଅବା ବାଘ ପରି ହୋଇ ରହିଥାଏ, କେତେ ଧାର୍ମିକ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ କେତେ ଉଗ୍ରତା ଓ ଖ୍ୟାତିର ବାସନା ଯେ କେତେବଡ଼ ଅଟ୍ଟାଳିକାଟାଏ ତିଆରି କରି ବାସ କରୁଥାଏ, ମନୋବିଜ୍ଞାନ ମଣିଷର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଗଭୀରକୁ ଭେଦି ଦେଖି ପାରୁଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେହି ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଆବିଷ୍କାର କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହେଲାଣି । ଅସଲ ଧାର୍ମିକ ମଣିଷ ଧର୍ମରେ ଗଲେ, ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତା'ର ମିଛ ଖୋଳ ଓ ମିଛ ବକଲଗୁଡ଼ାକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ

ଭାବରେ ଖସି ଖସି ପଡ଼ୁଥାଆନ୍ତି । ମାତ୍ର ଯିଏ ବିଚରା ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ବୋକାମି ବୋଲି ଭାବୁଥାଏ ଏବଂ ତଥାପି ଧାର୍ମିକତାର ଗୁଡ଼ାଏ ଜରି ଓ ଗୁଡ଼ାଏ ପାଟର ଶିରପାଟିଏ କରି ତାକୁ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ବାନ୍ଧିଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି ସତେଅବା ଏକ କ୍ଷତିପୂରଣ ନେଉଥାଏ, ଯିଏ ମନ୍ଦିର ଗଢ଼ାଏ, ଚାନ୍ଦୁଆ ଟଙ୍ଗାଇଦିଏ, ମାଟି ଗୃହକୋଣରେ ଶଙ୍ଖମର୍ମର ପଥର ଆଣି ବସାଇ ଦିଏ । ସେଇଥିରୁ କେତେ ସୁଖ ପାଏ ଏବଂ, ନିଜ ଭିତରେ ଭାରି ଉପବାସୀ, ଭାରି ଝୁରିଆ ଓ ଭାରି ହନ୍ତସନ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସଂସାର ଭିତରେ ଦରିଦ୍ର ରାଜାଟିଏ ପରି ହୋଇ ବୁଲୁଥାଏ । ନିଜ ଭିତରେ ନିଜ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ଦ୍ୱାରା କଳି ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ବଡ଼ ବଡ଼ ଅହଂ, କାରଣ ସାନ ସାନ ଅନୁରାଗ । ଅଧିକାଂଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେହି ସଂସ୍କାରର ଫାଶ ଭିତରେ ପଡ଼ିହିଁ ଆମର ଅନୁରାଗଗୁଡ଼ିକ ଭାରି ସାନ ସାନ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଅନୁରାଗ ସାନ ସାନ ହେଲେ ଭୟହିଁ ଜଣେ ଲୋକର ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ମୂଳ ଉତ୍ପ୍ରେରକ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ହାରିଯିବାର ଭୟ, ଆଉ ତାହା ତୁଳନାରେ ସାନ ଦିଶିବାର ଭୟ, ଧରା ପଡ଼ିଯିବାର ଭୟ, ନିଜ ଭିତରର ସମ୍ଭା-ଗୁଡ଼ାକ ପଦାକୁ ଦିଶିଯିବାର ଭୟ,—ଏସବୁକୁ ଆମ ସାନ ସାନ ଅନୁରାଗ ହେତୁହିଁ ଆମକୁ ଜୀବନକଷଣ ରୂପେ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ମୁଣ୍ଡାଇ ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ପଡ଼ୁଥାଏ ବାହାରେ ପଇସା ବଢ଼ିଲେ, ମାନ ବଢ଼ିଲେ, ତଥାକଥିତ ଜ୍ଞାନ ବଢ଼ିଲେ ବି ସେହି କଷଣ ଦୂର ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ଅନୁରାଗଗୁଡ଼ିକୁ ବଡ଼ କରି ପାରିଲେ ଯାଇ କଷଣ ଦୂର ହୁଏ, ଅନୁରାଗକୁ ବଡ଼ କରିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଭିତରେ ଆମର ସାନ ଦୁର୍ଗଟି ଭିତରେ ସତେଅବା ଆମର ଭଣ୍ଡା ହୋଇ ବସିଥିବା ବଡ଼ ଅହଂଟିର ବେଢଟି ଭିତରୁ ଆପଣାକୁ ମୁକ୍ତ କରି ଆଣିବା । ଆପଣାର ଜୀବନରେ ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ଏକ ସଂପ୍ରସାରଣ ତଥା ଏକ ଉନ୍ମୀଳନ ଘଟାଇ ପାରିବା । ମୁଁ ଏକା ନୁହେଁ,—ଜୀବନରେ ବାଟ ଚାଲିବାରେ ମୁଁ ଏକା କିଂବା ଜୀବନର ଏହି ଅମିତ ସମ୍ପଦ—ଘରଟିକୁ ଭୋଗ କରିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଆଦୌ ଏକା । ନୁହେଁ ମୋ' ଭିତରେ ଯିଏ ମୋର ଅସଲ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ଅସଲ ମିତ୍ର ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ଠିକ୍ ସେଇ ମୋ ବାହାରେ ଏହି ବୃହତ୍ତର ଜୀବନ ରୂପେ ସଂପ୍ରସାରିତ ଓ ସର୍ବବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, —ଏହି ପୃଥିବୀକୁ ମୁଁ ସେହି ସଂପ୍ରସାରଣ ସୁନ୍ଦର ସୃଷ୍ଟି ରୂପେହିଁ ଅନୁଭବ କରୁଥିବି ଏବଂ ସେହି ସୃଷ୍ଟିର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାରେ ମୁଁ ମୋ ଜୀବନର ସାନ ବଡ଼ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅବସର ଓ ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକୁ ବଞ୍ଚୁଥିବି । ଏହାହିଁ ଅନୁରାଗ । ସେହି ଅନୁରାଗକୁ ଆମେ ଆମର ଅହଂରୂପୀ ଉଗ୍ର ଦୁର୍ଗଗୁଡ଼ିକର ଭିତରେ ବନ୍ଦ କରି ରଖିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା ବହୁ ବିଭ୍ରମରେହିଁ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ଏବଂ ଆମ ଜୀବନ ପ୍ରଧାନତଃ ସେହି ବିଭ୍ରମରହିଁ ନାନା ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ତେଣୁ ଆମର ଅନୁରାଗଗୁଡ଼ିକୁ ବଡ଼ କରିବା, ସମ୍ପ୍ରସାରିତ କରିବା, ଉଦ୍ବେଳିତ କରି ରଖିବା, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ତାଙ୍କର ଚରଣପ୍ରାନ୍ତରେ ନେଇ ତାଙ୍କର ସ୍ପର୍ଶରେ ଉଜ୍ଜୀବିତ କରି ରଖିବା,—ଅହଂରୋଗରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଆସିବାର ଏହାହିଁ ହେଉଛି ଅମୋଘ ଔଷଧ । ସମ୍ଭବତଃ ଏକମାତ୍ର ଔଷଧ । ଆଉ ସବୁକିଛି ହେଉଛି ବାହ୍ୟ, ଆପଣାକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଢାଙ୍କି ରଖିବାର, ଲୁଚାଇ ରଖିବାର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କୌଶଳ । ତଥାକଥିତ ସଂସାରକୌଶଳୀମାନେ ଏହି କୌଶଳଟିକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ତର୍ପଣ ସହିତ ଆୟତ୍ତ କରି ରଖିଥା'ନ୍ତି । ତାହାକୁହିଁ ଜୀବନର ସର୍ବୋପକାରୀ ସଂସ୍କାରରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥା'ନ୍ତି । ତେଣେ ଅହଂଗୁଡ଼ାକ କେଡ଼େ କେଡ଼େ ହୋଇ ରହିଥା'ନ୍ତି ; ପାଟଲୁଗା ପିନ୍ଧି ଉପରକୁ କେଡ଼େ ନମନୀୟ ଓ ମୁଲାୟମ ଦିଶୁଥା'ନ୍ତି । ସଂସାରଯାକ ଏହି ତାମସା ଏବେ କେଡ଼େ ବର୍ଣ୍ଣାଢ଼୍ୟ ଭାବରେ କେତେ ପ୍ରକାରେ ଲାଗି ରହିଛି, ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅହଂରୋଗଗୁଡ଼ାକୁ କେଡ଼େ ବାଗରେ ବଜାର କରି ରଖିଛି । ବାହ୍ୟାଚାରଗୁଡ଼ାକ ସଙ୍ଗେ ଘୃଣାମାନ ବଢ଼ୁଛନ୍ତି, ମଣିଷ ମଣିଷଠାରୁ ଦୂରଛଡ଼ା ହୋଇ ରହିବାକୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ନିରାପଦ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରାହେଉଛି । ଦୂରରୁ ଥାଇ ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ଚିହ୍ନାଇବାରେ ଲାଗିଛୁ ଓ ଆପେ ଆପଣାକୁ ଚିହ୍ନାଇ ହେଉଛୁ ସିନା, ପରସ୍ପରର ପାଖକୁ ଆସିବାକୁ ମୋଟେ ମନ କରୁନାହୁଁ । ଅସଲ ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ାକ ହାତଛଡ଼ା ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଅନୁରାଗକୁ ବଡ଼ କରିପାରିଲେ ଯାଇ ଆମେ ସେଗୁଡ଼ାକୁ ପୁନର୍ବାର ହାତପାଆନ୍ତାରେ ଅନୁଭବ କରିପାରିବା । ଅନୁରାଗ ଆମ ଲାଗି ଔଷଧ ପରି କାମ କରିବ, ତା'ପରେ ଆଖି ହୋଇ ଆମକୁ ବାଟ ଦେଖାଇବ, ପରସ୍ପର ସହିତ ଯୋଡ଼ିଦେଇ ପାରିବ, ତାଙ୍କର ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରି ରଖିବ । ଅନୁରାଗର ବାଟକୁ ଆସିବା ଲାଗି ଆମେ ଯେତିକି କୁଣ୍ଠା ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା, ଆମ ଘରେ ଆମର ଅହଂଟାହିଁ ସେତିକି ଅଧିକ ଜବର ହୋଇ ରଜା ହୋଇ ବସିଥିବ । ସତକୁ ସତ ରୋଗମୁକ୍ତ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ମଣିଷ କଦାପି ଅହଂକୁ ରଜା ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବ ନାହିଁ । ସିଏ ଖିଅ ବାନ୍ଧିବାକୁ ମୋଟେ ଡ଼ରିବ ନାହିଁ ।

ନିଜକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବେ ଦେଇ ପାରିବା ଏବଂ ନିଜ ଜୀବନରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବା,—ଅନୁରାଗର ସର୍ବମୂଳ ସୂତ୍ରରୂପେ ଆମେ ଏହି କଥାଟିକୁ ଭାରି ସହଜ ହୋଇ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବା । ତେବେ ପରସ୍ପରର ଆଖିରେ ଆମେ ଏକାବେଳକେ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ଦେଖାଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ପରସ୍ପରର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ହୋଇ ଦେଖାଯାଉଛୁ । ଆମ ନଜରରେ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଏତେ କମ୍ ସ୍ଥାନ ରହିଛି ଯେ ସେଥିରେ କେବଳ ଜଣକ ସକାଶେହିଁ ଜାଗା ହେଉଛି । ମୋ' ନିଜକୁ ଛାଡ଼ି

ସେଠାରେ ଆଉ ମୋଟେ ଅନ୍ୟ କାହାର ସକାଶେ କୌଣସି ଜାଗା ନାହିଁ । ଆମ ନିଜ ଭିତରଟା ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ଏଡ଼େ ଅଳପ ଓ ଏଡ଼େ ସାନ କରି ଦିଶୁଛି ଯେ, ସେଠାରେ ଅହଂଟା ବ୍ୟତୀତ ସତେଅବା ଆଉ କୌଣସି କିଛି ଲାଗିହିଁ ଏତେ ଟିକିଏ ଜାଗା ନାହିଁ । ଆଉ କାହାକୁ ଜାଗା ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଆମ ଅହଂଟି ଲାଗି ଆଉ ମୋଟେ ଜାଗା ରହିବ ନାହିଁ ଓ ତେଣୁ ତା'ପରେ ଆମ ନିଜର ଆଉ ଆଦୌ କୌଣସି ଅସ୍ତିତ୍ୱ ରହିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଆମେ ସତତ ଭୟ କରିବାରେ ଲାଗିଛୁ । ସେହି ଭୟ ଆମ ଜୀବନରେ ଯାବତୀୟ ଅନୁରାଗ ଲାଗି ବାଇସି ହୋଇ ରହିଛି । ସେହି ଭୟହିଁ ଠୁଳ ରୂପ ଧାରଣ କରି ଆମର ଅହଂରୂପେ ଶୋଭା ପାଉଛି ।

ଆମ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କରେ ଆମ ଅନୁରାଗଗୁଡ଼ିକ ସାନ ହୋଇ ଯାଉଛି ବୋଲି ଆମ ଅହଂଗୁଡ଼ାକ କେଡ଼େ ବଡ଼ ହୋଇ ଆଣ୍ଠୁ ଦେଖାଇବାର ପ୍ରଶ୍ରୟ ପାଉଛି । ଆମ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଏକାଧିକ କାରଣରୁ ଯଦି ପିଲାମାନଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରଧାନତଃ ବୟସ୍କ ଏବଂ ବହଲ ହୋଇ ଦିଶିବାକୁ ମନ କରୁଛନ୍ତି, ତେବେ ଯେଉଁ ଅନୁରାଗ ସତକୁ ସତ ଆମ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ,—ସାନ ଓ ବଡ଼ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ବହୁବିଧ ନବଜନ୍ମର କାରଣ ହୋଇ ପାରୁଥା'ନ୍ତା, ତାହାଠାରୁ ଆମେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୟନୀୟ ଭାବରେ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଯାଉଛୁ । ଅନୁରାଗହୀନ ଶୃଙ୍ଖଳାରକ୍ଷାକୁହିଁ ଯିଏ ତା'ର ଅଧ୍ୟାପନା—କ୍ଷେତ୍ରରେ ସବାମୂଳ ନୀତିରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଛି, ସେହି ବିଚରାର ଅହଂଟାହିଁ ତାକୁ ଭିତରେ ବଡ଼ କଳବଲ ଭାବରେ କାମୁଡ଼ି ଧରିଛି । ଅହଂଟା ଯେତିକି ଯେତିକି ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ବିସ୍ତାର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ, ମଣିଷ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଓ ଖିଅ ଯୋଡ଼ିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେତିକି ସେତିକି ଅଧିକ ଗଧ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଆମର ଏହି ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଥିବୀରେ ଏଭଳି କ୍ଷମତାସୀନ ଅହଂପ୍ରପୀଡ଼ିତ ଗଧ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ରହିଛନ୍ତି । ଆମେ ମଧ୍ୟ ଆମର ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର-ଗୁଡ଼ିକରେ ଅହଂଟାକୁହିଁ ଆପଣାର ସବାବଡ଼ ସମ୍ପଦ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବାରୁ କ୍ରମଶଃ ଗଧ ହୋଇଯାଉଛୁ, ପରସ୍ପର ପାଖରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପର ହୋଇ ଯାଉଛୁ,—ପରସ୍ପରକୁ ଈର୍ଷା କରୁଛୁ, ପରସ୍ପରକୁ ଲୁଚି ବୁଲୁଛୁ । ନିଜ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର କେନ୍ଦ୍ରଟିଠାରୁ ଲୁଚି ବୁଲିବାରେ ଲାଗିଛୁ । ଅନୁରାଗହୀନ ମଣିଷହିଁ ଚରାଚର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର କଥା କହେ । ଆମ ଭିତରର ଅହଂଟା ସେହି ଅନୁରାଗକୁହିଁ ହୁଏତ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଭୟ କରୁଥାଏ । ତେଣୁ, ଅନୁରାଗୀ ମଣିଷଟିଏ ଦେଖିଲେ ତାହାକୁ ସେ ଆପଣାର ପରମ ଶତ୍ରୁ ପରି ଦେଖେ । ତେଣୁ ମୋଟେ ରୋଗମୁକ୍ତ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ରୋଗଟା ଭଲ ଲାଗୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ରୋଗରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିବା କିପରି ?

ଜୁଲାଇ, ୧୯୮୮

ଶାନ୍ତି, ସଙ୍ଗତ ସମଞ୍ଜସତା

ଶାନ୍ତିପ୍ରିୟ ଲୋକମାନେ ଅଶାନ୍ତିକୁ ଡରନ୍ତି । ତେଣୁ ସେମାନେ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଶାନ୍ତିର ରକ୍ଷାକୁହିଁ ଆଦର୍ଶ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବୋଲି ମାନି ନେଇଥାନ୍ତି । ଏହିଭଳି ଲୋକମାନେ ଆଲୋଚନାକୁ ଡରନ୍ତି, ମତବିନିମୟକୁ ଡରନ୍ତି, ଏକାଠି ବସିବାକୁ ଡରନ୍ତି, ଆପଣାର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ସହିତ ମିଳାଇ ଦେଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଡରନ୍ତି । ସେମାନେ କହନ୍ତି ଏତେ ଯୁକ୍ତିତର୍କ କାହିଁକି ହେବ, ଏତେ ସମସ୍ତ କାହିଁକି ଯିବ,—ଜଣଙ୍କର କଥାକୁ ଯଦି ଆମେ ସମସ୍ତେ ମାନିନେବା, ତେବେ ଅଳପକରେ ସବୁ ଛିଡ଼ିଯିବ, ଆମ ଭିତରେ ସମନ୍ୱୟ ରହିବ, ଶାନ୍ତି ରହିବ, ସମଞ୍ଜସତା ରହିବ, ଇତ୍ୟାଦି, ଇତ୍ୟାଦି । ଏବଂ ସବୁଠାରୁ ମଜାର କଥା ହେଉଛି ଯେ, ଯେଉଁମାନେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କର ମତଟିକୁ ମାନିନିଅନ୍ତୁ ବୋଲି ଭାରି ଅନମନୀୟ ଭାବରେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି, ସେହିମାନେହିଁ ଏଭଳି କହନ୍ତି । ସେମାନେ ସମଞ୍ଜସତା କଥା କହନ୍ତି । ବହୁତ ଲୋକ ଭାବିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ, ଗୋଷ୍ଠୀରେ ବସିଥିବା ସମସ୍ତେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ନିଜ ନିଜର ମତ ବ୍ୟକ୍ତ କଲେ ମିଛଟାରେ ଅଶାନ୍ତି ହେବ, ସମଞ୍ଜସତା ଭାଙ୍ଗିଯିବ ବୋଲି ସେମାନେ କେତେ଼ ଉତ୍ସାହରେ କହୁଥାନ୍ତି ।

ସମନ୍ୱୟ ଓ ସମଞ୍ଜସତା ବହୁ ପ୍ରକାରର, ବହୁ ସ୍ତରର । ତେଣୁ, ଆମେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ତଥାକଥିତ ଶାନ୍ତି ମଧ୍ୟ ବହୁ ପ୍ରକାରର, ବହୁ ସ୍ତରର, ବହୁ ଆଳର । ଅଧିକାଂଶ ପରିବାରରେ ଜଣେ କହେ, ଜଣେ ବୋଲି ବତାଏ, ଜଣେ ଫଇସଲା ଦିଏ, ଠିକ୍ ଭୁଲ୍ ବତାଇଦିଏ, ତାଙ୍କର ଫଇସଲା ଅନୁସାରେ ଘର ଚଳେ । ସେହି ପ୍ରଧାନତମ ମୁଣ୍ଡଟିକୁ ବାପାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ବେଳେବେଳେ କେତେକ ସମାଜରେ ପୁରୁଷର ମୁଣ୍ଡ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ପରିବାରରେ ବାପାଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ବୋଉ ଥାଆନ୍ତି, ପୁଅଝିଅମାନେ ଥାଆନ୍ତି । ବାପାଙ୍କର ସାନଭାଇ ଓ ତାଙ୍କର କୁଶୀଳବଗଣ ମଧ୍ୟ ରହିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ବାପାଙ୍କ ଆଗରେ କେହି ପାଟି ଫିଟାନ୍ତି ନାହିଁ । ମୁଁ ମଲେ ଯାଇ ତୁମେସବୁ ନିଜ ବିଚାରରେ ପଛେ ଯାହା କରିବ ବୋଲି କେତେ଼ ଭାବପ୍ରବଣ ଭାବରେ ବାପା ସମସ୍ତଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଝିଙ୍ଗାସ ଦେଉଥାନ୍ତି ଏବଂ ଏହିପରି ଭାବରେ ଯାବତୀୟ ନିଷ୍ପତ୍ତିର ସୂତାକୁ ନିଜ ହାତରେ ରଖିଥାନ୍ତି । ପରିବାରରେ ଶାନ୍ତି, ସମନ୍ୱୟ ଏବଂ ସମଞ୍ଜସତା ରହିବ ବୋଲି ଏହି ରୀତିଟି ଚାଲୁଥାଏ ।

ପୃଥିବୀର ବହୁ ଇସ୍କୁଲରେ, ବହୁ ଶାସନରେ ଓ ବହୁ ମହକୁମାରେ ମଧ୍ୟ ଯିଏ ସବାଉପରେ ଥାଆନ୍ତି, ତାଙ୍କର କୁହା ମାନିବାକୁହିଁ ସମଞ୍ଜସତା ବୋଲି

କୁହାଯାଏ । ଯିଏ ସବାଉପରେ ଥାଆନ୍ତି, ତାଙ୍କ ହାତରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ କ୍ଷମତା ରହିଥାଏ, ସଚରାଚର ସେଇ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ତୁଳନାରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଦରମା ପାଉଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଦରମା ମିଳିଲେ ଯାଇ ତାଙ୍କର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ବିବେକ, ଅଧିକ ବୁଦ୍ଧି ଓ ଅଧିକ ପ୍ରଜ୍ଞା ରହିଛି ବୋଲି ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇଯିବ ଏବଂ ତେଣୁ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କର କୁହା ଅନୁସାରେ କାମ କରିବେ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ଯାଉଥାଏ । ଏବଂ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ ସମଞ୍ଜସତା ରହେ, କେବେହେଲେ ଶାନ୍ତି ଭଙ୍ଗ ହୁଏ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ମତ ପୋଷଣ ଅଥବା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ବିରୁଦ୍ଧ ଆଚରଣ କରିବା ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୁଏ ଓ ସେଥିପାଇଁ ଉଚିତ ଶାସ୍ତି ବିଧାନମାନ ରହିଥାଏ ।

କୌଣସି ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ, ପୋଲିସ୍ ଥାନାରେ ଶାନ୍ତି, ଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ସମଞ୍ଜସତା କହିଲେ ପ୍ରାୟ ସେହିଭଳି ଏକ କଥାକୁ ବୁଝାଏ । ନିଜେ ଭାବିଲେ, ନିଜ ଭିତରେ ବିବେକ ବୋଲି ଏକ ପଦାର୍ଥ ଅଛି ବୋଲି ସଚେତନ ହେବାକୁ ମନ କଲେ, ତାହାକୁ ଅବାଧ୍ୟତା ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଯାଏ । ଏବଂ, ଅବାଧ୍ୟତା ଦ୍ୱାରାହିଁ ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ ହୋଇଯାଏ । ପୃଥିବୀରେ ଅନେକ ରାଜ୍ୟ ରହିଛି, ଯେଉଁଠି ଜଣେ ମଣିଷ ବା ଗୋଟିଏ ଦଳ ଦେଶର ଶାସନ କରୁଛି । ସେହେତୁ ଦେଶରେ ଏକଛତ୍ର-ଶାସନ ଚାଲିଛି । ଉପରୁ, ସବା ଉପରୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଆସୁଛି, ତାହାକୁ ସମସ୍ତେ ମାନୁଛନ୍ତି । କୌଣସି ହେରଫେର ହେଉ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ସିଧା ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ଓ ଏତେ ଟିକିଏ ବଙ୍କା ହେବା ଲାଗି କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦିଆ ଯାଉନାହିଁ । ଅନେକ ସମୟରେ ଗୁରୁ ଓ ଶିଷ୍ୟର ପରମ୍ପରା କହିଲେ ବହୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ କଥାର କଳ୍ପନା କରି ଯାଇଥାଏ । ଗୁରୁ ବତାଇବ, ଶିଷ୍ୟ ମାନିବ,— ତେବେଯାଇ ଫଳ ମିଳିବ, ତପସ୍ୟା ସିଦ୍ଧ ହେବ । ଶିଷ୍ୟ ବଡ଼ ହୋଇ ଯେତେବେଳେ ସ୍ୱୟଂ ଗୁରୁ ହେବ, ସେତେବେଳେ ଯାଇ ସିଏ ଆଦେଶ ଦେଇପାରିବ ଏବଂ ଆପେ ଏକଦା ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଥିବା କଷଣଟିର କ୍ଷତିପୂରଣ କରିବ । କେବଳ ଭାରତବର୍ଷରେ ନୁହେଁ, ପ୍ରାଚୀନ ପୃଥିବୀର ଆହୁରି କେତେ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଏହିପରି ଭାରି କଡ଼ା ଗୁରୁମାନଙ୍କର ଉଦାହରଣ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥାଉ ।

ଏସବୁ ଅବଶ୍ୟ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ସମଞ୍ଜସତା, ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ କିମ୍ବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ତରର ସମଞ୍ଜସତା । ଏହାକୁ ଆମେ ଆସୁରିକ ସ୍ତରର ସମଞ୍ଜସତା ବୋଲି କହି ପାରିବା । ଏଥିରେ ମଣିଷମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପରସ୍ପରକୁ ସତେଅବା ଅସୁର ବୋଲି କଳ୍ପନା କରାଯାଏ, ପରସ୍ପରକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଅବାଧ୍ୟ ବୋଲି ଧରିନିଆ ଯାଇଥାଏ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ବାହାରେ; ତା'ପାଖରେ ଅଧିକ କ୍ଷମତା ଥାଏ, ଅଧିକ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ରହିଥାଏ, ଅଥବା ସିଏ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ବୟସରେ ବଡ଼

ହୋଇଥାଏ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗୁରୁଜନ ବୋଲି ପ୍ରଖ୍ୟାତ ହୁଏ । ସମସ୍ତେ ସେହି ଜଣଙ୍କର କଥା ମାନନ୍ତି,—ତାହା ଫଳରେ ଶାନ୍ତି ରହେ, ସମଞ୍ଜସତା ରହେ, ସବୁରି ଭିତରେ ଏକ ବିବେକ ରହିଛି ବୋଲି ଏଥିରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଯାଏନାହିଁ । ଅଥବା, ଯେଉଁ ସବାବଡ଼ଟି ଭିତରେ ବିବେକ ରହିଥାଏ, ଆଉମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ବିବେକଟିକୁ ପ୍ରେରିତ କରି ଆଣିବା ଲାଗି ତା' ପାଖରେ କୌଣସି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ନଥାଏ ।

ସମଞ୍ଜସତାର ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ବା ସ୍ତର ରହିଛି, ଯାହାକୁ ଆମେ ଐହିକ ସମଞ୍ଜସତା ବୋଲି କହିପାରିବା । ଏହି ସମଞ୍ଜସତାଟି ଫଳରେ ଆମ ସଂସାର ଯେମିତି ଅଛି, ସେମିତି ହୋଇ ରହିପାରୁଛି; ଯେମିତି ଚାଲିଛି, ସେମିତି ଚାଲି ପାରୁଛି । ସଂସାର ଯେମିତି ଚାଲିବା ଉଚିତ ବା ଯେମିତି ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ, ଏହି ସମଞ୍ଜସତାକୁହିଁ ପ୍ରକୃତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବୋଲି ମାନି ନେଇଥିବା ମଣିଷ ତଥା ସମାଜମାନେ ସେହି ବିଷୟରେ ମୋଟେ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳାନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ କେତେଟା ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଗାରକୁହିଁ ଆୟତନର ସବୁକିଛି ବୋଲି ମାନି ନେଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ଗାର ଭିତରେ ରହିବାକୁହିଁ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୀତି ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ତଥା ସମାଜଗୁଡ଼ିକର ଧର୍ମ ବି ସେହି ଗାର ଭିତରେ ଜାକିଜୁକି ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଗାରଗୁଡ଼ିକୁ ପବିତ୍ରତା ଜ୍ଞାନରେ ଦେଖାଯାଏ । ଗାରଭିତରେ ରହିଥିବା ମଣିଷ ସକାଶେ ଅନେକ ସମୟରେ ପରଲୋକରେ ସ୍ୱର୍ଗର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଯାହା ଅଛି, ଯେତିକି ଅଛି, ତାହାକୁହିଁ ଭଗବାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ବୋଲି ଧରି ନିଆଯାଇଥାଏ । ପୂର୍ବକାଳର ଅଧିକାଂଶ ସମାଜ ସେହି ରୀତିରେ ଚାଲୁଥିଲା । ଇତିହାସରେ ସାଧାରଣତଃ ଯେଉଁସବୁ ଯୁଗକୁ ତଥାକଥିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଯୁଗ ବୋଲି ସମସ୍ତେ କହିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଏହି ଐହିକ ସମଞ୍ଜସତାକୁହିଁ ଆଦର୍ଶ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିଲେ । ଏହିସବୁ ସମାଜକୁ ଆମେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଭାଷାରେ typal conventional society ବୋଲି କହିପାରିବା । ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଥିବୀର ଯେକୌଣସି ସମାଜରେ ମଧ୍ୟ ଅଧିକସଂଖ୍ୟକ ମଣିଷ ଏହିଭଳି ଏକ ଐହିକ ସମଞ୍ଜସତା ମଧ୍ୟରେ ରହିଛନ୍ତି । ଥୋକେ କିଞ୍ଚିତ୍ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଛନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ସେହି ସ୍ୱପ୍ନ କଳା, ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଇଲାକାର ବିଶେଷ ବିଶେଷ ସାମଗ୍ରୀ ହୋଇ ରହିଛି । ଏକ ବିଶେଷ ସମୟର ବିନୋଦନ ଏବଂ ବିଶେଷ ଉଲ୍ଲାସ ହୋଇ ରହିଛି । ପୃଥିବୀରେ ଅଧିକାଂଶ ଆଦିବାସୀ ସମାଜକୁ ସମ୍ଭବତଃ ଏହି କିସମର ସର୍ବୋତ୍ତମ ନମୁନା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ।

ଏହାର ଉପରକୁ ସମଞ୍ଜସତାର ଏକ ଭୂମାସ୍ପୃ ସ୍ତର, ଆମେ ଯାହାକୁ ହୁଏତ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସମଞ୍ଜସତା ବୋଲି କହିପାରିବା । ଗତିଶୀଳତା ମଧ୍ୟରେ ସମଞ୍ଜସତା ସତତ ଗତିଶୀଳତା ମଧ୍ୟରେ ସତତ ସମଞ୍ଜସତା-ସ୍ଥାପନ, ଏହାହିଁ ହେଉଛି ଏହି

ସମଞ୍ଜସତାର ମୂଳ ଧର୍ମ । ସତତ ଆରୋହଣ ହେଉଛି ସେହି ଗତିଶୀଳତା ଏବଂ ସମଞ୍ଜସତାର ମୀମାଂସକ ବିଧାନ । ସତତ ସ୍ତର ପରେ ସ୍ତର ଅତିକ୍ରମ କରିବାର ଏକ ଦୃଢ଼ସ୍ଥିର ଆସ୍ପୃହା ହେଉଛି ତାହାର ଅସଲ ପ୍ରେରଣା । ନିଜ ଭିତରେ ମୁଁ ଯାହାକୁ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ବୋଲି ମାନୁଛି, ପରମ ଆସ୍ପଦ ଓ ପରମ ମୂଲ୍ୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରୁଛି, ଯାହାକୁ ମୁଁ ମୋର ଜୀବନର ଅନୁମନ୍ତା ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇଛି ଏବଂ ମୋ ନିଜ ଭିତରେ ମୁଁ ଯାହାଙ୍କୁ ଠାବ କରି ଆସ୍ଥାନଟିଏ ଯୋଗାଇ ଦେଇଛି, ମୋ ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ଆକାଂକ୍ଷା, ଅନୁରାଗ ଏବଂ ସମ୍ପୃକ୍ତିକାମନାକୁ ଆଣି ତାଙ୍କରି ସହିତ ଖିଅ ବାନ୍ଧି ରଖିବା ଏବଂ ତାହାକୁହିଁ ଜୀବନର ପରମ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବା,—ସେହି ସମଞ୍ଜସତା ହେଉଛି ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସ୍ତରର ସମଞ୍ଜସତା; ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସାହସହିଁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସେହି ସମଞ୍ଜସତା ନିମନ୍ତେ ଯୋଗ୍ୟ କରି ତିଆରି କରିପାରେ । ଏହି ସମଞ୍ଜସତାଟି ଯାହାର ଜୀବନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ ବା ଏପରିକି କାମ୍ୟ ହୋଇ ବି ରହିଥାଏ, ସିଏ ଆପଣାର ଦେହ, ପ୍ରାଣ ଏବଂ ମନକୁ ନେଇ ସତତ ତା' ଜୀବନର ସାନବଡ଼ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅନୁଧ୍ୟାନରେ ଅସଲ କେନ୍ଦ୍ରଟି ସହିତ ଗଣ୍ଠାଇ ରଖିଥାଏ । ତା' କେନ୍ଦ୍ର ତା' ଅସଲ ଘର ଭିତରେ ରହିଥାଏ । ପାହାଚ ପରେ ପାହାଚ ବଦଳି ଯାଉଥାଏ, ପରସ୍ତ ପରେ ପରସ୍ତ ଖୋଲି ଯାଉଥାଏ,—ଅଥଚ ପାଦ ତଳେ ଭୂମିଟି ସ୍ଥିର ଏବଂ ସମଞ୍ଜସ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ଅନ୍ତର ଭିତରେ ବିଶ୍ୱାସ ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଷ୍ଠ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ଆଖି ଆଗରେ ଆପଣାର ଆକାଶଟି ମଧ୍ୟ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିଥାଏ । କଳି ହୋଇ ରହିଯିବାର କୌଣସି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ; ଅସଲ ମୂଳଟି ଭିତରେ ରହିଥାଏ ଏବଂ ସେହି ମୂଳରେ ପ୍ରେରଣାରେହିଁ ଆଗକୁ ପାଦ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଯାଉଥାଏ । ଗତି ରହିଥାଏ, ତଥାପି ଚେରଗୁଡ଼ିକ କଦାପି ମୂଳଚ୍ଛିନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ବ୍ୟାପ୍ତିକୁ ଡ଼ର ମାଡ଼େନାହିଁ, ଅତିକ୍ରମଣକୁ ଡ଼ର ମାଡ଼େନାହିଁ, ଉତ୍କ୍ରାନ୍ତିହିଁ ଜୀବନର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଆଚରଣ ହୋଇ ରହିଥାଏ; ସମ୍ବନ୍ଧ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଯାଉଥାଏ, —ତଥାପି ସମ୍ବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକ ମୋଟେ ମୂଳ ଛାଡ଼ି ଯାଏ ନାହିଁ । ଆପଣାକୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବାର କୌଣସି ଡ଼ର ନଥାଏ ।

ଯେଉଁ ସମାଜ ଆପଣାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଲାଗି ଏହିପରି ଏକ ସତତ ଅଭିବୃଦ୍ଧିର ପରିବେଶଟିଏ ତିଆରି କରି ରଖିଥାଏ, ସେହି ସମାଜକୁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସମଞ୍ଜସତାର ସମାଜ ବୋଲି କହିପାରିବା । ସତ୍ୟହିଁ ସେହି ସମାଜର ଅସଲ ସୂତ୍ର ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେଠି କେହି କାହାକୁ ଗିଳି ପକାନ୍ତି ନାହିଁ, କେହି କାହାକୁ ଦାବି ରଖନ୍ତି ନାହିଁ । ଜଣକର ଉଦୟ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଉଦୟ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ବାଟ କଢ଼ାଇ ଦେଉଥାଏ । ମୂଳ ଠିକ୍ ଥାଏ, ଆକାଶ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଥାଏ । ସମସ୍ତଙ୍କ

ଭିତରେ ସେହି ଗୋଟିଏ ସମ୍ପଦ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ସତତ ଉନ୍ମୋଚିତ ଓ ସତତ ସଂପ୍ରସାରିତ ହେବାର ପ୍ରେରଣା ଦେଉଛି, ଏହିପରି ଏକ ବିଶ୍ୱାସମୟ ସମ୍ପ୍ରୀତି ସୂତ୍ର ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧି ରଖିଥାଏ । ସତ୍ୟ ସ୍ଥିର ଥାଏ, ତେଣୁ ସମସ୍ତେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିଥା'ନ୍ତି । ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପାରସ୍ପରିକତା, ଇଂରାଜୀରେ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଅର୍ଥରେ ଯାହାକୁ Sharing ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ, ତାହାହିଁ ସାମୂହିକ ଜୀବନର ଅସଲ ସନ୍ତକ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ସାଧନା ଅନ୍ୟ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ସାଧନାକୁ ମୋଟେ ଈର୍ଷା କରେ ନାହିଁ । ସତ୍ୟ ବା ଭଗବାନ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କେବଳ ନିଜ ଭିତରେ ଅନୁଭୂତ ହେଉ ନଥା'ନ୍ତି, ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ସଭିଙ୍କ ଭିତରେ ଠାବ ହୋଇ ପାରୁଥା'ନ୍ତି । ସେହିଭଳି ଏକ ସମାଜ ସଂସାରରେ ଅନେକ ଉଦୟର କାରଣ ହୁଏ, ଅନେକ ଶୁଭର କାରଣ ହୁଏ ।

ତେଣୁ, ଏକ ସୋପାନକ୍ରମର ମାଧ୍ୟମରେହିଁ ଆମେ ଯାବତୀୟ ସମଞ୍ଜସତାର କଳ୍ପନା କରିପାରିବା । ଗୋଟିଏ ସୋପାନରେ ବିଜୟଲବ୍ଧ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସୋପାନଟି ନିମନ୍ତେ ବାଟ ଫିଟାଇ ଦେଇ ପାରୁଥିବ । ଆମର ସୋପାନଗୁଡ଼ିକ ଆମ ବିଜୟଗୁଡ଼ିକର ସନ୍ତକ ହୋଇ ରହିଥିବ । କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୁହେଁ, ଆମର ସାମୂହିକ ପ୍ରୟାସଗୁଡ଼ିକର ସକଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହାହିଁ ସନ୍ତକ ହୋଇ ରହିଥିବ । ଅଶାନ୍ତି ସୃଷ୍ଟି ହେବ ବୋଲି ମିଛ ଆଳ ଦେଖାଇ ଯେଉଁଠାରେ ଆଧୁରିକ ଅଥବା ଐହିକ ସମଞ୍ଜସତାର ନିମ୍ନତର ସୋପାନଗୁଡ଼ିକରେ ଉଦୟ ଏବଂ ଉନ୍ମୋଚନର ପ୍ରକ୍ରିୟାଗୁଡ଼ିକୁ ଅଟକାଇ ରଖି ଦିଆଯାଇଥିବ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସମଞ୍ଜସତାର ମାନଦଣ୍ଡରେ ବିଚାର କରି ଦେଖିଲେ ତାହାକୁ ଯାବତୀୟ ମାପକାଠିରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ଅସୁସ୍ଥ ଅର୍ଥାତ୍ କ୍ଷୟକାରୀ ସମଞ୍ଜସତା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ମାଆ କୋଉଠି ଗୋଟିଏ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କହିଛନ୍ତି,—We have come not for peace, but for victory, because in a world governed by hostile forces, victory must come before peace. ଶାନ୍ତି ପାଇଁ ନୁହେଁ, ବିଜୟ ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ । ପୃଥିବୀ ଉପରେ ନାନାବିଧ ପ୍ରତିକୂଳ ଶକ୍ତି ଶାସକ ହୋଇ ବସିଥିବା ବେଳେ, ପ୍ରଥମେ ବିଜୟ ହାସଲ ହୋଇସାରିଲେ ତା'ପରେ ଯାଇ ଶାନ୍ତି ସମ୍ଭବ ହେବ । ଅସଲ ସମଞ୍ଜସତା ସେତିକି ବେଳେ ଆସିବ । ଆମେ ବିଜୟ ପରେ ବିଜୟ ହାସଲ କରି ଯାଉଥିବା, ଗୋଟିଏ ସମଞ୍ଜସତାର ସ୍ଥିତିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆଉ ଏକ ଉଚ୍ଚତର ସମଞ୍ଜସତା ମଧ୍ୟରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ କରୁଥିବା । ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ସତତ ଲାଗି ରହିଥିବ । ତାହାହିଁ ଅସଲ ଶାନ୍ତି । Harmony କହିଲେ ଆମେ ଏହିପରି ସତତ ଗତିଶୀଳତାର ଏକ ସ୍ଥିତିକୁ ବୁଝିବା ।

ଆମ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ଆମେ ଅନେକ ସମୟରେ ଏହି harmonyର କଥା କହୁଥାଉ, ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ ହେବା ନାଆଁରେ ଜଣେ ଜଣେ ଆଉ ସମସ୍ତଙ୍କ କେତେ ହୁଙ୍କାର ସହିତ ଗିଳି ପକାଉ । ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଆମେ ଅନେକ ଉଦ୍ୟମକୁ ଅଟକାଇ ରଖୁ, ଅନେକ ବିକାଶର ବାଟକୁ ଓଗାଳି ଠିଆ ହୋଇଥାଉ । ସେତେବେଳେ ଭଗବାନ ଆମର ସବୁଯାକ କୁହାଟ ଦେଖିବାରେ ଲଗିଥା'ନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ଆମର ପିଲାମାନେହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଶୋଚନୀୟ ଭାବରେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେଉଥା'ନ୍ତି । ଅଗଷ୍ଟ, ୧୯୮୮

ରୁଷୋଙ୍କ କଥାରୁ ଖିଅଟିଏ

ଜାଁ ଜାକ୍ ରୁସୋ (୧୭-୧୨-୧୭୭୮)ମୂଳତଃ ମଣିଷକୁ ନେଇ ଦର୍ଶନ କରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଭାରି ସହଜରେ ବୁଝିହେବ ଯେ, ରାଜନୀତିବିଜ୍ଞାନ ଓ ଶିକ୍ଷାଦର୍ଶନ —ଏହି ଦୁଇଟି କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ଏପରି କେତୋଟି ମୌଳିକ ଚିନ୍ତାବଦାନ ରହିଛି, ଯାହାକି କାଳକାଳକୁ ବହୁ ମଣିଷଙ୍କୁ ପାରୁଥିବ ଅର୍ଥାତ୍ ସମ୍ପୃକ୍ତ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଆଗକୁ ଆହୁରି ଚିନ୍ତା କରିବା ଲାଗି ଉସ୍କାଇବାରେ ଲାଗିଥିବ । ଶିଶୁ ବିଷୟରେ ରୁସୋ ଯେଉଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆଲୋକପାତମାନ କରିଥିଲେ, ତାହାକୁ ଭିତ୍ତି କରି ଶିଶୁ-ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଅଥବା ଶିକ୍ଷା-ମନୋବିଜ୍ଞାନ ନାମରେ ବିଶେଷ ଅଧ୍ୟୟନର କ୍ଷେତ୍ରଟିଏ ବା ଅବଲୋକନର ବିଶେଷ ଶୈଳୀଟିଏ କ୍ରମଶଃ ବିକଶିତ ଏବଂ ବିବର୍ଦ୍ଧିତହୋଇ ଆସିଛି' ଶିଶୁ ଓ ତା'ର ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷାବିତ୍‌ମାନଙ୍କର ଆଲୋଚନା କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସମଗ୍ର ହୋଇ ଆସୁଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରୁସୋଙ୍କର ବିଚାରଗୁଡ଼ିକ ଭିତରକୁ ଆମକୁ ଅଧିକ ଅନ୍ତଃଦୃଷ୍ଟି ସହିତ ପ୍ରବେଶ କରିବାରେ ନୂତନ ଅବସରମାନ ମଧ୍ୟ ମିଳିଯାଇଛି । ରୁସୋଙ୍କର ଲିଖିତ ଶିକ୍ଷାବିଷୟକ ପୁସ୍ତକଟିର ନାମ ହେଉଛି Emile; —ପୁସ୍ତକଟି ଉପନ୍ୟାସର ଶୈଳୀରେ ଲେଖା ହୋଇଛି । ଏମିଲ୍ ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ବାଳକର ନାମ, ଯାହାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶିକ୍ଷାକୁ କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ରୂପେ ରଖି ରୁସୋ ସବୁ ପିଲାଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଆପଣାର ମତ ଓ ଦୃଷ୍ଟି ଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ସେହି ପୁସ୍ତକରେ ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ଲେଖା ହୋଇଛି :

"Childhood is the sleep of reason.

"Childhood has its own ways of seeing, thinking and feeling.

"They are always looking for the man in the child without considering what he is before he becomes a man.

"What a poor sort of foresight to make a child wretched in the present with the more or less doubtful hope of making him happy at some future day.

"Every stage, every station in life has a per-fection of its own

"Reading is the curse of childhood...when I thus get rid of children's lessons, I get rid of the chief cause of their sorrow.

"Work or play are all one to him, his games are his work, he knows on difference.

"You must make your choice between the man and the citizen, you can not train both.

"Let him know nothing because you have told him, but because he has learnt it himself.

"When he fancies himself as a workman, he is becoming a philosopher."

ମଣିଷକୁ ଆମେ ଜଣେ ନାଗରିକ ରୂପେ ଗଢ଼ି ହୋଇ ଆସିବାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ନା ତା' ଲାଗି ଜଣେ ଯଥାର୍ଥ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ମଣିଷରୂପେ ଗଢ଼ି ହୋଇ ପାରିବାକୁ ଅନୁକୂଳ ପରିବେଶମାନ ଯୋଗାଇ ଦେବା ? ରୁଷୋ ପ୍ରାୟ ଦୁଇଶହ ବର୍ଷ ତଳର ମଣିଷ; ଏବଂ, ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ, ଦୁଇଶହ ବର୍ଷ'ର ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ପରିବେଷ୍ଟନୀ-ଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖି ସିଏ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିଜ ବିଚାରଗୁଡ଼ିକୁ ବାଢ଼ିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ରଜାମାନେ ଥିଲେ । ରଜାମାନେ ଅତ୍ୟାଚାରୀ ଥିଲେ ସତ, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ଅଙ୍କୁଶ ଓ ପ୍ରକୋପଗୁଡ଼ାକ ଜନଜୀବନ ଉପରେ ତଥାପି ଏତେବେଶୀ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ଭେଦ କରି ପାରିନଥିଲା । ଭୌଗୋଳିକ ଦୂରତାଗୁଡ଼ାକ ସେଥିଲାଗି ସର୍ବ-ପ୍ରଧାନ ଅନ୍ତରାୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଆଧୁନିକ ରାଷ୍ଟ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଏତେ ବହୁମୁଖୀ ଓ ଅନମନୀୟ ଭାବରେ ଲୋକମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଉପରେ ଏତେ ଅଧିକ ପ୍ରକୋପ ବିସ୍ତାର କଲଣି ଯେ, ମଣିଷ ସତେଅବା ଏତେଟିକିଏ ହଲ୍‌ଚଲ୍ ହେବାକୁ ମଧ୍ୟ ଜୁ'ରହୁନାହିଁ । ଏବେ ସରକାରହିଁ କୌଣସି ଦେଶରେ ଯାବତୀୟ ଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଛନ୍ତି । ବିଶେଷତଃ, ପୃଥିବୀର ଯେଉଁ ଦେଶଗୁଡ଼ିକରେ ଅଧିକସଂଖ୍ୟକ ମଣିଷ ନିରକ୍ଷର ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ଏବଂ ତେଣୁ ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଙ୍ଗତ ମାର୍ଗଟିଏ ପାଇବା ଲାଗି ଯେଉଁସବୁ ଦେଶରେ ବହୁ ପରୀକ୍ଷାନିରୀକ୍ଷାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି, ସେଠାରେ ଏକ

ମରହଟ୍ଟୀ ଅମଲାତନ୍ତ୍ରର ସାହାଯ୍ୟରେ ରାଷ୍ଟ୍ର ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ନାମରେ ବାଧ୍ୟ ନାଗରିକ କରି ଗଢ଼ିବାର ଏକ ଅଶୁଭ ତଥା ଅଶୋଭନୀୟ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ମଣିଷକୁ ଜଣେ ଯଥାର୍ଥ ମଣିଷରୂପେ ଗଢ଼ିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେକୌଣସି ରାଷ୍ଟ୍ରର ବହୁ ଅସମର୍ଥତା ରହିଛି । ମଣିଷ ହିସାବରେ ଜଣେ ମଣିଷର ପରିଚୟ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦେଶର ନାଗରିକ ହିସାବରେ ତା'ର ପରିଚୟଠାରୁ ଯେ ଅନେକ ଅଧିକ ଏବଂ ଅଧିକ ସମ୍ଭାବନାମୟ, ସେହି ସତ୍ୟଟିକୁ ଯୁଗେଯୁଗେ ରାଷ୍ଟ୍ରାଧିକାରୀମାନେ ଖୁବ୍ କମ୍ ବୁଝିଛନ୍ତି । ସମ୍ଭବତଃ ଆଗେ ଯେତେ ବୁଝୁଥିଲେ, ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଓ ଶାସନର କଣ୍ଟାଗୁଡ଼ାକ ଅଧିକ ମୁନିଆ ହୋଇ ତିଆରି ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏବେ ତା'ଠାରୁ ଆହୁରି କମ୍ ବୁଝୁଛନ୍ତି ।

Man is much more than the citizen,— ଏକଥା ପୃଥିବୀର ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିଥିବା ବହୁ ମନୀଷୀ କେତେ ଜୋର ଦେଇ କହିଛନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟର ଯଥାର୍ଥ ଉଦୟ ଉପରେ ଯେ ପୃଥିବୀର ରାଜନୀତି ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଶାସନର ଗୁଣାତ୍ମକତା ମୁଖ୍ୟତଃ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ସେମାନେ ଆମକୁ ସେହି କଥାଟି ବିଷୟରେ ବାରମ୍ବାର ସତର୍କ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ତଥାପି, ଯୁଗ ଯହୁଁ ଯହୁଁ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ହେଉଛି, କ୍ଷମତା ଯହୁଁ ଯହୁଁ ଅଧିକ ଦୁରାଗ୍ରହୀ ହେବାରେ ଲାଗିଛି, ମଣିଷର ମାନବିକ ପରିଚୟଟି ସେତିକି ସେତିକି ଗୌଣ ହେବାରେ ଲାଗିଛି ଓ ତା'ର ନାଗରିକ ପରିଚୟଟି ଯେପରି ତାକୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଗିଳି ପକାଇବ, ଆଧୁନିକ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କ ତରଫରୁ ସେଥିଲାଗି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କଠୋର ଭାବରେ ତାହାର ବ୍ୟବସ୍ଥାମାନ କରାଯାଉଛି । ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ମଣିଷକୁ ଚିରକାଳ ଭଗବାନଙ୍କର ଏକ ଅଧିଷ୍ଠାନ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରି ଆସିଛି । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ମନୁଷ୍ୟକୁ ତାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂରଣ କରିବା ଲାଗି ଏହି ଜଗତକୁ ଆସିଥିବା ଏକ ବାହକ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଶକ୍ତିର ଏକ ପ୍ରତୀକ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଅନନ୍ତ ସତ୍ୟ ଏବଂ ଅନନ୍ତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି, ରାଷ୍ଟ୍ରରୂପୀ କଂସର ମସ୍ତିଷ୍କ ତାହାର ପ୍ରକୃତରେ କେତେ କମ ଖବର ରଖିଛି ! ରାଷ୍ଟ୍ର ନାଗରିକ ଚାହେଁ, ବାଧ୍ୟ ନାଗରିକ ଚାହେଁ; ଏପରି ଗୋଟିଏ ନାଗରିକ, ଯିଏ କି ଗୁଳାରେ ଚାଲିବ, ଗୋଲାମ ହେବ, ନିଜେ ମୋଟେ କିଛି ହେଲେ ଭାବିବ ନାହିଁ, ଉପସ୍ଥିତ ବ୍ୟବସ୍ଥାଟିକୁ ଆଦର୍ଶ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବୋଲି ମାନି ନେଉଥିବ ଏବଂ ତାହାର ପ୍ରତିବଦଳରେ ରାଷ୍ଟ୍ର ତାକୁ ଅନ୍ନସଂସ୍ଥାନ ଯୋଗାଇ ଦେଉଥିବ । ଅନ୍ନସଂସ୍ଥାନ ଯୋଗାଇ ଦେଇ ବଳଦ କରି ରଖିଥିବ ।

ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ଆତ୍ମା ରହିଛି, ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ଶିଶୁ ରହିଛି । ସେହି ଶିଶୁର ଅମିତ ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି । ଅମିତ ସମ୍ଭାବନାର ସେହି ସ୍ତବକଟି ଫୁଟି ଉଠିବାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ସେଥିଲାଗି ଉପଯୁକ୍ତ ଏବଂ ଅନୁକୂଳ ପରିବେଶ

ଏବଂ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଯୋଗାଇଦେବା, ତାହାହିଁ ଶିକ୍ଷା । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ, ଶକ୍ତି, ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଆନନ୍ଦ—ଏଗୁଡ଼ିକର ଅନନ୍ତ ସମ୍ଭାବନା ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ରହିଛି । ସବୁ ପିଲାଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଛି । ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ଭିତରେ ପିଲାଟିଏ ରହିଛି । ବାହାରର ଚତୁର ପ୍ରତୀମନ ତାକୁ ନାନା ଭାବରେ କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ଏବଂ ସଙ୍କୁଚିତ କରି ପକାଉଛି । ତାକୁ ସୁନା ନାଗରିକ ଅର୍ଥାତ୍ ବାଧ୍ୟ ପରିକରଟିଏ କରି ଗଢ଼ିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଯନ୍ତ୍ରୀମାନେ କେତେ ଫିସାଦ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ଫିସାଦଗୁଡ଼ାକୁହିଁ ଶିକ୍ଷା ବୋଲି କହି ତାହାର ଡେଣାଗୁଡ଼ିକୁ କାଟି ପକାଉଛନ୍ତି । ଜୀବନ ଉପରେ ତା'ର ବିଶ୍ୱାସକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଉଛନ୍ତି । ଆପଣାର ବାଟଟିକୁ ଆପେ ଖୋଜିବାର ଓ ଆପଣାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ତଥା ସାମୂହିକ ଭବିଷ୍ୟ ଭାଗ୍ୟକୁ ଗଢ଼ିବା ଲାଗି ତା'ଭିତରେ ରହିଥିବା ମୂଳଭୂତ ସାହାସଟିକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେଉଛନ୍ତି । ରାଷ୍ଟ୍ର ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଶିଶୁ ଭିତରେ ରହିଥିବା ମଣିଷଟିର ଉଦୟପଥରେ ଅନ୍ତରାୟ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି । ବାଧ୍ୟ ନାଗରିକକୁ ବହୁ ସୁବିଧାଭୋଗର ପ୍ରଲୋଭନମାନ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ ସିଏ ତା'ଭିତରୁ ତା'ଜୀବନକୁ ଓ ତା'ର ଏହି ସଂସାରକୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର କରି ଗଢ଼ିବାର ଆଖିଗୁଡ଼ିକୁ କାଢ଼ି ନେଇ ଯାଇଛି । ଆଧୁନିକ ସଂସାରରେ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନେ ଯେତିକି ପ୍ରବଳ ହେବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି, ମଣିଷ ସେତିକି ପରିମାଣରେ ନିଜକୁ ଅସହାୟ ବୋଧ କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ତା' ଜୀବନର, ତା' ଶ୍ରଦ୍ଧାର ତଥା ସଂକଳ୍ପଗୁଡ଼ିକର ଅସଲ ରଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକୁ ରାଷ୍ଟ୍ର ତା' ହାତରୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଇଯାଇଛି ।

ତେଣୁ ଦୁଇଶହ ବର୍ଷ ତଳର ରୁଷୋଙ୍କର ଉକ୍ତିଗୁଡ଼ିକର ଆମର ଏ ଯୁଗରେ ଆହୁରି ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱ ଓ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ରହିଛି । ରାଷ୍ଟ୍ର ଯେପରି ମଣିଷ ଉପରେ ଆପଣାର ଇଚ୍ଛାଗୁଡ଼ିକୁ ଜବରଦସ୍ତି ମଢ଼ାଇଦେଇ ମଣିଷକୁ ଆପଣା ବରାଦ ଅନୁସାରେ ଏକ ନାଗରିକ କରି ଗଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି, ଆମ ସମାଜରେ ବୟସ୍କମାନେ ପ୍ରାୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆପଣାର ଇଚ୍ଛାଗୁଡ଼ିକୁ ଶିଶୁ ଉପରେ ଲଦିଦେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଆପଣା ଛାଞ୍ଚରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବଳଦ କରି ଗଢ଼ିବାର ପାଞ୍ଚ କରୁଛନ୍ତି । ସଂସାରର ସର୍ବାଧିକ ଧନ ଜାଗତିକ ସ୍ତରରେ ଯେପରି ପୃଥିବୀର ସବୁ ମଣିଷଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ମୌଳିକ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକୁ ଯୋଗାଇଦେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଅସ୍ତ୍ର ପରେ ଅସ୍ତ୍ର ଗଦାକରି ଯୁଗଟାକୁ ପାଷାଣ୍ଡ କରିଦେବାରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଛି, ତାହାର ସର୍ବାଧିକ ବୁଦ୍ଧି ସେହିପରି ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧିରେ ପରିଣତ ହୋଇ ମନୁଷ୍ୟଶିଶୁକୁ ପ୍ରାୟ ଏକ ବାଧ୍ୟ ଓ ଅସହାୟ ଯନ୍ତ୍ରରୂପେ ତିଆରି କରି ଆଣିବାରେହିଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି । ପୃଥିବୀରେ ଯେଉଁମାନେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ତା'ର ରାଷ୍ଟ୍ରଠାରୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଛନ୍ତି, ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ କରିବେ ?

ଆପଣାର ନାଲଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ସଚେତନ ଗୋଷ୍ଠୀ ଶିକ୍ଷାର ଯାବତୀୟ ସ୍ୱାଧୀନ ପ୍ରୟୋଗକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବାର ଆଳରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଶେଷକୁ ସେହି ନାଲ ଭିତରକୁ ଟାଣି ଆଣିବାକୁହିଁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଆସିଛୁ । ପଙ୍କ ଭିତରର ବାଘମାନେ ବହୁ ହିତୈଷିତାର ଭାଣ କରି ଲୋଭୀ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ କଙ୍କଣର ଲୋଭ ଦେଖାଇ ସେହି ପଙ୍କ ଭିତରକୁହିଁ ଟାଣି ନେବାର ଚକ୍ରାନ୍ତ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଆମର କଙ୍କଣଲୋଭ ଆମକୁ କଦାପି ସେହି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭିତରକୁ ପେଲି ନଦେଉ, ଆମେ ସେହି ବିଷୟରେ ସତର୍କ ରହିବା । ଆମେ ନିଜର ଶକ୍ତି ବଢାଇବା, ନିଜ ଘରର ଶକ୍ତି ବଢାଇବା, ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ମୈତ୍ରୀର ଶକ୍ତି ବଢ଼ାଇବା,—ତେବେ ଯାଇ ମେରୁଦଣ୍ଡ ସିଧା କରି ବାଟ ଚାଲିପାରିବା ଓ ସତକୁ ସତ ପ୍ରୟୋଗ ଭଳି ପ୍ରୟୋଗଟିଏ କରିପାରିବା । ଆମ ଅଭୀପ୍ସାର ଅସଲ ପରୀକ୍ଷା ଏହାର ଦ୍ୱାରାହିଁ ହେବ, ଏବେ ମଧ୍ୟ ହେଉଛି ।

ସେପ୍‌ଟେମ୍ବର, ୧୯୮୮

ଲକ୍ଷ୍ୟହୀନର ଅନେକ ଲକ୍ଷ୍ୟ

ମାଆ କହିଛନ୍ତି, ଜୀବନରେ ଲକ୍ଷ୍ୟଟିଏ ନଥିଲେ ଜୀବନ ବଡ଼ ଦୟନୀୟ ହୋଇପଡ଼େ । ଲକ୍ଷ୍ୟ ନଥାଇ ଜୀବନ ବଞ୍ଚୁଥିବା ମଣିଷ କ'ଣ ପ୍ରକୃତରେ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଅଛନ୍ତି ? ଯିଏ ଯାହା କରୁଛି, ତା' ପଛରେ ତା'ର ଗୋଟିଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି । ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭଳି ଲକ୍ଷ୍ୟଟିଏ ହୁଏତ ନାହିଁ, ତଥାପି ଲକ୍ଷ୍ୟଟିଏ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି । ମତଲବ୍‌ଟିଏ ରହିଛି, ଅଭିପ୍ରାୟଟିଏ ରହିଛି,—ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଟିଏ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି । ସେହି ତଥାକଥିତ ମତଲବ ଓ ଅଭିପ୍ରାୟଗୁଡ଼ିକ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ମଣିଷମାନଙ୍କର ଜୀବନ ତଥାପି ଭାରି ଦୟନୀୟ ହୋଇପଡ଼ୁଛି । ତେଣୁ, ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭଳି ଲକ୍ଷ୍ୟଟିଏ କହିଲେ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ବୁଝିବା ? ଜୀବନରେ ସେହି ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭଳି ଲକ୍ଷ୍ୟଟିକୁ ଆମେ କିପରି ଠାବ କରିପାରିବା, ଯାହା ଫଳରେ କି ଆମେ ବଞ୍ଚୁଥିବା ଜୀବନଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଜୀବନ ଭଳି ଜୀବନଟିଏ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ? ଆମେ ମଣିଷ ଭଳି ମଣିଷଟିଏ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ ଯାଇ ଜୀବନରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭଳି ଲକ୍ଷ୍ୟଟିଏ ଠାବ କରିବାକୁ ମନ କରିବା ଅଥବା ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭଳି ଲକ୍ଷ୍ୟଟିଏ ଠାବ କରିପାରିଲେ ଯାଇ ଜୀବନ ଭଳି ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚିପାରିବା, ସେଇଟି ମଧ୍ୟ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ । ଆମ ଭିତରୁ ଯେଉଁମାନେ ଜୀବନ ଭଳି ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚିବା ଲାଗି ସତକୁ ସତ ମନ କରୁଥିବା, ଆପଣାର ଜୀବନରେ ଆମକୁ ଅବଶ୍ୟ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନଟିର ସମାଧାନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଲକ୍ଷ୍ୟହୀନ ମଣିଷର ସତକୁ ସତ ଅନେକ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ତା' ଜୀବନରେ ଯୁଆଡ଼କୁ ବରଷା, ପ୍ରକୃତରେ ସିଆଡ଼କୁ ମଧ୍ୟ ଛତା । ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁଟା ଲାଭଜନକ, ସେତେବେଳେ ସେଇଟାହିଁ ତା'ର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଯେଉଁଟା ଯେତେବେଳେ ସିଦ୍ଧିଦାୟକ, ସେଇଟାହିଁ ସେତେବେଳେ ପଥ । ସେହି ମଣିଷ ଏହି ପୃଥିବୀରେ କଦାପି ଆଦୌ କିଛି ପାଇଁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚି ପାରେନାହିଁ । ସିଏ ପକାଉଥିବା ପାହୁଣ୍ଡ-ଗୁଡ଼ିକରେ ତା' ଜୀବନର କେତେଟା ତାତ୍କାଳିକ ପ୍ରାପ୍ତି ଏବଂ ପୂର୍ତ୍ତି ବ୍ୟତୀତ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ ପ୍ରାପ୍ୟ କିଛିହେଲେ ନଥାଏ । ପୃଥିବୀଟାକୁ ସିଏ ସତେଅବା ନିଜର ଗୋଟାଏ ଭୋଗଭୂମି ବୋଲି ଧରି ନେଇଥାଏ । ପୃଥିବୀଟା ହେଉଛି ସତେଅବା ଏକ ଜଙ୍ଗଲ,—ଏଠି ତୁମେ ଯେତେ ପାରିବ ଶିକାର କରିପାରିବ,—ନିଜ ଘରକୁ ଯେତେ ମନ ସେତେ ବୋହି ଆଣିପାରିବ । କେବଳ ଆବଶ୍ୟକ ଚତୁରପଣିଆ-ଗୁଡ଼ାକ ତୁମ ପାଖରେ ରହିଥିଲେ ହେଲା ଏବଂ ତୁମେ କୁଶଳ ଅର୍ଥାତ୍ ସଫଳ ଭାବରେ ଅଭିନୟ କରି ପାରୁଥିଲେ ହେଲା । ମଣିଷ ଯେତେବେଳ ଯାଏ ଆପଣାଟାକୁହିଁ ସମକ୍ଷରେ ରଖି ବାଟ ଚାଲୁଥାଏ, ସେତେବେଳ ଯାଏ ସିଏ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଏହି ସଫଳତା ଓ ଏହି ବୋହିଆଣିବା ଗୁଡ଼ାକୁହିଁ କୁଶଳତା ବୋଲି ବିଚାର କରୁଥାଏ । ଆପଣାଠାରୁ ବୃହତ୍ତର କୌଣସି ଏକ ମୂଲ୍ୟୋପଲବ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ଏକାବେଳକେ ଏକ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର କୁଶଳତା ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥାଏ । ଆପଣାର ତାତ୍କାଳିକ ବୃତ୍ତଗୁଡ଼ିକ ବାହାରେ ବୃହତ୍ତର ଆହୁରି ଅନେକ ବୃତ୍ତ ଯେ ରହିଛି, ଏବଂ, ସେହି ବୃହତ୍ତର ବୃତ୍ତଗୁଡ଼ିକର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେହିଁ ଯେ ମୋ' ଜୀବନର ଏହି ବୃତ୍ତଟିର ଅସଲ ସାର୍ଥକତା ରହିଛି, ଏହି ହେଜଟି ଆସିଗଲେ ମଣିଷ ଅନ୍ୟପ୍ରକାରେ ବାଟ ଚାଲେ, ଅନ୍ୟପ୍ରକାରେ ଛୁଏଁ ଏବଂ ସେତେବେଳେ ଯାଇ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭଳି ଲକ୍ଷ୍ୟଟିଏ ରଖି ବାଟ ଚାଲିବାର ଭାଜନ ହୋଇଯାଏ ।

ଲକ୍ଷ୍ୟହୀନମାନଙ୍କର ସତକୁ ସତ ଜୀବନରେ ଅନେକ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଘରେ ଗୋଟାଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ, ବାହାରେ ଆଉଗୋଟାଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ପିଣ୍ଡ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ, ମୁଖା ପିନ୍ଧି ଅଭିନୟ କରୁଥିବା ବେଳେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ସମସ୍ତଙ୍କ ମେଳରେ ଗୋଟାଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ, ଏକୁଟିଆ କେବଳ ନିଜଟାକୁ ଆବୋରି ଧରିଥିବା ସମୟରେ ଆଉଗୋଟାଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ସଭାରେ ଭାଷଣ ଦେଇ ମୁଗ୍ଧ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଗୋଟାଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଏବଂ ଆପଣାର ଗାତଟା ଭିତରେ ପଶି ରହିଥିବା ବେଳେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ସଂସାରରେ ଗୋଟାଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ, ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ଏକାବେଳେକେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ସେମାନଙ୍କର କୋଉ ଲକ୍ଷ୍ୟଟାରୁ ଯେ ଆମେ ସେମାନଙ୍କର ସତରୂପଟିକୁ ଚିହ୍ନିବା ଲାଗି ସମର୍ଥ ହେବା, ସେକଥାର ଠାବ ପାଇବା ଏହି ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ କଷ୍ଟକର ହୋଇପଡ଼େ ।

ପୃଥିବୀରେ ଭଗବାନଙ୍କର ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ଭବତଃ ଏହି କାଟର ମଣିଷମାନଙ୍କ ସକାଶେହିଁ ଭାରି ଆୟାସସାଧ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏମାନଙ୍କର ଭିତରେ ରହିଥିବା ଭଗବାନ ବାହାରକୁ ଆସିବାକୁ ବାଟ ପାଉନଥାନ୍ତି ଏବଂ ବାହାରେ ଥିବା ଭଗବାନ ମଧ୍ୟ ଭିତରକୁ ଆସି ପାରିବାକୁ ବାଟ ପାଉ ନଥାଆନ୍ତି । ବହୁ କାରଣରୁ ବହୁ ପାଷାଣ୍ଡତା ଦ୍ୱାରା ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ମଣିଷ ଆପଣାକୁହିଁ ଆପଣାର କେନ୍ଦ୍ର ବୋଲି ଧରି ନେଇଥିଲେ ହେଁ ବହୁଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇ ରହିବାର ଫାଶରେ ପଡ଼ିଯାଏ ଏବଂ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୟନୀୟ ଭାବରେ ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥାନ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ତା' ବିବେକ ଭିତରେ ସତେଅବା ମୋଟେ ଆଉ କାହାରି ଲାଗି ବି କୌଣସି ଥାନ ନଥାଏ । ନିଜର ବିବରଟି ଭିତରେ ସିଏ ନିଜେ ଏତେ ବିକଟ ଭାବରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥାଏ ଯେ, ତା' ଭିତରକୁ ବାଟ ନପାଇ ଆଲୁଅ ଫେରିଯାଏ,—ପବନ ବାରବାର ଆସି ଫେରିଯାଏ । ପାବନର ଅସଲ ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକ ତା' ଜୀବନରେ ଲାଞ୍ଛିତ ହୋଇ ରହିଥା'ନ୍ତି ।

ଜୀବନ କହିଲେ ଅନେକ ମଣିଷ ସତେଅବା ବଜାରଟିଏ ପରି କୌଣସି ଏକ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ବା ସ୍ଥାନକୁ ବୁଝିଥା'ନ୍ତି । ବଜାର କଦାପି କୌଣସି କେନ୍ଦ୍ର ଲାଗି ମନ କରେ ନାହିଁ । କେନ୍ଦ୍ରଟିଏ ଲୋଡ଼ିବା ଲାଗି ତା'ର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନଥାଏ । ଏହି ବଜାରଟାରେ କେତେ ନା କେତେ ଗହଳି ଲାଗି ରହିଥାଏ, ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କେତେ କେତେ ଘୋଡ଼ା କେତେ ଆଡ଼କୁ ଧାଇଁବାରେ ଲାଗିଥା'ନ୍ତି । ତଥାପି ସୂତ୍ର ବୋଲି କିଛି ନଥାଏ । ଅଥବା, ଭିତରେ କେଉଁଠି ଏତେ ବଡ଼ ବେଙ୍ଗଟିଏ ହୋଇ ଆମର ଅହଂଟା ଫୁଲିକରି ବସିଥାଏ । ଆପଣାର ଦଇଟା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଲୋଭାତୁର ଆଖିରେ ତାହା ସଂସାରର ସବୁକିଛିକୁ ସତେଅବା ଗିଳି ପକାଇବ ବୋଲି କେତେ ଭୋର ହୋଇ ବସିଥାଏ । ଆମ ଭିତରର ଅହଂଟାକୁ ଆମେ ସେହିଭଳି ଏକ ବେଙ୍ଗ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରିପାରିବା । ଅହଂର କେବେ କୌଣସି ଲକ୍ଷ୍ୟ ନଥାଏ । ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭଳି ଲକ୍ଷ୍ୟଟିଏ ରହିବା ତ ଆହୁରି ଅଧିକ ଦୂରର କଥା । ଅହଂ କାହାରି ହୋଇ ପାରେନାହିଁ, ତେଣୁ କାହାରି ଲାଗି ନିମିତ୍ତଟିଏ ହୋଇ ବାହାରି ପାରେନାହିଁ । ଭଗବାନଙ୍କୁ ସିଏ ଆପଣା କାମରେ ଲଗାଇବାର ପାଞ୍ଚ କରୁଥାଏ ସିନା, ଭଗବାନଙ୍କର ମୋଟେ କାମରେ ଲାଗିପାରେ ନାହିଁ । ସିଏ ଭଗବାନଙ୍କୁ କଣ୍ଢେଇଟିଏ କରି ବସାଇ ଦେଇଥାଏ, ସେହି କଣ୍ଢେଇଟା ଭିତରେହିଁ ତାଙ୍କୁ କିଳି ରଖିଥାଏ । ଅନେକ ସମୟରେ ପରମ ଉତ୍ସାହରେ ସିଏ କଣ୍ଢେଇଟା ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଭଗବାନଙ୍କୁ ନଦେଖି ସତେଅବା ଆପଣାକୁ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଷୋଡ଼ଶ ବିଧିରେ ଭଗବାନଙ୍କର ମାଧ୍ୟମରେ ସିଏ ଆପଣାର ପୂଜା କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

ଏତେ ଉତ୍ସାହରେ ଆମେ ସତକୁ ସତ କେଉଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ନେଇ ଆମର ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛୁ ? ଏଥିରେ ସତକୁ ସତ ଶିକ୍ଷାକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ନା ଆପେ ଯାଇ କେନ୍ଦ୍ରଟାକୁ ମାଡ଼ିବସି ଏଡ଼େ ବଡ଼ ହୋଇ ଦିଶିବୁ ବୋଲି ବିଦ୍ୟାଳୟ ନାମକ ଏହି ବଜାରଟିଏ ବସାଇବା ଲାଗି ଏଡ଼େ ଶରଧା କରିଛୁ ? ଏହାକୁ ଆମେ ସତକୁ ସତ ଭଗବାନଙ୍କର କାମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଛୁ ନା ଆମ କାମରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ନିମିତ୍ତରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହି ଆୟୋଜନଟିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛୁ ? ଜଣେ ଲକ୍ଷ୍ୟହୀନ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନେକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଆମକୁ ଏହି ଉଦ୍ୟମଟିର ବିଡ଼ମ୍ବନା ଭିତରେ ଆଣି ପକାଇ ଦେଇନାହିଁ ତ ? ଏହିସବୁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷାହିଁ ଯଦି ଆମର ଅସଲ ଉଦ୍ୟମ ହୋଇଥାନ୍ତା, ଏହି ଯାବତୀୟ ଉଦ୍ୟମ ପଛରେ ଥିବା ଆମର ଅସଲ ଦୃଷ୍ଟିଟି ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ସବାଆଗ ଭଗବାନଙ୍କୁହିଁ ଦେଖୁ-ଥାଆନ୍ତା, ତେବେ ବିଦ୍ୟାଳୟରୂପୀ ଆମର ଘରଗୁଡ଼ିକ ବେଳେବେଳେ ଏଭଳି ଅବର୍ଜିଆ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥାନ୍ତେ କିପରି ? ଆମେ ବାଟ ହୁଡ଼ି ଯାଉଥାନ୍ତେ କିପରି ? ଏତେ କୋଳାହଳ ବି କାହିଁକି କରୁଥାନ୍ତେ ? ଆମର ସବୁଯାକ ବିଜୟକୁ ଯଦି ଆମେ ଶିକ୍ଷାର ବିଜୟ ଅଥବା ଭଗବାନଙ୍କର ବିଜୟ ବୋଲି ସତକୁ ସତ ଅନୁଭବ କରୁଥାନ୍ତେ, ତେବେ କୋଳାହଳର ଆବଶ୍ୟକତା ବା କେଉଁଠି ରହନ୍ତା ? ଜଣେ ନିମିତ୍ତର, ଏକ ସମର୍ପିତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଏକ ଚେତନ ସିଦ୍ଧ ସନ୍ତାନର କୋଳାହଳ କରିବାର ଅଧିକାର ବା କୁଆଡ଼ୁ ଆସନ୍ତା ? ଜଣେ ଭକ୍ତ ଆଉ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକାବେଳେକେ ଗିଳି ପକାଇବାର ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି ବା କାହିଁକି କରନ୍ତା ? ସଂସାରରେ ଉତ୍ସାହୀ ଭକ୍ତମାନେହିଁ ଚିରକାଳ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ କୋଳାହଳ କରିଛନ୍ତି, ପରସ୍ପରକୁ ବର୍ଜନ କରିବାରେହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପରାକ୍ରମ ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକ, ସନ୍ଦେଶଗୁଡ଼ିକ, ସଂକଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ସେହି-ମାନଙ୍କର ପ୍ରକୋପରେହିଁ ବହୁ ସଂପ୍ରଦାୟରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଏକା-ବେଳକେ ପାଣି ଫାଟି ଯାଇଛନ୍ତି । ଆମେ ମଧ୍ୟ କ'ଣ ସେହି ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ମିଛ ଇତିହାସର ପୁନରାବୃତ୍ତି କରିବାକୁ ମନ କରିଛୁ କି ?

ଅର୍ଥାତ୍ ଆମ ଜୀବନରେ ଆମେ ହୁଏତ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭଳି ଲକ୍ଷ୍ୟଟିଏ ପାଇ ପାରିନାହୁଁ, ଏବେ ମଧ୍ୟ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକାଠି କରି ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ଅସଲ ସୂତ୍ରଟିକୁ ଆମେ ନିଜ ଭିତରେ ଏବଂ ନିଜ ବାହାରେ ଠାବ କରି ପାରି ନାହୁଁ । ସମ୍ଭବତଃ ଏକାବେଳେକେ ଅନେକ ଲକ୍ଷ୍ୟର ଲକ୍ଷ୍ୟହୀନତା ଆମକୁ ତଥାପି ଖୁବ ପ୍ରକୁପିତ କରି ରଖିଛି । ତେଣୁ, ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନାମରେ ଘର ପରେ ଘର ତିଆରି ହେବାରେ ଲାଗିଛି, ଆମ ବଜାରଟା ଦାଣ୍ଡଯାଏ ଲମ୍ବି ଏତେବଡ଼ ଦିଶିବାକୁ ଏବେ ଖୁବ ମନ କଲାଣି,— ତଥାପି ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥିର ହୋଇ ପାରି ନାହିଁ । ସମିଧ ସଜାଡ଼ା

ହୋଇ ରହିଛି, ହୋତାମାନେ ଡ଼କାହୋଇ ଆସିଲେଣି,—ମାତ୍ର ଆମର ଏହି ଯଜ୍ଞଟି ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁ ଦେବତାଙ୍କ ଲାଗି କରାଯିବ, ସେହି ବିଷୟରେ ଆମର ଚିତ୍ତ ହୁଏତ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥିର ହୋଇ ନାହିଁ । ଚିତ୍ତ ସ୍ଥିର ହେଲେ ଲକ୍ଷ୍ୟଟି ମଧ୍ୟ ଦିଶିଯିବ । ଶ୍ରଦ୍ଧା ବଢ଼ିଲେ ସୂତ୍ରଟି ମଧ୍ୟ ମିଳିଯିବ । ଆମର ଦୁଆର ଉପରେ ଆଘାତ ପାଇ ଫେରି ଯାଉଥିବା କରୁଣା ଆମ ଘର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାର ପଥ ପାଇଯିବ । ସେତେବେଳେ ଏକ ଆରେକ ଆଖିରେ ଆମେ କଦାପି କଣେ କଣେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ହୋଇ ମୋଟେ ଦେଖା ଯିବାନାହିଁ । ପରସ୍ପରର ସତୀର୍ଥ ପରି ଦିଶିବା, ସୁହୃଦ୍ ପରି ଦେଖାଯିବା । ସୁହୃତ୍‌ମାନେହିଁ ଅସଲ କର୍ମିଷ୍ଠ ହୋଇପାରିବେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିଟିକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାରେ ପ୍ରକୃତରେ ସେହିମାନେ କାମରେ ଲାଗି ପାରିବେ । ସେତେବେଳେ ଆମର ସବୁଯାକ ଆଗ୍ରହ ଗୋଟିଏ ସମର୍ପଣର ସୂତ୍ରରେ କେଡ଼େ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ବଳ ହୋଇଯିବ । ଭଗବାନଙ୍କ ଆଖିରେ ଆମେ ସେତେବେଳେ ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଦିଶିବା ।

ଡିସେମ୍ବର, ୧୯୮୮

ଆନନ୍ଦଂ ଦଦାତୀତି ନନ୍ଦନଃ

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ନନ୍ଦନ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ପୁତ୍ର । ନନ୍ଦନ ଅର୍ଥାତ୍ ଯିଏ ଆନନ୍ଦ ଦିଏ । ନୟନକୁ ଆନନ୍ଦ ଦିଏ, ହୃଦୟକୁ ଆନନ୍ଦ ଦିଏ, କୁଳକୁ ମଧ୍ୟ କମ୍ ଆନନ୍ଦ ଦିଏ ନାହିଁ । ପୁତ୍ରର ସମବାଚୀ ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଆହୁରି ଅନେକ ରହିଛି ଏବଂ ତଦନୁସାରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥସନ୍ଦର୍ଭରୁ ଏହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ତିଆରି ହୋଇଛି ଓ ରହିଛି । ନନ୍ଦନ କହିଲେ ଆଗେ ପୁଅକୁ ବୁଝାଉଥିଲା । ସେତେବେଳେ ସମାଜରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଲୋକବୋଧରେ ପୁଅମାନଙ୍କର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନଥିଲା । ଆବଶ୍ୟକତା ଥିଲା ସତ, ମାତ୍ର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନଥିଲା । ଯେପରି ସେହି ସମାଜରେ ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ଥିଲା ମାତ୍ର ମୂଲ୍ୟ ନଥିଲା, ଏଇଟି ହେଉଛି ପ୍ରାୟ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ କଥା । ବ୍ୟାକରଣରେ ନନ୍ଦନରୁ ନନ୍ଦିନୀ ଶବ୍ଦଟି ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ଆସିଲା ଏବଂ ସୂତ୍ର ଅନୁସାରେ ଝିଅମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇଲା । ମାତ୍ର, ଝିଅଟିଏ ସତକୁ ସତ କୁଳକୁ ଆନନ୍ଦ ଦିଏ ବୋଲି ସେହି ଯୁଗରେ ସମ୍ଭବତଃ କେହି ବିଶ୍ୱାସ କରୁନଥିଲେ ।

ପୁରୁଷମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁ ନଥିଲେ କି ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁ ନଥିଲେ । ବାପମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁ ନଥିଲେ ବା ମାଆମାନେ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ କରୁନଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ମାଆମାନେ ପୁତ୍ରୀଲାଭ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ପୁତ୍ରଲାଭ ପାଇଁହିଁ ଓଷା କରୁଥିଲେ

ଉପବାସ କରୁଥିଲେ, କାମନା କରୁଥିଲେ । ବର ମାଗିଲା ବେଳକୁ ସମସ୍ତେ ପୁଅହିଁ ମାଗୁଥିଲେ, ପୁତ୍ରୀ କେହି ମାଗୁନଥିଲେ । ଦେବତାମାନେ ବର ଦେଲାବେଳେ ପୁଅ ଲାଗିହିଁ ବର ଦେଉଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ଯମଦେବତା ବାଳକ ନଚିକେତାକୁ ତା'ର ଅସଲ ପ୍ରଶ୍ନଟିର ଉତ୍ତର ନଦେବା ପାଇଁ ତାକୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଦେବାର ଲୋଭ ଦେଖାଉଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ସିଏ ତା'ର ଶହେ ବା ସହସ୍ର ପୁଅ ହୁଅନ୍ତୁ ବୋଲି ହୁଏତ କହିଥିବେ । ଗୋଟିଏ କମ୍ବା ସାତୋଟି ଝିଅ ହୁଅନ୍ତୁ ବୋଲି କଦାପି କହିନଥିବେ । ସେହି ଯମରାଜ ମୃତ ସତ୍ୟବାନଙ୍କୁ ନେଇ ଯେତେବେଳେ ଚାଲି ଯାଉଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କଠାରୁ ତିନୋଟି ବର ମାଗିବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ପାଇ ସାବିତ୍ରୀ ତାଙ୍କୁ ପୁଅ ମାଗିଥିଲେ । ଝିଅ ମାଗିବାର କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନହିଁ ନଥିଲା । ତତ୍କାଳୀନ ସମାଜରେ ନଥିଲା କି ସଂସ୍କାର ଭିତରେ ନଥିଲା । ତେଣୁ ପୁରାଣରେ ତାହା ଲେଖାଯିବାର କୌଣସି ଅବକାଶ ମଧ୍ୟ ନଥିଲା ।

ଏବେ ସାମାଜିକ ବୋଧ ଓ ଅନୁମାନର ଅର୍ଥରେ ଆମେ ନନ୍ଦନ କହିଲେ ପୁଅ ଓ ଝିଅ ଉଭୟଙ୍କୁ ବୁଝିବା । ସନ୍ତାନ କହିଲେ ଯେମିତି ଉଭୟଙ୍କୁ ବୁଝୁଁଛୁ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ନନ୍ଦନ କହିଲେ ମଧ୍ୟ ଉଭୟଙ୍କୁ ବୁଝିବା । ଆମର ପିଲାମାନେ ଆମକୁ ଅବଶ୍ୟ ଆନନ୍ଦ ଦିଅନ୍ତି । ସେମାନେ ସବାଆଗ ଆମର ବୋଲି ଆମକୁ ଏତେ ଆନନ୍ଦ ଦିଅନ୍ତି । ଆମର ସକଳ ଭାବନାରେ ଓ ଯୋଜନାରେ ସେହିମାନେହିଁ ସବାଆଗରେ ରହିଥାନ୍ତି । ସନ୍ତାନମାନେ ଯେ ଆମକୁ କେତେ ସୁଖ ଦିଅନ୍ତି, ସନ୍ତାନ ନଥିବା ବାପା-ମାଆ ମାନଙ୍କର ଦୁଃଖ ଦେଖିଲେ ସେହି କଥାଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ସନ୍ତାନଟିଏ ପାଇଁ, ନନ୍ଦନଟିଏ ପାଇଁ, ସେମାନେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଯେମିତି କେତେ ମନାସ କରି ଆସିଛନ୍ତି, ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କରୁଛନ୍ତି । ପିଲାମାନେ ଆମର ଏତେ ନିଜର ଯେ, ସେମାନଙ୍କୁ ସଂସାରରେ ମଣିଷ କରିବାର କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଆମର । ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ କାଳକାଳର ସଂସ୍କାର ଫଳରେ ଏପରି ଅତିଶୟ ଭାବରେ ନିଜର ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ଆସିଛୁ ଯେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଆମେ ମଣିଷ ନକଲେ ସେମାନେ ହୁଏତ ବଡ଼ ହୋଇ ସଂସାରରେ ଆଦୌ ମଣିଷ ହୋଇ ପାରିବେନାହିଁ ବୋଲି ଆମେ କେତେ ସହଜରେ ଅର୍ଥାତ୍ ବେପରୁଆ ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରିପାରୁଛୁ । ସେମାନଙ୍କୁ ଆମେ ମଣିଷ ନକଲେ ସେମାନେ କୁଆଡ଼େ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଘୁଷୁରି ହୋଇଯିବେ, ଭାରି ଦୁଃଖ ପାଇବେ । ଦୁଃଖ ଓ ସୁଖ ପାଇବା ବିଷୟରେ ଆମର ଯେତିକି ଅନୁଭବ ବା ଅବଗାହନ ରହିଛି, ପିଲାଙ୍କର କଥା ଭାବିବା ସମୟରେ ଆମେ ତାହାରି ଆୟତନ ମଧ୍ୟରେହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଯାହାକିଛି ବିଚାର କରିଥାଉ । ସଂସାରରେ ସଫଳତା ବା ବିଫଳତା କହିଲେ ଆମ ନିଜର ଅଥବା ଖୁବ୍ ବେଶି ହେଲେ ବଜାରର ମାନକ ଏବଂ ମାପକଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ ଯେଉଁସବୁ ଧାରଣା ରହିଥାଏ, ଆମେ ପ୍ରାୟ ସେହି-

ଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେହିଁ ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କର ସମ୍ଭାବ୍ୟ ସଫଳତା ଏବଂ ବିଫଳତାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ବିଚାର କରିଥାଉ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କ'ଣ ବା କରି ପାରନ୍ତୁ ? ନଜର ଗାରଟି ଭିତରୁ ବାହାରି କିଛି ଦେଖି ପାରିବାର ଅଥବା ଭାବି ପାରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ବା ଆମ ଭିତରୁ କେତେଜଣଙ୍କର ପ୍ରକୃତରେ ରହିଛି ?

ଆମେ ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କ ସକାଶେ ଯାହାକିଛି କରୁ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଦିଚ୍ଛା ଏବଂ ଶୁଭେଚ୍ଛା ସହିତହିଁ ତାହା କରିଥାଉ । ସେମାନଙ୍କୁ ଆମେ କେତେ ଭଲପାଉ ବୋଲି ତାହା କରିଥାଉ । ଆମେ ସେମାନେ କୌଣସି ଆପଦରେ ପଡ଼ନ୍ତୁ ଓ କଷ୍ଟ ପାଆନ୍ତୁ ବୋଲି ମୋଟେ ଇଚ୍ଛା କରୁନଥାଉ । ତେଣୁ, ଆମର ଚିନ୍ତା ସଂସାରଟିର ନକ୍‌ସାଟିକୁ ନେଇହିଁ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଲଦି ଦେଉ । ସେମାନେ ଅମୁକ ହୁଅନ୍ତୁ ବା ସମୁକ ହୁଅନ୍ତୁ ବୋଲି କେତେ ଦମ୍ଭର ସହିତ ଚିନ୍ତା କରିଥାଉ । ଆମର ପିଲାଏ ଯାହା ହୁଅନ୍ତୁ ବୋଲି ଆମେ ଇଚ୍ଛା କରୁଛୁ, ସେମାନେ ତାହା ହୁଅନ୍ତୁ ବୋଲି ଆମେ କେତେ ତତ୍ପରତାର ସହିତ ଭାବୁ ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ କେତେ କେତେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁ । କେତେ ଅକାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ କରିଥାଉ । ଆମେ ଆମ ପିଲାଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟକଥା ସିନା ଚିନ୍ତା କରୁ, ମାତ୍ର ସେହି ଚିନ୍ତା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ଯାହାକିଛି କରୁ, ତଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କୁ ଆମେ ଏହି ବର୍ତ୍ତମାନର ଭିତରେହିଁ ବାନ୍ଧିକରି ରଖିଦେଉ । ଏହି ପୃଥିବୀର ଏକ ଭବିଷ୍ୟ ଅଛି ବୋଲି ସମ୍ଭବତଃ ଆମେ ବିଚାର କରି ପାରୁନାହିଁ । ସେହିପରି ବିଚାର କରିବାକୁ ସମ୍ଭବତଃ ଭାରି ଭୟ କରୁ । ଆମ ପିଲାଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତକୁ ନିରାପଦ କରିବାର ବ୍ୟସ୍ତତାରେ ଏବଂ ମୋହରେ ଆମେ ବର୍ତ୍ତମାନଟାକୁହିଁ ସତେଅବା ଚିରଦିନ ପାଇଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିରାପଦ ଭାବରେ ଏଠି ଗଣ୍ଠି ପକାଇ ଜାଲ ପାତି ରହିବା ଲାଗି ବାଟ ସଜାଡ଼ି ଦେଉ । ଭବିଷ୍ୟତର ବାଟକୁ ଓଗାଳି ରଖିଥାଉ । ପୃଥିବୀ ଲାଗି ଯେଉଁ ଭବିଷ୍ୟଟି ଆସୁଛି, ତାହା ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନର ଏହି ପରିଚିତ ଗ୍ରନ୍ଥିଗୁଡ଼ିକ ଠାରୁ ଏକାବେଳକେ ଭିନ୍ନ ହେବ, ସେବିଷୟରେ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ କେତେ କମ୍ ଜାଣିଥାଉ; ଅର୍ଥାତ୍, ପିଲାଙ୍କୁ ମଣିଷ କରିବା ପାଇଁ, ସେମାନଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟ ପାଇଁ ସଂସ୍ଥାନଟିଏ ଖଞ୍ଜି ଦେବାର ବ୍ୟାକୁଳତାରେ ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ଗୁହାଳଟାରେହିଁ ଦୁମ୍ପୁରି କରି ରଖିଦେବାର ଚକ୍ରାନ୍ତ କରୁ । ଆମେ ଯେମିତି ଦୁମ୍ପୁରି ହୋଇ ରହିଛୁ, ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେମିତି ଦୁମ୍ପୁରି କରି ରଖିବାରେ କେତେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁ । ଏଣୁ ଇତିହାସର ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ପୁନରାବୃତ୍ତି ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଆମ ନନ୍ଦନଙ୍କ ପାଇଁ ଆମେ ଯେଉଁ ସ୍ୱର୍ଗର ବହୁ କଳ୍ପନା କରିଥାଉ, ସେମାନେ ସେହି ସ୍ୱର୍ଗ ଅର୍ଥାତ୍ ସେହି ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରଧାନତଃ ଆମରି ଗୁହାଳରେ ପ୍ରାୟ ଆମରି ପରି ଦୁମ୍ପୁରି ହୋଇ ରହନ୍ତି ।

ଶିକ୍ଷା ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ । ଶିକ୍ଷା ବିବର୍ତ୍ତନରେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ଏବଂ ସେହି ବିବର୍ତ୍ତନକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରିବା ଲାଗି ଆପଣାର ଯାବତୀୟ ପ୍ରୟାସକୁ ନିୟୋଜିତ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ । ଏହି ବିବର୍ତ୍ତନ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ହୁଏ, ଯେତେବେଳେ ସଚେତନ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଆପଣାର ପ୍ରୟାସ ଓ ତପସ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ସେଥିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟକୁ ଏଥିଲାଗି ସମୁଚିତ ଭାବରେ ସଚେତନ କରାଇବା ହେଉଛି ଯଥାର୍ଥ ଶିକ୍ଷାର ଅସଲ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ମନୁଷ୍ୟକୁ ଅନ୍ତଃସଚେତନ ତଥା ବହିଃସଚେତନ କରାଇବାକୁ ଶିକ୍ଷା ଆପଣାକୁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରି ରଖିଥାଏ । ସଚେତନତା ସଂକଳ୍ପକୁ ଜନ୍ମ ଦିଏ । ଅନ୍ତଃସଚେତନତା ଆମର ଭିତରଟାକୁ ବଦଳାଇ ଦେବାଲାଗି ଆମକୁ ବଳ ଆଣିଦିଏ, ଆମକୁ ସମ୍ମତ କରାଏ ଓ ଆଗକୁ ବାଟଟିଏ ବତାଇ ଦିଏ । ବହିଃସଚେତନତା ବାସ୍ତବ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମର ଭୂମିକାଟିକୁ ନିର୍ଣ୍ଣିତ କରିଦିଏ । ସଚେତନ ମଣିଷମାନେହିଁ ପୃଥିବୀରେ ଅସଲ ବିପ୍ଳବଗୁଡ଼ିକୁ ଘଟାନ୍ତି । ପୁରୁଣା ଗୁହାଳଗୁଡ଼ିକ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ । ନୂତନ ପ୍ରତ୍ୟୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଚେତନ ଭାବରେ ସ୍ୱପ୍ନମାନ ଦେଖାଯାଏ । ପୁରୁଣା ନୂଆକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦିଏ । ଇତିହାସର ଅସଲ ପରିବର୍ତ୍ତନଗୁଡ଼ିକ ଏହିପରି ଭାବରେ ହୋଇଛି । ଶିକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ହୋଇଛି ।

ତେଣୁ ଆମକୁହିଁ ଆନନ୍ଦ ଦେବାକୁ ଆମର ନନ୍ଦନମାନେ ମୋଟେ ପୃଥିବୀକୁ ଆସିନାହାନ୍ତି । ସେମାନେ ପୃଥ୍ୱୀବିବର୍ତ୍ତନର ପ୍ରୟାସ ଓ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ସଚେତନ ଭାବରେ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରିଦେବାକୁ ଏହି ପୃଥିବୀକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଆମର ନୁହନ୍ତି, ଆମର ସମ୍ପତ୍ତି ତ କଦାପି ନୁହନ୍ତି । ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଯାହାର ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କରି ହାତ ଜିମାରେ ଛାଡ଼ିଦେବା । ସେମାନେ ଯେପରି ତାଙ୍କର ହାତ ଜିମାରେ ରହି ପାରିବେ, ତାଙ୍କର ପାଇଁ ସମ୍ମତ ଫୁଲଟିଏ ହୋଇ ଫୁଟି ଉଠିପାରିବେ, ଆମେ ସେଥିଲାଗି ଯଥାର୍ଥ ପରିବେଶଟିଏ ତିଆରି କରି ରଖିବା । ଆମର ଗ୍ରନ୍ଥିଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ କଦାପି ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଲଦି ଦେବାନାହିଁ ଓ ପୃଥିବୀର ବ୍ୟାଧିଗୁଡ଼ିକୁ ବଢ଼ାଇବାରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସହାୟତା କରିବା ନାହିଁ । ତେବେ ଆମର ପିଲାମାନେ କେବଳ ତାଙ୍କ ବାପମାଆମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀକୁ ମଧ୍ୟ ଆନନ୍ଦ ଦେବାର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବେ । ଭଗବାନଙ୍କର ଏହି ପୃଥ୍ୱୀକୁ ତାଙ୍କରି ଆଖିରେ ସୁନ୍ଦର ଲାଗିଲା ଭଳି ଗଢ଼ାହେବାରେ ସେମାନେ ସୈନିକ ହୋଇ ବାହାରି ପାରିବେ । ଆମ ଭିତରୁ ଯିଏ ଏହି କଥାଟିକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ପାରୁଥିବେ, ପ୍ରକୃତରେ ସେଇ ଯଥାର୍ଥ ବାପ ଓ ମାଆ ହୋଇପାରିବେ । ଯଥାର୍ଥ ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବେ ।

ଏହି ସଂସାରଟି ପ୍ରକୃତରେ ଯାହାର, ଏଠି ମନୋମତ ମନୁଷ୍ୟତ୍ୱଟିଏ ଫୁଟାଇବା ନିମନ୍ତେ ଯିଏ ଏହାକୁ କେତେମନ୍ତେ ଭାଙ୍ଗି ପୁଣି କେତେମନ୍ତେ ଗଢ଼ିବାରେ

ଲଗିଛୁ, ଫୁଲଟିକୁ କ୍ରମଶଃ ଫୁଟାଇ ଆଣୁଛୁ, ସତକୁ ସତ ତାହାରି ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଥିଲେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣା ଜୀବନର ଅନ୍ତରଙ୍ଗତମ ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡିକରେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ, ଆମେ ଯେମିତି ଅଛୁ, କଦାପି ଠିକ୍ ସେମିତି ହୋଇ ରହି ପାରିବାନାହିଁ । ଆମେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ବାପାମାଆ ହୋଇଯିବା, ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ହୋଇଯିବା । ଅସଲ ଆଖିରେ ଦେଖିଲେ ଆମେ କେହି କାହାରି ନନ୍ଦନ ନୋହୁଁ କି କେହି କାହାରି ବାପା ମାଆ ନୋହୁଁ, କେହି କାହାରି ଶିକ୍ଷକ ନୋହୁଁ କି କେହି କାହାରି ଛାତ୍ର ନୋହୁଁ । ଆମେ ହେଉଛୁ ପରସ୍ପରର ସାଙ୍ଗ, ଗୋଟିଏ ବାଟରେ ପରସ୍ପରର ସହଯାତ୍ରୀ; ଗୋଟିଏ ମନ୍ତ୍ରରେ ମନ୍ତୁରା ହୋଇ ପୃଥିବୀକୁ ଆସିଛୁ ଓ ଏକାଠି ବାଟ ଚାଲୁଛୁ ।

ଫେବୃଆରି, ୧୯୮୯

ଶିକ୍ଷା ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ । ଶିକ୍ଷା ବିବର୍ତ୍ତନରେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ଏବଂ ସେହି ବିବର୍ତ୍ତନକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରିବା ଲାଗି ଆପଣାର ଯାବତୀୟ ପ୍ରୟାସକୁ ନିୟୋଜିତ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ । ଏହି ବିବର୍ତ୍ତନ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ହୁଏ, ଯେତେବେଳେ ସଚେତନ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଆପଣାର ପ୍ରୟାସ ଓ ତପସ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ସେଥିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟକୁ ଏଥିଲାଗି ସମୁଚିତ ଭାବରେ ସଚେତନ କରାଇବା ହେଉଛି ଯଥାର୍ଥ ଶିକ୍ଷାର ଅସଲ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।.........ଆମ ଭିତରୁ ଯିଏ ଏହି କଥାଟିକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ପାରୁଥିବେ, ପ୍ରକୃତରେ ସେଇ ଯଥାର୍ଥ ବାପ ଓ ମାଆ ହୋଇ ପାରିବେ ।ଯଥାର୍ଥ ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବେ ।.........ଆମେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ବାପ ମାଆ ହୋଇଯିବା । ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ହୋଇଯିବା ।.........ଆମେ ହେଉଛୁ ପରସ୍ପରର ସାଙ୍ଗ, ଗୋଟିଏ ବାଟରେ ପରସ୍ପରର ସହଯାତ୍ରୀ, ଗୋଟିଏ ମନ୍ତ୍ରରେ ମନ୍ତ୍ରସ୍ଥ ହୋଇ ପୃଥିବୀକୁ ଆସିଛୁ । ଓ ଏକାଠି ବାଟ ଚାଲୁଛୁ ।.........